

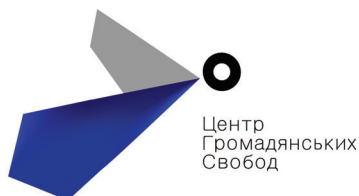
ЗВІТ

за результатами
громадського моніторингу
перевірки суддів, які
приймали рішення про
обмеження прав громадян
під час Євромайдану

КИЇВ - 2016р.

Звіт за результатами громадського моніторингу перевірки суддів,
які приймали рішення про обмеження прав громадян під час Євромайдану /
авторський колектив: Назар Федорчук, Роман Маселко – Київ, 2016 р. – 104 с.

Центр Громадянських Свобод (ЦГС)

створений у 2007 році для утвердження прав людини та поваги до людської гідності в Україні та незалежних державах, які утворилися після розпаду СРСР. ЦГС здійснює моніторинг та аналіз законопроектів на відповідність стандартам прав людини, провадить громадський контроль над діями правоохоронних органів, судів та місцевої влади, над розслідуванням злочинів, вчинених під час Євромайдану, займається документуванням політичних переслідувань в тимчасово окупованого Криму, порушеннями прав людини та воєнних злочинів на Донбасі, просвітництвом у сфері прав людини та демократії, програмами міжнародної солідарності тощо.

public monitoring

Група громадського спостереження «ОЗОН»

– добровільне об'єднання активних громадян – передусім громадських активістів, юристів, журналістів, які усвідомлюють важливість якісного громадського контролю за державними органами, а також за ключовими процесами, які відбуваються на лінії зіткнення суспільства та держави або людини та держави, зокрема, під час мирних зібрань, судових процесів та діяльності органів місцевого самоврядування. За результатами спостережень «ОЗОНівці» оприлюднюють висновки та рекомендації. Громадські спостерігачі – незалежна сторона, вони завжди залишаються поза межами процесу.

Детальнішу інформацію можна отримати у соціальних мережах www.facebook.com/OZON.monitoring та на сайті організації-засновниці, Центр Громадянських Свобод <http://ccl.org.ua/activities/hr/ozon/>, <http://ozonmonitoring.com/>

ЗМІСТ

Вступ	4
Розділ 1. Підґрунтя та умови діяльності ТСК	6
1.1. Ключові гравці «люстраційного» процесу	7
1.2. Аналіз Закону України «Про відновлення довіри до судової влади»	11
1.3. Юридична природа Тимчасової спеціальної комісії з перевірки суддів: люстраційний vs дисциплінарний орган	14
Розділ 2. Аналіз висновків Тимчасової спеціальної комісії з перевірки суддів	16
2.1. Міжнародні стандарти та кращі практики у сфері перевірки суддів	17
2.2. Аналіз висновків ТСК на предмет відповідності українському законодавству, міжнародним стандартам та практиці ЄСПЛ	22
a. Доведення особистої вини в порушенні прав людини	23
b. Дотримання процедурних вимог при проведенні перевірки	25
c. Обґрунтованість висновків та повнота доказів	26
d. Процесуальні гарантії суб'єктів перевірки	29
e. Втрата незалежності і порушення присяги	30
<i>Висновки та рекомендації до Розділів I та II</i>	32
Розділ 3. Моніторинг процесу розгляду висновків ТСК з перевірки суддів Вищою радою юстиції	35
3.1. Процедура розгляду висновків ТСК Вищою радою юстиції	36
3.2. Методологія громадського моніторингу розгляду Вищою радою юстиції висновків ТСК	40
3.3. Інформація щодо проведеного моніторингу та статистичні дані	44
3.4. Аналіз результатів моніторингу процесу розгляду висновків ТСК	48
a. Розгляд справи незалежним, безстороннім, компетентним органом при дотриманні гарантій «справедливого суду»	49
b. Право учасників на захист та представництво інтересів	55
c. Право на належне і своєчасне повідомлення про розгляд справи	57
d. Право на участь у засіданні	60
e. Право на ознайомлення з матеріалами справи, подання доказів і пояснень, керуючись принципом змагальності процесу	63
f. Відкритість процесу та поширення інформації про хід та результати дисциплінарних проваджень	68
g. Відсутність ознак упередженості, необ'єктивності, зовнішнього тиску та наявність видимості незалежності	73
3.5. Оскарження висновків ВРЮ	78
<i>Висновки та рекомендації до Розділу III</i>	80
ДОДАТКИ	
Додаток № 1 Аналітична довідка щодо висновків ТСК	85
Додаток № 2 Перелік засідань ВРЮ, які були предметом моніторингу	92
Додаток № 3 Методика Аналізу висновків хвалених Тимчасовою спеціальною комісією з перевірки суддів на предмет їх відповідності українському законодавству, міжнародним нормам та світовим практикам	95

Вступ

Безпрецедентний по своїх масштабах і гостроті соціальний конфлікт, який відбувся в Україні в період з листопада 2013 по лютий 2014 року, сколихнув не лише Україну а й увесь цивілізований світ, і отримав назву Євро майдан або Революція Гідності.

Під час Євромайдану в Україні відбулись масові затримання учасників мирних протестів, позбавлення прав керування транспортним засобом та інші випадки притягнення до відповідальності громадян із очевидним нехтуванням норм національного законодавства. Це призвело до зневіри громадян у правосуддя та до стійкого переконання у тому, що ті рішення приймалися з метою переслідування активістів. Тому однією з головних вимог Євромайдану стало притягнення винних у переслідуваннях активістів до відповідальності, а також оновлення влади, у т.ч. суддівської влади.

На виконання цих вимог було започатковано т.зв. «люстраційні процеси» та прийнято Закони України «Про очищення влади» та «Про відновлення довіри до судової влади». Законами встановлено механізми перевірки суддів, які приймали рішення, правосудність яких викликала значні сумніви у суспільства. Обов'язок щодо перевірки суддів було покладено на Тимчасову спеціальну комісію з перевірки суддів судів загальної юрисдикції (*далі – ТСК*). До ТСК увійшли представники державної влади та громадськості. Висновки ТСК щодо порушення суддею присяги розглядалися Вищою радою юстиції (*далі – ВРЮ*), висновки щодо дисциплінарного проступку – Вищою кваліфікаційною комісією суддів (*далі – ВККС*).

Створення та діяльність ТСК викликало неоднозначну реакцію у суспільстві. Озвучувались позиції, що люстрація є недопустимою та порушенням прав осіб, які підпадають під люстраційні критерії. Водночас, більшість українців (84%) вважають, що в Україні дійсно необхідна люстрація влади, 73% переконані, що люстрація є запорукою демократичних реформ¹.

¹ Опитування проведено Проектом USAID «Справедливе правосуддя», 2015 р.
www.fair.org.ua/index.php/index/library/7

Європейський суд з прав людини (*далі – ЄСПЛ*) неодноразово підтверджував, що для уникнення повторення свого минулого країна може і «повинна заснувати таку демократію, яка може себе захистити»². Тобто самі по собі люстраційні процеси не суперечать Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (*далі – Конвенція*). В той же час, якщо держава вживає заходів люстрації, то відповідно до рішень ЄСПЛ, особи, щодо яких проводиться перевірка, повинні «користуватися процесуальними гарантіями відповідно до Конвенції щодо будь-якого судового розгляду, пов'язаного із застосуванням таких заходів»³. Також ключовим в процесі перевірки суддів є принцип індивідуальної відповідальності, який і було покладено в механізм діяльності ТСК.

У зв'язку з цим важливо забезпечити громадський моніторинг засідань органів, які здійснюють таку – «люстраційну перевірку» на предмет відповідності процесів розгляду цих справ фундаментальним правам людини, встановленим національним та міжнародним законодавством.

Цей Звіт складається з двох частин. В першій частині представлено аналіз висновків ТСК на предмет відповідності міжнародним стандартам та кращим світовим практикам (*Розділ I та II*). Друга частина містить результати громадського моніторингу засідань Вищої ради юстиції з розгляду висновків ТСК на предмет їх відповідності міжнародним стандартам та забезпечення учасникам процесу належних процесуальних гарантій (*Розділ III*).

В листопаді 2015 р. – березні 2016 р. в рамках цього моніторингу проаналізовано **57** висновків ТСК та надано оцінку **44** засіданням ВРЮ

Звіт підготовлено Назаром Федорчуком та Романом Маселко в рамках проекту «ОЗОН: громадський моніторинг судових справ та рішень, що стосуються перевірки та люстрації», які здійснювався громадською організацією «Центр Громадянських Свобод».

² п. 50, справа Наїдін проти Румунії, 21.10.14

³ п. 115, справа Турек проти Словаччини, 14.02.2006

РОЗДІЛ

1

ПІДҐРУНТЯ
ТА УМОВИ
ДІЯЛЬНОСТІ ТСК

1.1. Ключові гравці «люстраційного» процесу

В рамках процесу очищення влади в Україні за перевірку суддів відповідальні два державні органи: Тимчасова спеціальна комісія з перевірки суддів (далі – ТСК або Комісія) та Департамент з питань люстрації при Міністерстві юстиції України. З Венеціанською комісією («Європейська комісія за демократію через право») проводилися тісні консультації впродовж роботи по розробці законодавства щодо люстрації та роботи ТСК.

Тимчасову спеціальну комісію з перевірки суддів було створено відповідно до Закону «Про відновлення довіри до судової влади». Вона розпочала свою роботу 12 червня 2014 року. Комісія була утворена терміном на один рік в складі 15 осіб. ТСК функціонувала при Вищій раді юстиції та її діяльність забезпечував апарат Вищої ради юстиції. До складу ТСК ввійшли адвокати, викладачі та судді, які були відповідно обрані Урядовим уповноважений з питань антикорупційної політики, Пленумом Верховного Суду України та Верховною Радою України. Детальний склад ТСК можна переглянути на сайті Вищої ради юстиції.⁴ Більш детально особливості здійснення покладених на ТСК завдань описано далі в Розділі I.

До ТСК надійшло більше 2 тисяч заяв про перевірку суддів лише за критерієм порушення або обмеження прав і свобод людини під час Революції Гідності⁵. Відносно короткий термін діяльності ТСК дозволи прийняти рішення щодо 20% суддів, щодо яких перевірка була розпочата, але не закінчена через завершення повноважень Комісії.⁶ До строку діяльності комісії не було зараховано час, протягом якого ТСК не могла розпочати роботу через відсутність повноважного складу. Тимчасова спеціальна комісія вважається утвореною за умови призначення до її складу не менше дев'яти членів. Екс-Голова ТСК, Володимир Мойсик, під час інтерв'ю у ЗМІ неодноразово стверджував, що низка депутатів та юристів намагаються всіляко завадити проведенню перевірки суддів. Для цього «йдуть по законному шляху», затягуючи процес призначення членів Комісії та оскаржуючи рішення «і чекають поки в неї (Комісії) закінчаться повноваження».⁷

Департамент з питань люстрації Міністерства юстиції України було створено у жовтні 2014 року за розпорядженням Прем'єр-міністра України та для реалізації політики держави в сфері очищення державної влади відповідно до Закону «Про очищення влади». До Департаменту, який очолює Тетяна Козаченко, залучено до роботи двадцять співробітників, в тому числі Журба Катерина та Анна Калинчук, з якими я спілкувався в процесі здійснення аналізу рішень ТСК. Департамент здійснює моніторинг перевірки суддів відповідно до Закону України «Про очищення влади», надає роз'яснення уповноваженим особам відповідно ч. 1 ст. 5 Закону «Про очищення влади», ініціює перевірки органів що здійснюють заходи з очищення влади, бере участь у підготовці змін до законодавства про очищення влади, є суб'єктом звернення до Вищої ради юстиції коли встановлено факт неподання заяви про очищення влади, а також бере участь у судових спорах з вимогами про застосування положень Закону «Про очищення влади». Станом на 7 березня 2016 р. у Єдиному державному реєстрі осіб, щодо яких застосовано положення Закону «Про очищення влади» (ст. 7 Закону) немає жодного судді.⁸

⁴ www.vru.gov.ua/add_text/31

⁵ Звіт ТСК. www.vru.gov.ua/add_text/37

⁶ Рішення були постановлені стосовно 63 з 331 суддів. www.vru.gov.ua/add_text/37

⁷ Повідомлення ВРІЮ 26 травня 2015 р. www.vru.gov.ua/mass_media/680

⁸ www.old.minjust.gov.ua/50219

Європейська комісія за демократію через право [далі – Венеціанська комісія] звернула увагу на можливі протиріччя при здійсненні перевірки суддів та суперечність, що має місце при введенні в дію двох законів: Закону «Про очищення влади» та Закону «Про відновлення довіри до судової влади». Дійсно, дія частини 4 статті 2 Закону «Про очищення влади» поширюється і на суддів, чим закладає можливі дублювання роботи. На думку Венеціанської комісії, це «свідчить про те, що судді продовжують підпадати під дію двох законодавчих актів про люстрацію – Закону „Про очищення влади“ та Закону „Про відновлення довіри до судової системи України“. Співвідношення між цими законодавчими актами залишаються незрозумілими.»⁹ В своїй роботі ми спробували з'ясувати, яким чином була вирішена дана суперечність та чи зачепила вона права суддів, які підпадають під дію обох люстраційних Законів.

Згідно Постанови Кабінету міністрів України № 563 «Деякі питання реалізації Закону України „Про очищення влади“»,¹⁰ організація проведення перевірки професійних суддів покладається на голову суду, в якому працює суддя». Повідомлення професійним суддею, який підлягає перевірці, в заяві про те, що до нього застосовується заборона, визначена частиною третьою або четвертою статті 1 Закону, є підставою для надіслання Мін'юсту та **Державній судовій адміністрації** [далі – ДСА) головою суду не пізніше як на третій день після подання такої заяви її копії в паперовій та електронній формі. ДСА встановлюють чи суддя приймав рішення в період Євромайдану та чи підпадає він (вона) під дію критеріїв Закону «Про очищення влади» шляхом звірки прізвища судді з Єдиним державним реєстром судових рішень. Якщо його прізвище виявлено серед суддів, які приймали зазначені рішення, даний висновок ДСА надсилає у Міністерство юстиції та голові суду одночасно. Якщо ж не міститься збігу з Єдиним державним реєстром судових рішень, то така інформація надсилається лише до голів суду. Персональні дані особи, яка була засуджена або щодо якої прийнято рішення в період Євромайдану не відображається в списку згідно Закону «Про захист персональних даних».¹¹ На момент проведення цього моніторингу, Департамент з питань люстрації отримав лише декілька заяв від ДСА з негативним висновком щодо суддів про їх несумісність з вимогами Закону «Про очищення влади».¹² Водночас, в Міністерстві юстиції повідомили, що порушень ДСА процедур не відзначено.^{13 14}

На час складання цього Звіту жодних змін до законів, які б усунули суперечність, за якою судді підпадають під люстраційні заходи обох згадуваних законів, не прийнято. Однак слід відзначити, що ми помітили **координацію зусиль між Департаментом з питань люстрації та Вищою радою юстиції у перевірці суддів**. Так, наприкінці лютого 2016 р., співробітники Департаменту повідомили нам, що кілька десятків суддів, щодо яких було подано заяви про їх перевірку Комісією, підпадають під критерії автоматичної люстрації відповідно до Закону «Про очищення влади». Стосовно них Департамент підготував подання у Вищу раду юстиції про їх несумісність із займаною посадою.¹⁵ Подання вносяться у ВРЮ за підписом Міністра юстиції України. Однак поки що ці подання у ВРЮ Міністр не вносив.

⁹ Європейська комісія за демократію через право (Венеційська комісія), cdI(2015)023. Остаточний висновок про закон України «про очищення влади» (Закон про люстрацію), 19 червня 2015

¹⁰ www.zakon2.rada.gov.ua/laws/show/563-2014-%D0%BF

¹¹ Закон України «Про захист персональних даних». Від 1 червня 2010 року www.zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2297-17

¹² Про це повідомили працівники Департаменту з питань люстрації Міністерства юстиції України під час інтерв'ю, що відбулося 24 лютого 2016 р.

¹³ Про це повідомили працівники Департаменту з питань люстрації Міністерства юстиції під час інтерв'ю, яке відбулося 24 лютого 2016 р.

¹⁴ www.zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2297-17

¹⁵ Про це повідомили працівники Департаменту з питань люстрації Міністерства юстиції України під час бесіди, що відбулася 24 лютого 2016 р.

Це було аргументовано необхідністю координувати дії по люстрації стосовно тих суддів, які підпали під перевірку ТСК та щодо яких подання знаходяться у ВРЮ¹⁶. За повідомленнями Департаменту з питань люстрації, з суддів, що попали під люстрацію, станом на 7 березня 2016 року немає жодного звільненого судді. Вища рада юстиції рекомендувала звільнити лише одного з них, однак голосування відклали бо суддя звернувся до Вищого адміністративного суду з оскарженням цього рішення.

В процесі аналізу рішень я спілкувався з членами колишньої ТСК Маркіяном Галабалою, Петром Варишко та Мариною Соловйовою. Вони, як і інші члени ТСК, продовжують співпрацювати з Міністерством юстиції України в питаннях перевірки суддів. Станом на 22 лютого 2016 р., ТСК прийняла колективне рішення передати незавершені розглядом справи у ВРЮ. Деякі члени ТСК вже передали справи у ВРЮ, як це передбачено Законом і про що просив Голова ВРЮ Ігор Бенедисюк під час однієї з зустрічей, а також за допомогою листів на адресу ТСК, як повідомляли экс-члени ТСК під час інтерв'ювання. На сьогодні ще не всі члени ТСК передали справи у ВРЮ, очікуючи змін у Закон «Про відновлення довіри до судової влади» та продовження терміну дії ТСК.

На нашу думку, основною загрозою завершення перевірки суддів є відсутність політичної волі продовжити функціонування ТСК, навіть у зміненому форматі або складі, якщо такі застереження існують. Важливо, щоб підбір і заміна членів Комісії носили відкритий конкурсний та різносторонній характер (*номінування від різних органів влади та громадянського суспільства*).

Під час інтерв'ю, Леонід Ємець, один з ідеологів Закону «Про відновлення довіри до судової влади», повідомив, що законопроект, який би дозволив продовжити термін діяльності ТСК був підготовлений, однак не виносився на пленарні слухання парламенту. Він висловив сумніви у перспективах прийняття такого закону парламентом цього складу через відсутність коаліції і стабільної більшості, і допустив розпуск Верховної ради.

В той же час, депутат Леонід Ємець підготував ряд змін до цього та ряду інших законів, які покликані завершити процес перевірки суддів. Зокрема, це проект Закону щодо дисциплінарних справ розглянутих Вищою кваліфікаційною комісією суддів, проект Закону про внесення змін до Закону «Про судоустрій і статус суддів», проект змін до Конституції України щодо порушення присяги, та законопроект про внесення змін до Закону про забезпечення права на справедливий суд».¹⁷

В підсумку слід зауважити наступне:

1. Попри формальне взаємне накладення повноважень Департаменту з люстрації та ТСК, прямого конфлікту, дублювання зусиль та подвійного притягнення до відповідальності за результатами моніторингу не виявлено.
2. Як з'ясувалося в процесі здійснення аналізу рішень ТСК, члени уже колишнього ТСК та співробітники Департаменту з питань люстрації Міністерства юстиції координували власні дії з метою уникнення порушення стандартів люстрації.
3. Згідно ст. 5 Закону «Про очищення влади», організація проведення перевірки покладається на голову суду, в якому працює суддя. Однак, як стало відомо уже після перевірки ряду суддів та після їх інтерв'ювання, часто вказівку про прийняття того чи іншого рішення вони отримували саме від голів судів.

¹⁶ Про це було повідомлено під час бесіди з Директором департаменту Тетяною Козаченко, що відбулася 22 лютого 2016 р.

¹⁷ Законопроект 4180 від 04.03.2016. www.w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=58327

- 4.** Перевірку суддів згідно Закону «Про відновлення довіри до судової влади» проводить спеціально створений колективний орган, члени якого делегуються різними органами влади для забезпечення неупередженості при розгляді і вирішенні питань, що відповідає міжнародному стандарту про проведення люстрації «спеціально утвореною незалежною комісією у складі шанованих суспільством осіб». Відповідно, у змінах до Закону «Про очищення влади» слід вказати, що перевірка суддів, які постановляли ухвали та рішення про обмеження прав та свобод громадян в період Євромайдану, здійснюється в порядку Закону «Про відновлення довіри до судової влади». Дія інших критеріїв, таких як діяльність в якості інформатора та робота в КДБ – залишатиметься.
- 5.** Подання, що їх вносить у Вищу раду юстиції Департамент з питань люстрації, використовують термін «несумісність з посадою судді», а не порушення присяги суддів. Даний критерій ще не отримав правового визначення, однак слугить орієнтиром для розмежування результатів перевірки суддів Комісією та Департаментом Міністерства юстиції.
- 6.** Спроби змін до законодавства здійснюються і досі, хоча вони не є достатніми, щоб завершити процес очищення влади, в тому числі судової. Дані спроби не знаходять підтримки на стороні як парламенту, так і Президента. На нашу думку, підвищення рівня довіри до судової влади не відбувається у зв'язку з прийняттям рішень Вищого адміністративного суду України про поновлення суддів на посаді оскільки з формальних ознак в своїй основі суперечить меті та цілям проведення люстрації.

1.2. Аналіз Закону України «Про відновлення довіри до судової влади».

Проводячи аналіз Закону «Про відновлення довіри до судової влади» (далі – Закон) слід пам'ятати мету прийняття цього закону, а саме, перевірка суддів, які брали активну участь у діях проти протестуючих або були причетними до грубого порушення прав людини під час Євромайдану.

Згідно ст. 2 Закону «Про відновлення довіри до судової влади» усі зацікавлені фізичні та юридичні особи в письмовій формі зверталися з заявами про проведення перевірок індивідуально визначених суддів. До заяв додавалися рішення суддів та матеріали, що давали підстави вважати, що суддя одноособово або колегіально прийняв рішення, передбачені в статті 3 цього ж Закону. З метою аналізу висновків ТСК нам не було надано доступу безпосередньо до заяв и матеріалів. В той же час, з висновків ТСК ми виявили три основні групи/категорії таких заяв:

1. про порушення прав на свободу і недоторканність – в рамках кримінальних справ, що були розглянуті суддями, стосовно яких було проведено перевірку;
2. про порушення прав на свободу пересування та мирні зібрання – в рамках адміністративних справ проти учасників мирних зібрань;
3. про порушення прав на мирні зібрання – в рамках адміністративних справ про обмеження можливості реалізації прав на проведення мітингів та мирних зборів.

Даний закон, окремим порядком врегулював порядок притягнення до відповідальності суддів, дозволив встановити процедуру, яка краще відповідає міжнародним стандартам та вимогам справедливості процесу (*due process*) у люстраційних справах. Йдеться про **відповідність таким стандартам, як доведення особистої вини, розгляд незалежною комісією з поважаних у суспільстві людей, врахування особливого порядку притягнення суддів до відповідальності та звільнення їх з посад.**

Події Євромайдану також стимулювали і прояв інших негативних, раніше менш видимих пост-радянських практик у роботі судів. Один з них – це **застосування запобіжного заходу взяття під варту з каральною метою**. Саме з цією метою судді часто арештовували учасників мирних протестів під час Революції Гідності. Поряд з цим судді грубо порушували право на свободу (*ст. 5 Європейської Конвенції з прав людини та фундаментальних свобод*) та презумпцію невинуватості (*ст. 8 тієї ж Конвенції*). Як стверджує Парламентська асамблея Ради Європи, «взяття під варту повинно використовуватися у виняткових випадках як крайній запобіжний захід»¹⁸ та застерігає суди від надмірного і волюнтаристського використання попереднього ув'язнення.

¹⁸ Report of the Committee on Legal Affairs and Human Rights, PACE, Abuse of pretrial detention in States Parties to the European Convention on Human Rights, 07 September 2015. Doc. 13863. www.assembly.coe.int/nw/xml/XRef/X2H-Xref-ViewPDF.asp?FileID=21992&lang=en.

Усунення цих практик з української системи правосуддя було метою прийняття нового Кримінального процесуального кодексу (*далі також КПК*) в травні 2012 року. Для цього в КПК було запропоновано альтернативи до взяття від варту: домашній арешт, використання електронного браслета, доповнено і розширено випадки застосування застави, а також суттєво розширено роль суду для захисту прав людини на стадії досудового розслідування. Однак ці норми були грубо проігноровано суддями в процесі ухвалення рішень проти протестуючих. У деяких справах **судді відмовлялися звільнити поранених підозрюваних (Висновки № 2, 5, 8, 13, 16 та ін.) та тих, кого пропонували взяти на поруки народні депутати України (Висновки № 13, 14 і ін.)**. Закон «Про відновлення довіри до судової влади» передбачає, що суддя суду загальної юрисдикції підлягає перевірці у разі прийняття ним одноособово або у колегії суддів таких рішень.

Для дотримання **принципу об'єктивності**, членам Тимчасової спеціальної комісії було надано законне право ознайомлюватися з матеріалами, поданими на розгляд Тимчасової спеціальної комісії, брати участь у їх обговоренні та перевірці, наводити свої доводи та міркування, надавати відповідні документи, витребувати та одержувати необхідну інформацію від судових та правоохоронних органів. ТСК мало право ознайомлюватися з судовими справами, отримувати пояснення від суддів, вивчати особові справи.

Слід звернути увагу, що члени Комісії повинні були застосовувати розумний баланс необхідності проведення перевірки суддів з однієї сторони, та з іншої сторони – гарантувати суддям дотримання їх прав. Закон «Про відновлення довіри до судової влади» передбачив гарантії захисту судді та низку процесуальних прав, про які йтиметься нижче (*Розділ II цього Звіту*).

Вимоги Закону до висновку – це його **обґрунтованість**. ВРЮ ж оцінює наявність фактів, які свідчать про порушення суддею присяги. Якщо виявлено підстави для притягнення судді до дисциплінарної відповідальності, матеріали передаються у ВККС.

Близько 70% висновків – 40 з 56 – стосувалися порушення присяги і були направлені у ВРЮ Решта з приводу дисциплінарних проступків – у ВККС (*Див. Додаток 1*).

Закон «Про відновлення довіри до судової влади» **обмежив у часі можливість перегляду і перевірки рішень**. З одного боку, було обмежено час подання скарг на предмет порушення присяги чи дисциплінарних порушень. Отже, скарги мали можливість подати усі зацікавлені особи, яким було відомо про такий механізм. Тому продовження терміну для подання заяв не розглядається.

Питання продовження роботи ТСК не раз піднімалося в політичних і правових колах. Підготовлено декілька законопроектів, спрямованих на надання можливості завершити роботу Комісії.^{19,20} Питання перевірки суддів є елементом більш загального процесу реформи судової влади і повинно розглядатися в частині підзвітності суддів, що слід пам'ятати при розгляді питання про продовження роботи ТСК. Крім того, звертаємо увагу на наступні важливі фактори.

- По-перше, чи було досягнуто мету, задля якої приймався Закон та утворювалася Комісія? Як відомо, завдання Комісії було повне «з'ясування фактів, які свідчать про порушення присяги суддів, та фактів які свідчать про наявність підстав для притягнення суддів до дисциплінарної або кримінальної відповідальності» (*ст. 1, п. 3 Закону «Про відновлення довіри до судової влади»*). Однак через брак часу близько 1/5 усіх справ (*матеріалів*) були розглянуті і рішення по них прийняті. Чи було досягнуто інші цілі закріплені в статті 1 того ж Закону – а саме, «відновлення довіри до судової влади», що впливає з назви, «утвердження незалежності суддів та

¹⁹ Законопроект 2695 від 15.09.2015, www.w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=54873

²⁰ Законопроект 1881 від 29.01.2015, www.w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=53747

утвердження законності в діяльності суддів»? Критеріями в такому випадку може служити публічна оцінка роботи ТСК, соціологічне опитування про рівень довіри до судової влади та сприйняття рівня незалежності суддів в динаміці цих процесів.

- По-друге, слід враховувати, що у роботі ТСК була тривала вимушена перерва (25 жовтня 2014–5 лютого 2015 р.). Через затягування з призначенням членів Комісії остання не мала кворуму та не могла продовжити роботу більше 3 місяців. Цей та інші фактори, в тому числі тиск на членів Комісії²¹, суттєво вплинули на ефективність роботи ТСК. Не призначення членів Комісії і брак часу не дозволили розглянути усі подані заяви та провести повну перевірку усіх суддів, щодо яких були заявлено факти порушення присяги.
- По-третє, є підстави стверджувати, що діяльність ТСК відповідає міжнародним стандартам. Це можна підтвердити як загальним духом прийнятих рішень, так і статистикою: у 80% випадків ТСК аналізували та посилалися на рішення Європейського суду та норми Конвенції з прав людини (Див. Додаток № 1). Норми Закону «Про відновлення довіри до судової влади» узгоджувалися з рекомендаціями Ради Європи та Венеціанської комісії ще на етапі проектування закону²².

Продовження роботи ТСК могло б бути технічним рішенням парламенту, яке слід розглядати як в контексті прийнятих рішень (результатів роботи), так й інституційно в аспекті роботи. Можливо, у зміненому складі, але продовження строку діяльності ТСК, враховуючи що за рік Комісія завершила лише 20% перевірок – з точки зору більшості міжнародних стандартів є оправданим. У Чехії люстрація також була обмежена часом у 5 років, з наступним продовженням так званої «великої та малої люстрації» на необмежений термін – до повної перевірки чиновників.²³

При оцінці проекту Закону «Про відновлення довіри до судової влади», Рада Європи позитивно оцінила річний термін діяльності Комісії. На їх думку такого терміну було достатньо, щоб перевірити діяльність суддів.²⁴ Однак тут слід зауважити, що дані оцінки були приблизними оскільки на той момент не було даних про кількість заяв – 2192 заяви – і об'єм матеріалів перевірки суддів, які мала здійснити Комісія. Реальну кількість скарг неможливо було передбачити на момент прийняття закону. І навіть якщо врахувати, що всі 309 перевірок щодо 331 судді мали бути проведені у встановлений законом річний термін, то Комісія б мала б засідати кожен день та виносити близько 7 рішень на тиждень.

Слід також врахувати, що робота членів комісії **здійснювалася на громадських засадах**, витрати не компенсувалися, а з загального терміну діяльності, відведеного законом, Комісія пропрацювала трохи більше половини. Відповідно, законопроект, що пропонує продовжити термін чинності ТСК, правильно на нашу думку встановлює оплатність роботи в Комісії.

В нашому випадку можна вести мову про продовження роботи Комісії для завершення роботи: проведення перевірок щодо усіх суддів, заяви про порушення яких надійшли до Комісії з наступних причин і в наступних рамках:

- лише тих заяв які надійшли раніше (в встановлений законом 6 місячний термін).
- на термін, який потрібний для завершення перевірки усіх суддів, щодо яких в встановленому законом порядку надійшли заяви.

²¹ За підсумками зустрічі з адвокатами Петром Варишко та Мариною Соловйовою, колишніми членами ТСК.

²² Зустріч з народним депутатом Ємець Л.О. проведено 4 березня 2016 р..

²³ Люстрація II. Конституційний суд. www.usoud.cz/en/decisions/20011205-pl-us-901-lustration-ii/

²⁴ §.12 www.bit.ly/1SFruZV

1.3. Юридична природа Тимчасової спеціальної комісії з перевірки суддів: люстраційний vs дисциплінарний орган

Люстрація є одним з елементів правової системи, яка регулює визначену сферу суспільних відносин. Як стверджує Радислав Петерман, всі рішення, що стосуються процедури перевірки, повинні забезпечувати повагу прав тих, стосовно яких ці рішення ухвалюються.²⁵ Без сумніву – це так, і предметом нашого аналізу також є те, **чи було дотримано гарантії суддів, які підпали під процес перевірки.**

В основі процесу з перевірки суддів Комісією лежить насамперед принципи неупередженості та незалежності членів Комісії при здійсненні правосуддя (*ст. 126 Конституції України*). Критерієм для оцінки стали виключно справи, які були розглянуті в короткий проміжок часу – під час масових протестів Євромайдану (*з 21 листопада 2013 по 22 березня 2014 р.*). Відповідно, перегляд таких рішень мав довести що було порушено присягу судді, в основу якої покладено базовий принцип незалежність суддів у відправленні правосуддя.

Приводом до здійснення такої перевірки стали грубі порушення прав людини в значних масштабах, що підірвало підвалини демократії та верховенства права. Судді мали виступити в даних справах останнім засобом в захисті прав людини, і ті з них хто не став на захист прав людини – виступили об'єктом перевірки.

Тимчасовою спеціальною комісією з перевірки суддів було ухвалено висновки щодо 63 суддів, і було вирішено, що 46 суддів підлягають звільненню з займаних посад у зв'язку з порушенням ними присяги, а 12 повинні отримати дисциплінарні стягнення у вигляді догани, та 5 має бути виправдано.

Вимірюючи ефективність роботи ТСК слід пам'ятати про:

- 1. Індивідуальний** характер перевірки. Порівняння 65 суддів з 9 тис – зараз йдеться лише про тих хто приймав рішення під час Євромайдану;
- 2. Існуючі механізми притягнення суддів до відповідальності** довели свою **низьку ефективність**. З тією метою було створено окремий незалежний орган з перевірки суддів.
- 3. Люстраційну роль Комісії.** ТСК виконувала класичну роль люстраційного комітету на предмет зв'язків з режимом – та перегляду судових рішень – проводила аналіз рішень суддів на предмет їх законності та обґрунтованості – одночасно;

²⁵ Рекомендації щодо вдосконалення законодавчого регулювання процесу люстрації в Україні. Радислав Петерман, експерт з питань люстрації, заступник керівника відділу перевірок Комісії з розслідування злочинів проти польського народу Інституту національної пам'яті (ІНП) (м. Варшава, Польща). 10 серпня 2015 р.

4. **Поєднання функцій люстрації та дисциплінарного органу** дозволяло Комісії проводити не лише поверхневий аналіз на предмет відповідності критеріям люстрації, як це зазвичай робиться при люстрації, а давати індивідуальну оцінку рішенням суддів;
5. В основу перевірки лягли насамперед **реальні порушення прав людини**. Свідченням цьому є заяви осіб, чиї права було порушено або які є заінтересованими особами у справі. Заяви про конкретні порушення з відповідними доказами надходили від потерпілих від незаконних дій міліції, прокуратури, судів або їх представників.

В той же час, терміну в 6 місяців було достатньо, щоб отримати всі скарги від усіх, чиї права були або могли бути порушені.

Оскільки корупційні елементи в роботі суддів та перевірка фінансових декларацій відноситься до відання Закону «Про очищення влади», робота Тимчасової комісії стосувалася насамперед порушень суддями прав людини. Отже, роль ТСК була доволі вузькою – перевірити суддів на предмет дотримання присяги, суддівської етики, законодавства та міжнародної практики під час прийняття рішень про обмеження прав активістів Євромайдану.

РОЗДІЛ

2

АНАЛІЗ ВИСНОВКІВ
ТИМЧАСОВОЇ
СПЕЦІАЛЬНОЇ
КОМІСІЇ З
ПЕРЕВІРКИ СУДДІВ

2.1. Міжнародні стандарти та кращі практики у сфері перевірки суддів

В цьому дослідженні ми виокремили основний список міжнародних люстраційних та дисциплінарних стандартів перевірки роботи суддів, яким, на наш погляд, повинна відповідати процедура перевірки суддів.

Стандарти перевірки суддів.

Щодо стандартів перевірки суддів, слід виокремити наступні:

1. **Доведення особистої вини.** Вина особи повинна бути доведена в кожному окремому випадку.²⁶

Процедура, передбачена у Законі та використана Тимчасовою спеціальною комісією з перевірки суддів згідно Регламенту відповідала принципу доведення особистої вини. На відміну від процедур Закону «Про очищення влади»²⁷ та більшості класичних процедур люстрації, у питаннях відповідальності суддів було дотримано принцип особистої вини. В процесі здійсненні перевірки ТСК зібрав необхідну доказову базу та мотивував вину кожного окремого судді, базуючись на заяві і додатках до заяв громадян, судових справ і матеріалів, пояснень суддів і інших доказів, якими керувалася ТСК.

2. **Право на захист.** Конституційні норми про презумпцію невинуватості та про право на апеляцію рішення зберігаються і тут, а тому повинні діяти класичні гарантії захисту для тих, хто є об'єктом перевірки.²⁸

В процесі перевірки суддів, проведеної ТСК, ми не зустріли випадків, коли б вина особи перекладалася на суддів-суб'єктів перевірки. Мало того, рішення ТСК мало рекомендаційний характер, рішення про направлення подання про звільнення судді за порушення присяги приймає Вища рада юстиції. Крім того, частина суддів зверталися до суду з оскарженням рішення ТСК про порушення ними присяги або вчинення дисциплінарного правопорушення (див. розділ III цього Звіту).

3. **Захист верховенства права та незалежності і справедливості суду.** Це функція та завдання, як вбачається з стандартів ПАРЕ.²⁹

Переважна більшість висновків ТСК – 41 з 56 – вказують на міжнародні акти щодо порушень під час збору доказової бази, необґрунтованого надання переваги доказам обвинувачення, відсутності доказів, які б по існуючих стандартах переконання (до рівня обґрунтованої підозри, ст. 194 КПК) доводили наявність вини підзахисного. На нашу думку, повно встановили порушення суддями

²⁶ П. 12, Резолюція ПАРЕ 1096 (1996) «Про заходи щодо подолання наслідків минулих комуністичних тоталітарних систем».

²⁷ Закон України Про очищення влади. 16 вересня 2014 р. www.zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1682-18

²⁸ П. 12, там же.

²⁹ П. 4, там же.

принципу незалежності і неупередженості та підтвердили це достатньою кількістю об'єктивних доказів (див. Додаток 1).

4. Превентивність цілей. Мета люстраційного процесу це захист новоствореної демократії, а не покарання чи помста.³⁰

В кожному випадку перевірка суддів проводилася з отриманням пояснень від судді, що був об'єктом перевірки. Однак лише щодо 29 з 66 суддів члени ТСК здійснювали поглиблене вивчення особи судді та отримували з місця праці характеристики та інформацію про успіхи в роботі. Додаткових інтерв'ю з членами сім'ї, колегами, друзями, вивчення особи в мережі Інтернет члени Комісії не проводили. Таким чином, на нашу думку, доказова база при прийнятті рішень про порушення присяги або вчинення дисциплінарного проступку суддею могла б бути ширшою, якщо б проводилися додаткові дії, зазначені вище.

5. Люстрація повинна мати чіткі обмеження у часі. Як у періоді застосування, так і у періоді, за який здійснюється перевірка.

Терміни прийняття заяв про перевірку суддів були визначені у 6 місяців з дати публікації повідомлення про початок роботи Комісії. Строк роботи Комісії в 1 рік з дня формування складу ТСК згідно Закону «Про відновлення довіри до судової влади». Наскільки нам відомо, заяви після спливу терміну до розгляду не приймалися. Після завершення терміну діяльності засідання Комісії не проводилися, офіційна діяльність не велась.

6. Люстрація повинна здійснюватись спеціально утвореною незалежною комісією у складі шанованих суспільством осіб, які пропонуються главою держави і затверджуються парламентом.

Згідно Закону «Про відновлення довіри до судової влади»³¹, ТСК мав виступити тим органом, який був відповідальний за люстрацію суддів у формі їх перевірки. Даний принцип був підсилений доведенням особистої вини кожного з суддів. Однак практика змістовного перегляду усіх висновків Вищою радою юстиції та заслуховування суддів суперечить принципу здійснення люстрації незалежним спеціально утвореним органом, що формується з осіб, шанованих у суспільстві. Крім того, згідно даного принципу, ВРЮ при незгоді з рішенням ТСК повинна наводити причини та підстави, на основі яких вона дійшла відповідного висновку, та в разі потреби – уточнювати розбіжності з ТСК як органом, що був спеціально створений для проведення перевірок суддів.

7. Надання гарантій належної правової процедури. Це включає не лише право на захисника, а й право бути ознайомленим із доказами та оскаржувати їх, право на доступ до всіх наявних обвинувальних та виправдувальних доказів, право надавати докази, право на відкритий процес, якщо цього вимагає суб'єкт, право на оскарження в незалежному судовому органі.³²

Аналіз висновків дав змогу оцінити участь суддів, їх заперечення і докази сторони захисту, відкритість процесу. На наш погляд, члени ТСК були свідомі щодо прав суддів на гарантії захисту, та у всіх випадках надавали вчасно інформацію про дату і час проведення засідання, можливість надати пояснення, як усні так і письмові, можливість бути особисто присутнім на засіданні та у випадку наявності такого – допускали захисника до участі у засіданні.

³⁰ П. 4, там же.

³¹ Закон «Про відновлення довіри до судової влади». Відомості Верховної Ради (ВВР), № 23, 8 квітня 2014 року. www.zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1188-18

³² п. 12 Резолюції ПАРЕ 1096 (1996) «Про заходи щодо подолання наслідків минулих комуністичних тоталітарних систем».

8. Люстрація має бути обмежена лише посадами, щодо яких існують підстави вважати, що особа, яка їх обіймає, може їх використати з метою спричинення суттєвих загроз правам людини або демократії.

ТСК здійснювало перевірку лише суддів, а не працівників правоохоронних органів чи прокуратури, хоча вони також виконали певну роль і забезпечили прийняття оспорюваних рішень судів. Це відповідає Закону «Про відновлення довіри до судової влади» та стандарту про обмеження люстрації лише посадами з достатньою владними повноваженнями, використання яких може призвести до суттєвих порушень прав людини та загрози демократії.

Дисциплінарні стандарти

Дисциплінарні стандарти викладені у низці міжнародних актів Ради Європи. У контексті оцінки висновків ТСК ми можемо надати позитивну оцінку дотримання ТСК наступних дисциплінарних стандартів:

- 1. Порушення суддею принципу незалежності та неупередженості.** Відповідальність суддів походить від основних конституційних гарантій незалежності суддів і від їх значного обсягу влади, що вони мають для виконання покладених на них обов'язків. Саме тому критерієм перевірки суддів є етичні обов'язки судді.
- 2. Порушення професійних обов'язків судді.** Дані порушення як правило призводять до втрати впевненості в судовій системі або обмеження чи порушення законних прав та інтересів учасників провадження.³³
- 3. ТСК було переглянуто більше двох тисяч заяв на предмет їх підвідомчості та провадження розпочато лише щодо 330 з них, що свідчить про дотримання стандарту про застосування фільтру для відсіювання безпідставних заяв та скарг.³⁴**
- 4. Процедури з дотриманням принципу належного процесу передбачали:**
  - публічне слухання ТСК;
  - право подачі доказів;
  - використання лише належних та допустимих доказів;
  - забезпечення можливості участі свідків та використання повісток;
  - застосування правил щодо доказів (*поширено обов'язок доказування*).³⁵

³³ Рекомендація експерта Проекту USAID «Справедливе правосуддя» пана Хосе Мануель Кардозо (суддя Апеляційного суду міста Лісабон (Португалія), колишній член Вищої ради юстиції Португалії) на практичному семінарі «Добір суддів та дисциплінарна практика: здобутки, досвід Вищої кваліфікаційної комісії суддів України та її діяльність в нових умовах» (Київ, 19–20 лютого 2015 року)

³⁴ Висновок No 3 (2002) Консультативної Ради європейських суддів для Комітету Міністрів Ради Європи про принципи й правила, що регулюють професійну поведінку суддів, зокрема, етичні норми, несумісну з посадою поведінку та неупередженість – пункт 67

³⁵ Презентація експерта Проекту USAID «Справедливе правосуддя» пана Річарда Хайда (член Кваліфікаційної комісії суддів штату Джорджія, США) на практичному семінарі для дисциплінарних інспекторів та членів Вищої кваліфікаційної комісії суддів України «Розслідування фактів неналежної поведінки судді» (24–26 липня 2013 року, м.Алушта).

Вимога опитування і відібрання пояснень від свідків та суддів під присягою не знайшла свого застосування, оскільки таким правом згідно Закону члени Комісії наділені не були.

5. **Аналіз фактів**, отриманих під час перевірки був ретельним та об'єктивним, однак не завжди вичерпним. Хоча висновки, надані членами Комісії у рішеннях були зазвичай мотивованими, не у всіх випадках витребувалися характеристики з місця роботи та дані про успіхи на роботі, а перевірка особи судді з джерел, що є у відкритому доступі, в т.ч. у мережі Інтернет, не здійснювалася взагалі.³⁶
6. **Принцип документування** усіх фактів і пояснень. Велася протоколи засідань, публікувалися звіти, а рішення про порушення присяги або вчинення суддею дисциплінарних порушень приймалися і документувалися в письмовій формі – як цього вимагає даний принцип.³⁷
7. **Принцип прозорості процедури** розгляду і перевірки суддів. Слухання з дисциплінарних питань були відкритими. Проведення закритих засідань згідно Закону не передбачалося, тому ТСК закритих засідань не проводило.³⁸

Насамкінець, доречно звернути увагу і на деякі **принципи і стандарти проведення оцінювання суддів**, які ми виявили в процесі аналізу рішень ТСК. Критерії оцінювання роботи суддів застосовуються як звичайна і регулярна практика щодо оцінки роботи суддів, і більше нагадують процес атестації в Україні.³⁹ В контексті роботи ТСК ми виділили декілька принципів, сумісних з метою даного аналізу:

- **Порушення етичних та професійних норм/стандартів.** В усіх державах-членах, де проводиться оцінювання суддів закладені такі принципи. В Комісії розглядалися Бангалорські принципи поведінки суддів, які в своїй основі є сукупністю правил суддівської етики.
- **Вміння складати чіткі та зрозумілі рішення.** ТСК часто звертала увагу на нечіткість та необґрунтованість рішень суддів, які обмежували і порушували права та свободи громадян.
- **Кількість або відсоток рішень, скасованих в апеляційному порядку,** є показником, якому надається велике значення в процесі оцінювання.⁴⁰ Комісія у всіх випадках, коли рішення розглядалися в апеляційній інстанції, зазначала та включала це до мотивувальної частини висновків.

³⁶ Рекомендація експерта Проекту USAID «Справедливе правосуддя» пана Хосе Мануель Кардозо (суддя Апеляційного суду міста Лісабон (Португалія), практичному семінарі «Добір суддів та дисциплінарна практика: здобутки, досвід Вищої кваліфікаційної комісії суддів України та її діяльність в нових умовах» (Київ, 19–20 лютого 2015 року).

³⁷ Презентація експерта Проекту USAID «Справедливе правосуддя» пана Маріо Бело Моргадо (суддя Верховного Суду Португалії, колишній дисциплінарний інспектор Вищої ради юстиції Португалії) на практичному семінарі для дисциплінарних інспекторів та членів Вищої кваліфікаційної комісії суддів України «Розслідування фактів неналежної поведінки судді» [24–26 липня 2013 року, м. Алушта].

³⁸ Рекомендація Київської конференції з питань незалежності судової влади в країнах Східної Європи, Південного Кавказу та Центральної Азії «Судове правління, відбір і підзвітність суддів» (Київ, 23–25 червня 2010 р.), п. 26.

³⁹ Висновок Консультативної Ради Європейських Суддів No 17 [2014] Щодо оцінювання діяльності суддів, якості правосуддя та поваги до незалежності судової влади.

⁴⁰ Там же.

Як співвідносилися між собою принципи люстрації з принципами дисциплінарної відповідальності в роботі ТСК?

Деякі принципи і стандарти поглинаються люстраційними. І навпаки, як от принцип розгляду дисциплінарних скарг на дії суддів спеціальним незалежним органом. В даному випадку ТСК виступив тим незалежним органом, який замінив собою раніше створений ВККС з питань перевірки суддів. Принцип документування, підготовки і розгляду справи про перевірку судді хоч і не є принципом люстрації, однак застосовувався у роботі ТСК.

В той же час, **деякі принципи були не повністю враховані ТСК.** Як от, принцип неприпустимості позапроцесуального перегляду судових рішень. Формально ТСК не проводила перегляд судових рішень, оскільки не скасовувала рішень суддів, що може зробити лише суд апеляційної інстанції. Однак часто велика увага приділялася матеріальним і процесуальним порушенням судді, що відноситься до відання апеляційного суду (див Розділ II п. а) цього Звіту). Хоча Закон «Про відновлення довіри до судової влади» відзначав, що рішення суддів, прийняті в період Євромайдану, є лише приводом для початку перевірки, однак не є основним об'єктом перевірки. Надмірний акцент на аналізі рішень на предмет їх відповідності закону та менша увага щодо порушення принципу незалежності та неупередженості відволікала членів Комісії від головної мети – всебічної перевірки особи суддів.

2.2. Аналіз висновків ТСК на предмет відповідності українському законодавству, міжнародним стандартам та практиці ЄСПЛ

Ціль діяльності ТСК – це відновлення довіри до судової влади, як це впливає з назви Закону, на основі якого ТСК проводило свою діяльність. Про те, чи була досягнута мета можна буде судити з соціологічних досліджень в розрізі виконаних висновків ТСК.

Як було зазначено у підготовленій Методиці, природа діяльності ТСК з однієї сторони люстраційна, оскільки приводом до початку перевірки стали масові порушення прав людини, а з іншої – дисциплінарна, оскільки передбачає встановлення фактів порушення присяги і принципу незалежності судді. Ми провели аналіз висновків ТСК керуючись наступними критеріями:

- Доведення особистої вини в справах про порушення прав людини
- Дотримання процедурних вимог при проведенні перевірки
- Обґрунтованість висновків та повнота доказів
- Процесуальні гарантії суб'єктів перевірки
- Досягнення цілей перевірки.

Слід пам'ятати, що основна причина масових порушень прав людини, що відбулася в період Євромайдану, крилася у порушенні принципу незалежності та неупередженості суддів при розгляді справ та прийнятті рішень. ЄСПЛ звертає увагу, що люстраційні заходи щодо суддів повинні вживатися з врахуванням особливої процедури притягнення суддів до відповідальності.

Враховуючи що більшість суддів, що розглядали справи з 21 листопада 2013 по час вступу Закону в силу, були призначені пожиттєво і щодо них діє особливий порядок звільнення з посад, ТСК аргументувала прийняття рішень суддями порушенням принципів незалежності та неупередженості.

Тому щодо п. 5 (*відповідність стандартам незалежності та неупередженості суду*) ми з'ясуємо чи проаналізувала та надала належну оцінку ТСК дотриманню принципів незалежності і неупередженості суддів при прийнятті рішень, та чи була доведена особиста вина суддів у тих діях, які лягли в основу звернення громадян у Комісію.

Надодаток, для повноти оцінки і Звіту, ми провели інтерв'ю з ключовими учасниками процесу, зокрема, авторами законів «Про відновлення довіри до судової влади» та проектів змін до цього закону, представником ВРЮ, колишніми членами ТСК.

а. Доведення особистої вини в порушенні прав людини

Згідно ст. 3 Закону «Про відновлення довіри до судової влади», суддя суду загальної юрисдикції підлягає перевірці якщо він в період Євромайдану (листопад 2013 – лютий 2014 рр.) одноособово або в колегії суддів прийняв рішення в адміністративній або кримінальній справі, яким суттєво обмежив права людини. Усі дев'ять випадків, передбачених ст. 3 та які дають підстави для перевірки судді, стосуються обмеження права людей на мирні зібрання, права людей на свободу та особисту недоторканність, права людей на безсторонній і справедливий суд, та захист прав людини в суді.

Усі ці рішення були прийняті в період масових протестів в державі, і з процедурної точки зору для ухвалення таких рішень необхідна була активна співпраця й попередня підготовча робота з боку працівників органів внутрішніх справ по підготовці протоколів та рапортів, а також підготовка подань прокурорами. Однак саме судді підпадають під перевірку ТСК, оскільки, згідно усіх міжнародних стандартів, судді є «наріжним каменем верховенства права»⁴¹ та у всіх випадках повинні «забезпечувати захист прав людини та фундаментальних свобод».⁴²

ТСК здійснив доволі глибоку **процедурну та матеріальну оцінку рішень суддів** з точки зору дотримання норм процесуального права і спробував встановити наступне:

- наявність доказової бази
- встановлення вини та ступінь вини порушника
- врахування пом'якшуючих обставин
- особа порушника
- характер вчиненого правопорушення
- ступінь вини
- майновий та сімейний стан
- процесуальні порушення при прийнятті рішень, в тому числі в питаннях строків прийняття рішень.

В той же час, Закон під перевіркою суддів підрозумівав не лише процесуальний їх аналіз, хоча звичайно без нього неможливо було встановити порушення неупередженості та присяги судді, а й **більш глибоку перевірку особи**, його характеристик та професійної діяльності.

⁴¹ www.coe.int/t/DGHL/cooperation/ccje/default_en.asp

⁴² Преамбула, Рекомендація Комітету Міністрів Ради Європи № R(94)12, Щодо незалежності, ефективності та ролі суддів. 13.10.1994. www.judicialcouncil.gov.az/Law/eAS_NK_12sayli.pdf

Для прикладу, у США правоохоронні органи проводять спеціальну перевірку стосовно суддів (*англ. – background check*), яка включає перевірку даних про професійну діяльність судді, сплату податків, а також інтерв'ю щодо професійної репутації, які проводяться як з колегами судді по роботі, так і з членами сім'ї та друзями. Американська асоціація юристів також проводить перевірку суддів, та спирається на наступні критерії: юридичні навички, глибина досвіду, добросовісна репутація судді, демонстрація здатності приймати зважені рішення та виважений темперамент.⁴³ У всіх випадках, перевірка розпочинається з пошуку у соціальних мережах та пошуковиках на предмет повідомлень про можливі порушення, скандали, в тому числі задокументовані пресою. «Якщо що-небудь у вашій біографії може збентежити Вас, тоді суддівство не для Вас».⁴⁴

Зрозуміло, що ТСК не є правоохоронним органом або органом, що слідкує за дотриманням етики на постійній основі. Факти, на які спираються члени ТСК, в своїй природі однозначні і дають усі підстави говорити про наявність в суддів умислу притягати за порушення присяги у зв'язку з порушенням незалежності. Однак більш широкий підхід до перевірки суддів міг збагатити висновки ТСК, зробити їх більш беззаперечними з точки зору добросовісності суддів. Рішення про перевірку особистостей, а також щодо дачі вказівок, мали прийматись, засновуючись на висновках і матеріалах правоохоронних органів і прокуратури, до відання якої відноситься керівництво кримінальними розслідуваннями.

Мотиви ухвалення суддями незаконних рішень. Відомо, що елементом суб'єктивної сторони складу злочину є мотив та мета. Мотив визначають як внутрішнє спонукання та рушійна сила вчинку. Мета – це бачення і усвідомлення результату, якого прагне / передбачає особа. Ці психологічні ознаки характерні для будь-якої свідомої поведінки людини. Враховуючи, що однією з цілей роботи ТСК було з'ясування фактів, що свідчать про наявність підстав для притягнення суддів до дисциплінарної або кримінальної відповідальності (*ст. 1 п. 3 Закону*), з'ясування мотивів ухвалення таких рішень у співпраці з правоохоронними органами мало важливе значення. З правової точки зору, встановлення мотивів було бажаним хоча б для того, що мотиви у кожного окремого судді могли бути іншими та могли вплинути на прийняття рішень ТСК.

Чи можливо з'ясувати мотиви суддів та до якої міри? Можливо, однак за умови отримання достовірних пояснень суддів. Також мотив можна було встановити при отриманні достовірних доказів втручання у роботу суддів та судів. Це б могли бути втручання в автоматизовану систему розподілу справ, копії електронних листів, переписки, повідомлень в пресі та інших доказів в т.ч. з відкритих джерел.

Чи було у Комісії достатньо засобів для з'ясування мотиву суддів при ухваленні рішень? Щодо усіх суддів не було можливості, однак тих, щодо яких ТСК здійснювала перевірку, з'ясування мотивів слід було провести. У деяких рішеннях по адміністративних провадженнях щодо Автомайдану містяться пояснення суддів та їх інтерпретація членами Комісії. Вони вказують, що метою накладення адміністративних стягнень було «покарати за вчинений проступок та щоб у майбутньому більше не мали змоги такого робити» (*Висновок № 12, 18*).

Однак для встановлення мотиву судді у прийнятті того чи іншого рішення необхідно спиратися на визнання ним того, що прийняте ним/нею рішення справді було незаконним, прийнято під тиском чи за вказівкою. Оскільки такі судді в подальшому притягуються до кримінальної відповідальності, невід'ємною частиною роботи мала б бути співпраця з правоохоронними органами та передача їм інформації щодо таких суддів.

⁴³ Legal Progress Toolkit: Federal Judicial Nominations: 9 Steps from Vacancy to Confirmation. www.ampr.gs/IVLPIIp

⁴⁴ www.acslaw.org/files/Path_to_the_Federal_Bench.pdf

В низці рішень Комісія зазначала список дій, які вчинялися для забезпечення проведення перевірки суддів, щодо яких було подано заяви (*Висновок № 9, 14, 19, 20 і ін.*). Це є позитивною практикою, оскільки дає можливість зрозуміти, які джерела і відомості були проаналізовані, а також яким чином Комісія прийшла до відповідних висновків, які заходи було вжито, щоб забезпечити перевірку конкретного судді.

У більшості – а це близько 75% – містилося посилання на «копії матеріалів судової справи» та «матеріали перевірки», на підставі яких Комісія проводила аналіз обставин і перевірку суддів. Члени Комісії під час інтерв'ю повідомили, що саме входило до матеріалів перевірки. Як правило до матеріалів входили 1) заяви осіб та додатки, 2) рішення суддів, що підлягають перевірці та 3) письмові пояснення суддів (*Висновки № 20, 40 і ін.*).

У висновках наголошувалося, що збір інформації проводився Комісією для «повного і всебічного з'ясування обставин» з метою вирішення суддею питання про обрання запобіжного заходу чи накладення адміністративного стягнення, а також для забезпечення прав судді (*Висновок № 19 і ін.*). Тут слід зауважити, що завдання Комісії – все ж встановити не тільки обставини постановлення того чи іншого рішення, а й **професійність та незалежність судді під час ухвалення рішення**. Зокрема, чи існували ризики порушення такої незалежності – а вони існували оскільки була інформація про вплив на суддів – проаналізувати поведінку судді в інших можливих справах, виявити факти та обставини, які спричинили ухвалення суддею саме такого рішення.

b. Дотримання процедурних вимог при проведенні перевірки

Процедура проведення перевірки суддів та роботи Комісії регулюється Законом «Про відновлення довіри до судової влади» та Регламентом ТСК,⁴⁵ статтями 4 і 6.

На першому засіданні ТСК згідно вимог ст. 4 було затверджено Регламент Комісії. Усі засідання, що відбувалися, фіксувалися протокольно, хоча в публічному доступі на сайті ТСК знайдені мною не було. В той же час, ТСК представила на розгляд громадськості щомісячні звіти про діяльність Комісії та заключний звіт. Дані звіти були представлені у формі документів та наочних відео файлів на сайті ТСК (*ВРЮ*)⁴⁶.

Як вже зазначалося, відліком перевірки суддів було 3 липня 2014 року. Протягом шести місяців до Комісії було направлено більше двох тисяч заяв про перевірку суддів. За результатами аналізу і попереднього дослідження, близько 1/6 усіх заяв було визнано підвідомчими та перевірка була розпочата щодо 331 судді. За час діяльності – а це з 3.7.2014 по 3.7.2014, ТСК провела 11 засідань, про проведення яких інформація розміщувалася в публічному доступі на сайті ТСК (*підрозділ сайту Вищої ради юстиції*)⁴⁷.

⁴⁵ www.vru.gov.ua/add_text/30

⁴⁶ Звіт ТСК. www.vru.gov.ua/video/176

⁴⁷ Публічний веб-ресурс ТСК. www.vru.gov.ua/add_text/30

Усі зацікавлені особи, та в першу чергу самі судді, а також представники ЗМІ (п. 12 ст. 4 Закону) мали вичерпну інформацію та доступ до неї як з приводу дня і часу засідань, так і про питання, які розглядалися на засіданнях і були включені в Порядку денному Комісії. Інформацію про створення перешкод в доступі до засідань нами отримано не було [за результатами дослідження відкритих джерел інформації].

Усі засідання, що проводилися, мали необхідний кворум, за чим слідкував головуючий на засіданні та секретар. Згідно вимог Закону, засідання Тимчасової спеціальної комісії було повноважним за умови присутності більшості від її загального складу. Усі засідання згідно звітів ТСК мали необхідний кворум. Рішення Комісії під час засідань приймалися відкрито шляхом особистого голосування більшістю від присутніх на засіданні.

Важливою процедурною гарантією об'єктивності розподілу матеріалів для вивчення було положення Регламенту, яке передбачало об'єктивний розподіл заяв. Згідно п. 4.3.1 Регламенту кожна надіслана заяву про проведення перевірки судді голова Комісії розподіляв між її членами у порядку надходження і за принципом почерговості за алфавітом.

с. Обґрунтованість висновків та повнота доказів

Висновки ТСК щодо достатності та достовірності доказів для прийняття відповідних рішень були достатньо обґрунтовані. Не лише мною, а й іншими експертами проводилися релевантні дослідження рішень суддів, що виносилися ними під час подій Євромайдану між листопадом 2013 р. та лютим 2014 р.

Так, професором Навроцьким В.О. було встановлено **низку типових порушень** суддям у справах про обрання запобіжного заходу взяття під варту. Ці порушення знайшли своє відображення у висновках ТСК і полягали в наступному: у протоколах про затримання не зафіксовано час фактичного затримання, відсутня кваліфікація кримінального правопорушення, ненадання статусу підозрюваного та не повідомлено про підозру; не забезпечено права знати про те, в чому їх обвинувачують; сумніви щодо достовірності доказів сторони обвинувачення; проведення допитів за відсутності захисника; вчинення слідчих дій в нічний час; подання клопотань про обрання запобіжного заходу неуповноваженим слідчим або прокурором.⁴⁸

У деяких справах були відсутні протоколи адміністративного затримання, які були чи не єдиним доказом у справі [Висновок № 25 і ін.]. По значній частині рішень судів у адміністративних справах – позбавлення водійських прав – були прямі докази, що довели відсутність факту і спроби затримання авто.

У деяких кримінальних справах, як от проти потерпілого Шкрабака О.С., у матеріалах судової справи були відео з камер спостереження, де видно, що при затриманні підозрюваний не чинив жодного спротиву затриманню, як було вказано в матеріалах справи [Висновок № 26]. За результатами розгляду справи в апеляційній інстанції дану ухвалу суду було скасовано. Звичайно, такі рішення ТСК є повністю обґрунтованими.

⁴⁸ Справедлива, незалежна та відповідальна судова влада України. Аналіз практики застосування тримання під вартою під час подій Революції гідності. 15.10.2015. Вячеслав Навроцький.

ТСК оцінювало рішення судів як з процесуальної, так і матеріальної точки зору. Для проведення аналізу обґрунтованості висновків ТСК та повноти доказів є щонайменше два ключові питання:

- стандарт переконання, що застосовувався при вирішенні питань про порушення присяги;
- якість матеріалів, джерел та доказів, що використовувалися та були оцінені при вирішенні заяв, поданих стосовно суддів загальних судів.

Щодо першого питання, то стандарт доведення, який було використано, наближався до того, що його використовує Вища рада юстиції при вирішенні питання про порушення суддею присяги, хоча такого практикою ВРЮ не вироблено.

Вищий адміністративний суд посилався на параграф 182 Рішення ЄСПЛ, «Олександр Волков проти України» заходи дисциплінарної відповідальності повинні застосовуватися з урахуванням принципу пропорційності, що проявляється, у тому числі через шкалу стягнень за дисциплінарні порушення. «Тяжкість стягнення має відповідати характеру правопорушення, оскільки характер правопорушення також має вирішальний вплив і на розмір строку давності звільнення судді з посади за порушення присяги.»⁴⁹

Згідно Закону «Про відновлення довіри до судової влади», факт постановлення відповідних рішень був достатнім для початку перевірки, а тому, на мою думку, в даному випадку люстраційні принципи – потреба очищення і захисту демократії – беруть гору над принципами накладення дисциплінарних стягнень.

У рамках стандартів доказування, **ТСК наводить такі висновки**, які на їхню думку свідчать про порушення суддями присяги:

- Суддя «допустив однакові грубі порушення норм законодавства»
- «неповно та необ'єктивно розглянув матеріали»
- «не з'ясував усіх обставин справи»
- «порушив норми КПК та КУпАП»
- здійснення оцінки доказів всупереч «вимогам всебічного, повного і об'єктивного дослідження всіх обставин справи»
- «грубе порушення професійних обов'язків судді та вимог законодавства» [Висновок 27] і ін.

Щодо питання **про повноту доказів**, то у переважній кількості випадків Комісія посилалася на «копії матеріалів судової справи» та «матеріали перевірки», як наявні документи, на підставі яких Комісія здійснювала аналіз обставин та перевірку суддів.

Під час інтерв'ювання колишніх членів Комісії з'ясувалося, що у типовий **пакет матеріалів перевірки** входило щонайменше три документи:

⁴⁹ Постанова Вищого адміністративного суду України від 1 лютого 2016 р., справа № ПІ/800/470/15. www.reyestr.court.gov.ua/Review/55525078

- заява особи та документи, які додавалися ним/нею в підтримку своїх тверджень та які служили підставою для відкриття перевірки суддів;
- копію матеріалів судової справи, рішення по яких стало предметом перевірки;
- письмові пояснення судді, які у всіх випадках витребовувалися у суддів незалежно від їх участі в засіданнях Комісії та надання усних пояснень.

В деяких випадках, зокрема, у кримінальних справах при постановленні суддями рішень про взяття осіб під варту (*Висновок № 21, 26, і ряд інших*), **Комісія витребувала:**

- характеристику судді за період роботи в суді (*Висновок № 1, 9 та ін.*);
- статистичні показники роботи судді, де містилася інформація про інформацію стосовно навантаження, стану та якості розгляду справ і матеріалів;
- копію паспорта і документів про призначення (*обрання*) суддею, прийняття ним присяги та статистичні показники його роботи за останні три роки (*Висновок № 26*).

Однак не всі документи з боку ТСК отримали належну оцінку. Щодо характеристик з місця праці, то з висновків незрозуміло, чи це типові характеристики, які видають державних службовцям та суддям відділи кадрів, та оцінки їм надано не було. Не вказується, чи представляли вони яку-небудь цінність для ТСК при перевірці суддів, що можна вважати упущенням. В той же час, у висновках не зазначено чи витребовувалися **інші характеристики з праці**, в т.ч. з попередніх місць праці, хто саме надавав такі характеристики, чи отримувалися характеристики і рекомендації суддів від колег суддів або юристів, які знають професійний рівень судді і можуть надати рекомендацію.

У своїх Висновках члени Комісії використовували і посилалися на **судову практику ЄСПЛ**. В процесі аналізу було виявлено використання практики з наступних справ Європейського суду:

- Нештак проти Словаччини,
- Луценко проти України,
- Моорен проти Німеччини,
- Хайредінов проти України (*свавільне позбавлення волі*),
- Фокс, Кемпбелл і Гартлі проти Сполученого Королівства (*обґрунтована підозра*),
- Харченко проти України (*необхідність розгляду альтернативних до обмеження свободи запобіжних заходів*),
- Гурепка проти України,
- Платформа «Лікарі за життя» проти Австрії,
- Надточій проти України,

- Швидка проти України,
- Бук проти Німеччини та
- Курт проти Туреччини.

Загалом 80% висновків ТСК містять аналіз та посилання на практику Європейського суду з прав людини, Європейську Конвенцію та деякі інші міжнародні акти (Див. Додаток 1).

d. Процесуальні гарантії суб'єктів перевірки

Як ми зазначали у п. 4 даного Звіту, слід звернути увагу, що члени Комісії застосовували розумний баланс необхідності проведення перевірки і люстрації суддів з однієї сторони, та з іншої сторони – гарантувати суддям дотримання їх прав. Закон «Про відновлення довіри до судової влади» передбачив гарантії захисту судді, щодо якого здійснюється перевірка.

Ми виокремили **чотири основні права судді, дотримання яких слід було забезпечити членам Комісії:**

- 1. Право на інформацію.** ТСК повинна проінформувати суддю про заяву і матеріали, які надійшли щодо нього, та про факт засідання щодо його перевірки.
- 2. Право бути присутнім на засіданні та мати свого представника.** Ним може бути будь-яка особа на підставі довіреності, або адвокат на підставі угоди.
- 3. Право на подання доказів і пояснень.** Суддя має право бути присутнім на засіданні та наводити аргументи, надавати пояснення, надавати документальні докази на свою користь.
- 4. Право на оскарження рішення ВРЮ,** що вона приймає на основі рішення ТСК.⁵⁰

Насамперед, важливою гарантією був обов'язок Комісії інформувати про проведення засідань. Комісія справно попереджала суддів про розгляд матеріалів перевірки заздалегідь.

З метою забезпечення прав судді, щодо якого проводиться перевірка, йому з метою його захисту надавалося право бути присутнім безпосередньо та/або через свого представника на засіданні Тимчасової спеціальної комісії, надавати усні та письмові пояснення а також докази у свій захист. Як видно з аналізу висновків ТСК, як правило судді не брали участі в засіданнях. Лише у 23 випадках на засіданнях були присутні судді або їх представники (див. Додаток 1).

⁵⁰ Ст. 6, п. 5, ст. 7, п. 2 Закону «Про відновлення довіри до судової влади».

Якщо суддя, щодо якого проводиться перевірка, не міг особисто прибути на засідання Комісії, він міг бути представлений на засіданні комісії через представника. Аналіз висновків показав, що у 8 випадках проведення перевірок на засіданні був присутній представник судді (див. Додаток 1). Таким чином, право суддів скористатися послугами захисника, щонайменше, могло бути безперешкодно реалізовано.

Неприбуття з будь-яких причин на засідання ТСК судді, щодо якого проводиться перевірка, або його представника не перешкоджає проведенню засідання Тимчасової спеціальної комісії та ухваленню нею висновку щодо такого судді. Таким чином, у всіх випадках проведення засідань за їх підсумками приймалися висновки і така практика відповідала нормам Закону.

Під час роботи ТСК затребувала у всіх суддів письмові пояснення щодо заяви про їх перевірку. Суддям надавали право надати такі пояснення в письмовій або усній формі під час засідань, про що суддів було повідомлено заздалегідь, а факти використання пояснень знаходили своє відображення у висновках ТСК.

Окремо слід зазначити, що у висновках та звітах про діяльність Комісії не було відображено інформацію про скарги суддів на процедуру проведення засідань.

е. Втрата незалежності і порушення присяги

ТСК обрала критерієм оцінки суддів незалежність та неупередженість суддів. Як ми уже відзначали, ТСК посилалися на міжнародні стандарти відправлення правосуддя, зокрема наголошували у висновках на необхідності «проводити справу неупереджено, спираючись на власну оцінку фактів та власне тлумачення закону» (Висновок № 27, 42 і ін).

Що означає неупереджений суддя відповідно до міжнародних стандартів?

Судді «повинні виконувати свої обов'язки, **не допускаючи проявів переваги або дійсної чи видимої упередженості** та з повагою до рівноправного ставлення до сторін, уникаючи будь-якої упередженості та будь-якої дискримінації, підтримуючи баланс між сторонами та забезпечуючи чесний розгляд для кожної зі сторін».⁵¹

Питання відповідальності та підзвітності суддів є частиною питання про суддівську незалежність. Оскільки, «діючи за вказівкою такий суддя уже втрачає свою незалежність. І тоді він діє як чиновник та інструмент репресивного апарату, і має відповідати як чиновник, тобто без гарантій, що передбачені для суддів» (Професор Ганс Петер Гравер)⁵².

Незалежність судів є прерогативою чи привілеєм, що надається не на користь власних інтересів суддів, а на користь забезпечення верховенства закону та в інтересах тих осіб, що покладають надію на правосуддя.⁵³ Незалежність є

⁵¹ П. 50 Висновку № 3 (2002) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету Міністрів Ради Європи щодо принципів та правил, які регулюють професійну поведінку суддів, зокрема, питання етики, несумісної поведінки та безсторонності (від 19 листопада 2002 р.).

⁵² Круглий стіл – професійна дискусія «Захист верховенства права – обов'язок судді», 11.02.2016.

⁵³ Висновок № 1 (2001) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету Міністрів Ради Європи щодо стандартів незалежності судової влади та незмінюваності суддів (від 1 січня 2001 р.).

передумовою неупередженості при відправленні правосуддя. Надання переваги в доказах одній з сторін свідчить про упередженість судді, а отже, порушення принципу незалежності. Судді повинні здійснювати свої права та обов'язки без надання переваги, прояву упередженості або несправедливості. Вони повинні проявляти уважність щодо усіх учасників *(в тому числі сторін, свідків, захисту)*.⁵⁴ У низці висновків ТСК слушно звертає увагу на відсутність уважного ставлення до сторони захисту та упередженість суддів. Такі факти є проявом порушення присяги судді.

При розгляді справ судді за будь-яких обставин повинні залишатися неупередженими, «тобто вільними від будь-яких зв'язків, прихильностей, необ'єктивності, які впливають або можуть створювати враження впливу на спроможність суддів здійснювати судочинство незалежно.»⁵⁵ Судді повинні захищати права і свободи всіх людей однаково. Судді мають вживати заходів для забезпечення ефективного й доступного вирішення спорів.⁵⁶

В нашому ж випадку судді діяли **за певною схемою**, призначаючи підозрюваним однакові запобіжні заходи та покарання за адміністративні правопорушення. Дані факти свідчать про схематичність поведінки і високу ймовірність впливу на них, **про що зазначалося деякими членами ТСК після завершення роботи Комісії**.

Насамкінець, суспільна довіра й повага до судової влади – це гарантії ефективності роботи судової системи: цілком зрозуміло, що поведінка суддів у професійній сфері розглядається членами суспільства як невід'ємна частина довіри до судів.⁵⁷

«Загалом, під час судового розгляду судді та прокурори здійснюють свої функції в цілях справедливого кримінального судочинства. Суддя здійснює нагляд за законністю доказів, отриманих прокурорами або слідчими, і може виправдати обвинуваченого, якщо доказів недостатньо або вони отримані незаконно.»⁵⁸ В цьому аспекті слід виділити проблему надмірної залежності і централізованості правоохоронної системи та прокуратури. Як показує аналіз Висновків ТСК, в основу рішень суддів лягали сфальсифіковані справи, і це свідчить про дуже низький рівень незалежності середньої ланки правоохоронної системи та прокуратури, що також вплинуло на кількість порушень прав людини в судах. Відношення до стороннього впливу як до звичного явища не повинно мати місця.

Одним з ключових порушень у рішеннях суддів, які стали суб'єктом перевірки, стало нікчемне ставлення до прав та свобод людини. Саме тому має місце необхідність захисту демократії та верховенства права та проведення очищення судової влади. **Цінність людини і її свобод – нерозривно пов'язані. І щоб захищати їх – судді повинні поділяти їх.** Стаття 5 Конвенції гарантує основоположне право на свободу та недоторканність, яке є найважливішим у «демократичному суспільстві» у розумінні Конвенції.

⁵⁴ П. 23 Висновку № 3 [2002] Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету Міністрів Ради Європи щодо принципів та правил, які регулюють професійну поведінку суддів, зокрема, питання етики, несумісної поведінки та безсторонності (від 19 листопада 2002 р.).

⁵⁵ Висновок No 1 [2001] Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету Міністрів Ради Європи щодо стандартів незалежності судової влади та незмінюваності суддів (від 1 січня 2001 р.).

⁵⁶ Велика хартія суддів КРЕС (2010), пп. 15.

⁵⁷ Висновок No 3 [2002] Консультативної Ради європейських суддів для Комітету Міністрів Ради Європи про принципи й правила, що регулюють професійну поведінку суддів, зокрема, етичні норми, несумісну з посадою поведінку та неупередженість – пункт 22

⁵⁸ п. 57 Висновку No 12 [2009] Консультативної ради європейських суддів та висновок No 4 [2009] Консультативної ради європейських прокурорів КРЕП) до уваги Комітету Міністрів Ради Європи щодо взаємовідносин між суддями та прокурорами у демократичному суспільстві (від 8 грудня 2009 р.) Даний Висновок містить «Бордоську декларацію» та Пояснювальну записку.

Висновки та рекомендації до Розділів I та II

1. Передача справ ТСК у ВРЮ На момент завершення звіту частина справ уже передані у ВРЮ В той же час, не є зрозумілою причина затягування передачі всіх справ у ВРЮ Тут не повинно бути жодної церемоніальності або спеціальної процедури, тому слід просто виконати норми Закону «Про відновлення довіри до судової влади» (п. 5 ст. 2).
2. В цілому діяльність ТСК відповідала міжнародним стандартам. Виявлено деякі незначні відхилення які варто врахувати при розробці змін до чинного законодавства України. Зокрема, щодо питань процесуального аналізу рішень суддів (п. а, Розділ II).
3. З іншої сторони, для недопущення впливу на суддів в майбутньому, повинні мати місце кримінальні розслідування спроб впливу на суддів за результатами такої діяльності. Користуючись нормами Кримінального процесуального кодексу про угоди про визнання вини та гарантії безпеки для обвинувачених, можна отримати підтвердження фактів впливу і подальшого розшуку винних.
4. Втручання в роботу суддів. Факти втручання в роботу суддів є важливими з точки зору встановлення вини суддів та мотивів постановлення ними тих чи інших рішень (ст. 376 Кримінального кодексу України).

Очевидно, факти тиску на суддів, ігнорування суддями принципу верховенства права є підтвердженням системних проблем в судовій системі. Насамперед проблем доброчесності та професійності суддів (кадрів) та проблем захисту суддів від незаконного впливу. Під час низки заходів, в тому числі за підтримки Проекту USAID «Справедливе правосуддя» «Захист верховенства права – обов'язок судді», було озвучено конкретні факти тиску на суддів з метою прийняття незаконних рішень.

Деякі з таких фактів було відзначено у Звіті Маркіяна Галабали за результатами аналізу фактів втручання в суддівську незалежність під час Революції Гідності. Таке втручання здійснювалося або у формі телефонних дзвінків з Адміністрації Президента, або ж за вказівкою Голови відповідного суду.

Звичайно, аналіз рішень суддів, щодо яких надійшли заяви про їх перевірку, не може бути повним без встановлення усіх елементів схеми. Однак це є частиною роботи правоохоронних органів. Без встановлення даних обставин прийняття рішення важко в повній мірі встановити вину судді в ухваленні рішення.

5. В контексті питання про з'ясування незаконного впливу і втручання в роботу суддів, можна зупинитися на трьох можливих алгоритмах:
  - Розслідування правоохоронними органами фактів впливу на суддів. Однак у зв'язку з відсутністю прогресу у справах прокуратури уже більш як півтора року, та враховуючи що такі факти системно ігноруються, тут важко очікувати повноцінної реакції правоохоронних органів.

- Започаткування Комісії з встановлення фактів впливу на суддів в період Євромайдану за зразком міжнародних місій.⁵⁹ Може бути слушним запозичення міжнародного досвіду з питань «дізнання і встановлення фактів» (*inquiry and fact finding mission*) та створення окремого органу і наділення правами вимагати інформацію від приватних осіб та державних установ, проводити опитування, збір доказів тощо.
  - Продовження термінів роботи ТСК. В такому випадку мандат Комісії, окрім завершення роботи по перевірці суддів, збір матеріалів по яких було розпочато – близько 250, можна було б також віднести встановлення об'єктивних фактів впливу і втручання у роботу суддів під час подій Євромайдану.
- 6.** Щоб судді в майбутньому менше піддавалися впливу ззовні, можна скористатись досвідом системи whistleblowers (*інформування про випадки корупції*) для суддів. Це можуть бути гарячі лінії, де інформація потрапляє і акумулюється в правоохоронному органі, до підслідності якого віднесено справи про зловживання владними повноваженнями. Або ж це може бути захищена система онлайн подачі форм про вчинення проти суддів спроб впливу на прийняття рішень.

Для успішного початку програми whistleblowers є необхідні передумови. Факти неодноразової відмови суддів від виконання незаконних вказівок, підтвержені членами ТСК, вказує на те, що при наявності необхідної системи подачі інформації вона швидко принесе результати. Питання про те, чи такі повідомлення мають бути анонімні чи ні, розглядатися існуючими правоохоронними органами чи новоствореними підрозділами, належить обговорювати окремо.

- 7.** Занадто короткий термін діяльності ТСК. На момент прийняття Закону «Про відновлення довіри до судової влади» було складно об'єктивно встановити термін, протягом якого повинна здійснювати свою роботу ТСК. Оскільки заяви про вчинення суддями порушень прав людини почали згідно норм Закону надходити лише після її створення, то не існувало приблизної інформації, на основі якої можна було поррахувати кількість необхідних затрачених людино-годин для збору і розгляду матеріалів, проведення засідань і підготовки висновків. А таке планування є необхідним для прогнозування роботи і результатів.
- 8.** Зміни до законодавства та додаткові права ТСК. В ряді висновків спостерігається «надмірна виконавчість» працівників ДАІ, прокуратури та суддів. Як вже зазначалося, прослідковується єдина схема, частиною якої виступили і судді, які виносили однотипні рішення незалежно від обставин справи та доказів у них. Очевидно, що у Комісії було недостатньо процесуальних прав для отримання повної інформації щодо мотивів ухвалення рішень суддями.

Відповідно, саме продовження повноважень Комісії з таким же об'ємом прав буде недостатнім. Якщо будуть готуватися зміни у законодавство, є зміст у додаткових повноваженнях та достатньому терміні діяльності, необхідного для досягнення цілей, для яких приймався Закон та створювалася Комісія. Наприклад, право звертатися до суду з клопотанням про проведення опитування під присягою судді, стосовно якого подана заява. Отримання правдивих поясень суддів суттєво підвищить рівень довіри до судової влади і створить необхідні умови, щоб в майбутньому факти впливу на суддів та використання суддів як виконавців не мали місця.

⁵⁹ UN Guidance and Practice on Commissions Of Inquiry And Fact-Finding Missions On International Human Rights And Humanitarian Law. www.ohchr.org/Documents/Publications/CoI_Guidance_and_Practice.pdf

РОЗДІЛ

3

МОНІТОРИНГ
ПРОЦЕСУ РОЗГЛЯДУ
ВИСНОВКІВ ТСК
З ПЕРЕВІРКИ
СУДДІВ ВИЩОЮ
РАДОЮ ЮСТИЦІЇ

3.1. Процедура розгляду висновків ТСК Вищою радою юстиції

Про міжнародні стандарти розгляду справ люстраційними та дисциплінарними органами вказано у Розділі II. Вони поширюються і на процедуру розгляду справ у Вищій раді юстиції. Тому зосередимось на процедурі, яка визначена українським законодавством.

Головними нормативними актами, які передбачають власне процедуру розгляду висновків ТСК у ВРЮ є:

- Конституція України від 28.06.1996 р.⁶⁰
- Закон України «Про відновлення довіри до судової влади» від 08 квітня 2014 р.⁶¹
- ЗУ «Про Вищу раду юстиції» від 15.01.1998 р.⁶²
- ЗУ «Про судоустрій та статус суддів» від 07.07.2010 р.⁶³
- Регламент Вищої ради юстиції від 30 липня 2015 року.⁶⁴

Відповідно до ст. 131 Конституції України до відання Вищої ради юстиції належить внесення подання про призначення суддів на посади або про звільнення їх з посад.

П. 2 ст. 7 ЗУ «Про відновлення довіри до судової влади» передбачає, що висновок Тимчасової спеціальної комісії про порушення суддею присяги разом із матеріалами перевірки направляється Вищій раді юстиції для розгляду та прийняття нею рішення у строк не більше трьох місяців з дня надходження висновку у порядку, визначеному законом.

Порядок здійснення дисциплінарного провадження щодо судді визначений ст. 96 ЗУ «Про судоустрій та статус суддів» відповідно до якого:

«12. Розгляд дисциплінарної справи стосовно судді відбувається на засадах змагальності. На засіданні органу, що здійснює дисциплінарне провадження щодо суддів, заслуховуються повідомлення члена органу, що здійснює дисциплінарне

⁶⁰ www.zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80

⁶¹ www.zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1188-18

⁶² www.zakon2.rada.gov.ua/laws/show/22/98-%D0%B2%D1%80

⁶³ www.zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2453-17

⁶⁴ www.vru.gov.ua/legislative_acts/19

РОЗДІЛ 3. МОНІТОРИНГ ПРОЦЕСУ РОЗГЛЯДУ ВИСНОВКІВ ТСК З ПЕРЕВІРКИ СУДДІВ ВИЩОЮ РАДОЮ ЮСТИЦІЇ

провадження щодо суддів, який здійснював перевірку, про результати перевірки, пояснення судді, стосовно якого розглядається справа, та/або його представника, свідків, а також інших заінтересованих осіб.

13. Суддя, стосовно якого розглядається питання про притягнення до дисциплінарної відповідальності, та/або його представник мають право надавати пояснення, заявляти клопотання про виклик свідків, ставити запитання учасникам провадження, висловлювати заперечення, заявляти клопотання і відводи.

14. Перебіг розгляду дисциплінарної справи стосовно судді та оголошення результатів її розгляду фіксуються технічними засобами.»

Відповідно до ст. 32 Закону «Про Вищу раду юстиції»:

«Провадження щодо звільнення судді за порушення присяги проводиться за правилами і у строки, передбачені для здійснення дисциплінарного провадження.

Суддя, справа якого розглядається, та/або його представник мають право знайтис з матеріалами перевірки, надавати докази та пояснення, ставити запитання учасникам засідання, висловлювати заперечення, заявляти клопотання і відводи.

Запрошення судді, справа якого розглядається, є обов'язковим. У разі неможливості взяти участь у засіданні Вищої ради юстиції з поважних причин суддя, справа якого розглядається, може надати по суті порушених питань письмові пояснення, які долучаються до матеріалів справи. Письмові пояснення судді виголошуються на засіданні Вищої ради юстиції в обов'язковому порядку. Повторне неприбуття такого судді без поважних причин є підставою для розгляду справи за його відсутності.

Рішення щодо внесення Вищою радою юстиції подання про звільнення судді відповідно до пунктів 4, 5 та 6 частини п'ятої статті 126 Конституції України приймається шляхом таємного голосування більшістю голосів членів від конституційного складу Вищої ради юстиції.»

Ст. 27 Закону «Про Вищу раду юстиції» передбачено, що Акти Вищої ради юстиції можуть бути оскаржені в порядку, встановленому Кодексом адміністративного судочинства України.

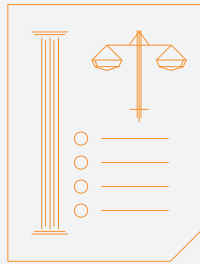
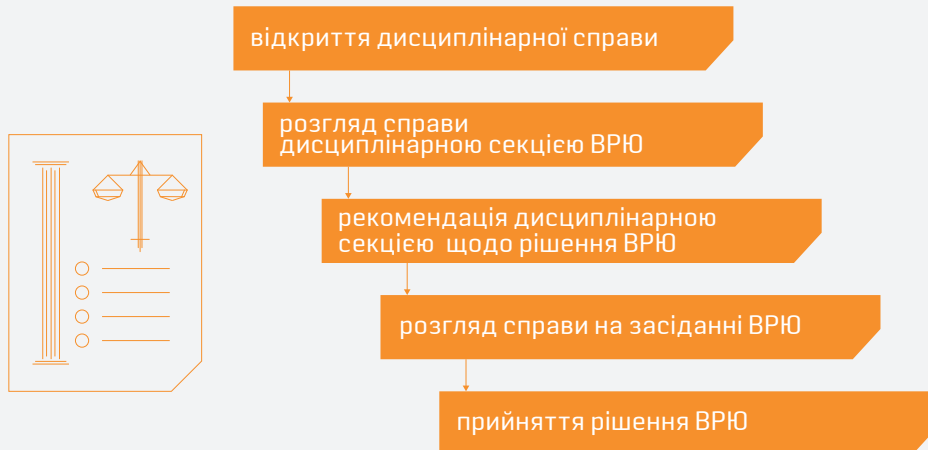
Чинне українське законодавство фіксує відкритість дисциплінарних проваджень. Відповідно до п. 10 ст. 95 ЗУ «Про судоустрій і статус суддів» розгляд дисциплінарної справи відбувається у відкритому засіданні, на яке запрошуються особа, за скаргою (заявою) якої відкрито справу, або її представник та суддя, стосовно якого відкрито справу. Будь-які заінтересовані особи мають право бути присутніми на засіданні. Стаття 24 ЗУ «Про Вищу раду юстиції» передбачає, що засідання Вищої ради юстиції проводяться відкрито.

Регламентом Вищої ради юстиції передбачено, що особи, які бажають бути присутніми на засіданнях, допускаються до зали до початку засідання за наявності вільних місць (п. 24). Відповідно до п. 43. Регламенту ВРЮ аудіо запис (за наявності – відеозапис) засідань Ради оприлюднюється на офіційному веб-сайті Ради, крім закритих засідань та частини засідань, яка проводиться в нарадчій кімнаті.

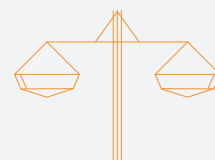
Етапи проходження справи у ВРЮ та процедура проведення кожного засідання встановлені у Регламенті Вищої ради юстиції. Схематично процедуру розгляду справ у ВРЮ можна відобразити так:

ЗАГАЛЬНІ ЕТАПИ РОЗГЛЯДУ СПРАВ

ОСНОВНІ ЕТАПИ КОЖНОГО ЗАСІДАННЯ ВРЮ

Аналіз наведених норм дозволяє зробити висновок, що:

- справи про звільнення суддів розглядаються Вищою радою юстиції, яка є належним органом, визначеним Конституцією;
- процедура розгляду відповідає основним гарантіям справедливого судового розгляду. При цьому спеціальна процедура перевірки суддів, передбачена ЗУ «Про відновлення довіри до судової влади» на практиці не спростила, а навпаки, ускладнила процедуру такої перевірки, оскільки ввела додатковий спеціальний орган – ТСК та окрему процедуру, яка має бути витримана перед початком стандартної процедури;
- учасники процесу мають гарантії права на захист та представництво інтересів;
- процедура розгляду відбувається на засадах змагальності;
- учасники процесу мають право на отримання інформації про справу, подання та оцінку доказів;
- слухання відбуваються відкрито, а усі зацікавлені мають право бути присутніми та доступ до інформації про результат розгляду справи;
- рішення ВРЮ підлягає оприлюдненню та може бути оскаржено.

Можемо констатувати, що **правила, встановлені українським законодавством, відповідають вимогам міжнародних стандартів щодо гарантій процесуальних прав судді при розгляді дисциплінарних проваджень**. Тому дотримання його на практиці означатиме, що процедура звільнення суддів відповідає як українському, так і міжнародному законодавству.

Разом з тим, хочемо звернути увагу на певний наявний дисбаланс прав учасників процесу, наявний в чинному законодавстві, що суперечить принципу рівності прав. Якщо стосовно судді передбачений весь набір процесуальних прав, які гарантують йому дотримання міжнародних стандартів, то стосовно заявника – перелік прав є вужчим. **Зокрема, у законодавстві прямо не передбачено права заявників:**

- знайомитися з матеріалами справи;
- заявляти клопотання про виклик свідків;
- ставити запитання учасникам провадження;
- висловлювати заперечення;
- заявляти клопотання і відводи;
- отримання рішення ВРЮ

Неявка судді є підставою для перенесення розгляду, тоді як неявка заявника не перешкоджає такому розгляду.

Певним компенсатором відсутності цих прав у Законі є принцип змагальності під час розгляду справ. Однак, пряма відсутність вказівки на ці права може створити перешкоди для їх реалізації.

3.2. Методологія громадського моніторингу розгляду Вищою радою юстиції висновків ТСК

Моніторинг судових та квазісудових процесів є діагностичним інструментом, який дозволяє зібрати об'єктивну інформацію про здійснення правосуддя в конкретних справах і на її основі зробити і поширити висновки щодо функціонування судової системи в цілому.⁶⁵ Відповідно до масштабів і цілей проведення моніторингу виділяють три види моніторингу: системний, тематичний і цільовий. Для досягнення цілей цієї моніторингової програми використовувались методики, які є характерними для тематичного моніторингу⁶⁶.

Цілі моніторингу розгляду Вищою радою юстиції висновків ТСК:

- об'єктивна та неупереджена оцінка відповідності процесу розгляду дисциплінарних проваджень стосовно суддів на підставі висновків ТСК вимогам національного законодавства та міжнародним стандартам відповідно до визначених критеріїв;
- виявлення, а також попередження порушень прав учасників процесу та недоліків процедури;
- інформування громадськості про стан виконання ЗУ «Про відновлення довіри до судової влади»;
- підвищення рівня відкритості судової системи та довіри до неї;
- підготовка рекомендацій щодо вдосконалення процедури розгляду дисциплінарних проваджень стосовно суддів.

Акцентуємо увагу, що ціллю моніторингу є саме оцінка процесу розгляду дисциплінарних проваджень та дотримання основних процесуальних прав учасників розгляду, а не оцінка змісту самих рішень ВРЮ з точки зору матеріального права.

⁶⁵ «Моніторинг судового процесу: посібник для громадських об'єднань» / Банчук О., Куйбіда Р., Серета М., 2015»

⁶⁶ Тематичний моніторинг – моніторинг, завданням якого є спостереження та аналіз лише певної чітко визначеної категорії справ або фокус на певній проблемі чи комплексі проблем.

Завдання моніторингу:

- збір та відображення об'єктивних даних про хід засідань ВРЮ;
- фіксування даних про дотримання ВРЮ ключових правил процедури засідань ВРЮ;
- оцінка відповідності розгляду висновків ТСК діючому законодавству та міжнародним стандартам;
- узагальнення та аналіз результатів спостереження;
- надання рекомендацій щодо вдосконалення процедури розгляду дисциплінарних проваджень відносно суддів та проведення громадського моніторингу цього процесу;
- поширення результатів моніторингу серед зацікавлених сторін.

Предмет моніторингу:

- засідання дисциплінарної комісії ВРЮ з розгляду висновків ТСК;
- засідання ВРЮ з розгляду висновків ТСК.

Зміст моніторингу полягає у візуальному спостереженні за ходом засідань ВРЮ з розгляду дисциплінарних проваджень на підставі висновків ТСК та фіксуванні основних даних про засідання на підставі розроблених критеріїв з метою їх подальшого аналізу та підготовки висновків про відповідність процесу розгляду вимогам законодавства і дотриманню прав учасників дисциплінарних проваджень.

Моніторинг проводився спостерігачами наступними способами:

- безпосереднім відвідуванням засідань ВРЮ (у т.ч. дисциплінарної секції);
- переглядом відеозаписів засідань ВРЮ (у т.ч. дисциплінарної секції) на офіційному сайті ВРЮ;
- аналізом інформації з офіційного сайту ВРЮ та інших відкритих джерел.

В якості інструментів моніторингу використовувалась спеціальна **Анкета** моніторингу, яка розроблена на підставі цієї методології та є додатком до цього Звіту. Також використовувалась спеціальна електронна форма анкети, яка повністю відповідає змісту Анкети.

Моніторинг проводився відкрито та з попереднім повідомленням ВРЮ про намір його здійснення. При цьому про кожен факт моніторингу ВРЮ попередньо не попереджалась.

Аналіз зібраної інформації здійснювався за критеріями, які відображені у п. 3.4. цього Звіту.

Моніторинговий звіт із висновками та рекомендаціями буде представлено ВРЮ, ВККС та іншим зацікавленим сторонам.

Принципи моніторингу:

- **Об'єктивність.** Особи, які здійснюють моніторинг повинні проводити спостереження та фіксувати точні відповіді на запитання Анкети відповідно до об'єктивної реальності, незважаючи на будь-які особисті уподобання чи міркування, у чіткій відповідності до правил даної методики.
- **Повнота.** Під час спостереження мають фіксуватися усі факти, які вказані у Анкеті і стосуються предмету моніторингу. Опис фактів повинен повністю відповідати реальності. Не допускається вибіркоче чи неповне фіксування даних, маніпулювання, їх особиста інтерпретація чи оцінка *(окрім тих пунктів анкети, де необхідна особиста оцінка фактів)*.
- **Неупередженість.** Особи, які здійснюють моніторинг не повинні мати особистих інтересів у розгляді справ, повідомляти про будь-який конфлікт інтересів та не мати особистих відносин з учасниками процесу, які можуть вплинути на об'єктивність проведення спостереження. При здійсненні спостереження поведінка спостерігача має бути нейтральною до усіх сторін процесу, забороняється демонстрація очевидної прихильності чи ворожості до будь-кого, чий дії є предметом моніторингу.
- **Незалежність.** Особи, які здійснюють моніторинг не можуть бути залежними чи підпорядкованими організаторам моніторингу, ВРЮ або учасникам процесів, які підлягають моніторингу.
- **Компетентність.** Моніторинг здійснюється лише особами, які вибрані організаторами, отримали і ознайомились з навчальними матеріалами та пройшли відповідний тренінг.
- **Невтручання у процес розгляду справи.** Моніторинг здійснюється таким чином, щоб не втручатись та не перешкоджати роботі ВРЮ і усіх його структурних підрозділів, а також усім іншим учасникам дисциплінарного провадження. Спостерігачі повинні утримуватись від будь-яких дій, які можуть сприйматись як будь-яке втручання *(позитивне чи негативне)* у процес.
- **Етика поведінки.** Особи, які здійснюють моніторинг повинні притримуватись загальноприйнятних правил поведінки, бути ввічливими, уникати будь-яких конфліктів, з повагою ставитись до усіх працівників ВРЮ, учасників засідань та усіх інших осіб.
- **Спостерігачі.** Моніторинг здійснено волонтерами на добровільних та безоплатних засадах, які відповідають принципам моніторингу, мають відповідні навички та відібрані з числа осіб, що пройшли відповідне навчання.

Для волонтерів, які погодились брати участь у моніторингу було проведено навчання-тренінг, який складався з наступних блоків:

- правила та процедури перевірки суддів, передбачені законодавством:
- Законодавство
- Підстави для перевірки
- Органи, які залучені до перевірки
- Загальна процедура перевірки
- Розгляд справи у ВРЮ
- Основні етапи процедури

правила та процедура моніторингу засідань ВРЮ:

- Мета і завдання моніторингу
- Предмет і способи моніторингу
- Принципи моніторингу
- Основні критерії оцінки процесу розгляду висновків ТСК
- Організація процесу моніторингу
- Права учасників засідань ВРЮ
- Інструкція із проведення моніторингу
- Інструкція із заповнення Анкети

До участі у тренінгу було залучено представників ВРЮ (*Андрій Бойко*) та ТСК (*Маркіян Галабала*).

До організації процесу моніторингу було залучено Групу громадського спостереження «Озон».

Застереження про конфлікт інтересів

Автори звіту зазначають, що принцип неупередженості та відсутності конфлікту інтересів є одними із ключових при його підготовці. Тому вважають за необхідне повідомити, що Маселко Роман мав відношення до окремих справ, які розглядались ВРЮ Зокрема, він був заявником у ВРЮ по справі судді Калініченко Л. С., а також представником потерпілих по справах суддів Гриньковської Н. Ю., Чауса М. О. та Захарчук С. С. У цих статусах він брав участь у дисциплінарних провадженнях ВРЮ Також п. Маселко був розробником методології моніторингу засідань ВРЮ, анкет моніторингу та тренінгу для спостерігачів. Однак розробка вказаних методологічних матеріалів була здійснена до його безпосередньої участі у вказаних засіданнях. Безпосередня ж участь у дисциплінарних провадженнях перед проведенням тренінгу дозволила набути йому необхідних практичних навиків, які є цінними для експерта та тренера. Тому вважаємо, що в даному випадку ризики неупередженості та конфлікту інтересів відсутні. Разом з тим уникнення будь-яких сумнівів в неупередженості при аналізі та підготовці висновків за результатом моніторингу Маселко Роман заявив самовідвід і такий аналіз та висновок здійснювався під керівництвом Федорчука Назара.

3.3. Інформація щодо проведеного моніторингу та статистичні дані

Моніторинг проводився у період з 24 грудня 2015 року до 15 березня 2016 року. Спостереженням охоплено засідання ВРЮ, якими було розпочато розгляд висновків ТСК по суті, а саме ті, які відбувалися з 01.10.15 до 18.02.16.

Моніторинг здійснювався виключно спостерігачами, які мають необхідні навички спостереження за процесами у судах та які пройшли тренінг відповідно до методології моніторингу.

За час моніторингу з 41 висновку ТСК, які були передані до ВРЮ, остання розглянула та прийняла остаточні рішення по 36 висновках ТСК. За результатом розгляду ВРЮ вирішила:

- внести подання про звільнення у зв'язку з порушенням присяги судді у 22 справах;
- відмовити у внесенні подання і направити до Вищої кваліфікаційної комісії суддів України у 8 справах;
- відмовити у внесенні подання до Верховної Ради України або Президентові України про порушення присяги судді у 5 справах;
- залишити без розгляду висновок ТСК по 1 справі.

Вибір засідань для моніторингу здійснювався самостійно спостерігачами. Для зручності було складено рекомендований перелік засідань для моніторингу, який обирався з акцентом на засідання, на яких відбувався повноцінний розгляд, а не лише відкладення справ. Але спостерігачі не були обмежені даним списком та мали можливість обрати будь-яке засідання, стосовно якого вони вважали за доцільне здійснити моніторинг.

Результати спостереження були зафіксовані шляхом заповнення Анкет або спеціальних форм, які відповідали змісту Анкет. Результат заповнення вибірково перевірено експертом, який складав даний звіт на підставі відеозаписів засідань, які підлягали моніторингу, а також даних офіційного сайту ВРЮ

Переважає більшість рішень була прийнята після проведення декількох засідань. Тому кількість засідань перевищує кількість прийнятих рішень. Разом з тим важливо було проводити моніторинг також тих засідань, які не закінчувались прийняттям остаточних рішень, оскільки доволі часто саме на таких засіданнях здійснювалась реалізація прав учасників проваджень.

У підсумку моніторингом було охоплено **12** засідань ВРЮ, у порядку денному яких було **51** питання, які є предметом моніторингу. На цих засіданнях розглянуто **31** висновок ТСК стосовно **33** суддів.

Моніторинг здійснено шляхом:

- безпосереднього відвідування 4 засідань, з яких:
  - ▶ 1 засідання дисциплінарної комісії ВРЮ (12.01.16)
  - ▶ 3 засідання ВРЮ (24.12.15, 14.01.16, 28.01.16)
- перегляду відеозапису 8 засідань, з яких:
  - ▶ 2 засідання дисциплінарної секції ВРЮ (06.10.15, 27.10.2015)
  - ▶ 6 засідань ВРЮ (01.10.2015; 05.11.2015; 17.11.2015; 22.11.2015; 03.12.2015; 04.02.2016; 18.02.2016).

Перелік дисциплінарних проваджень, моніторинг яких проведено вказаний у Додатку № 2 до цього Звіту.

Усього на цих засіданнях було прийнято 51 рішення, з яких:

- 23 – про перенесення;
- 11 – рекомендацій дисциплінарної секції ВРЮ;
- 17 – остаточних рішень ВРЮ

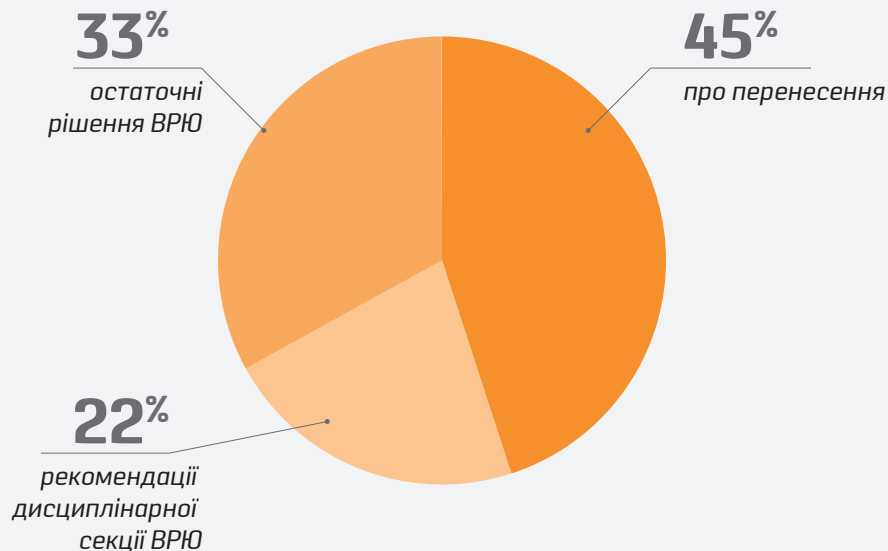
Рішення ВРЮ за своїм змістом відображено у наступній таблиці:

ЗМІСТ РІШЕННЯ	К-СТЬ
внести подання Президенту України про звільнення	3
внести подання до Верховної ради України про звільнення	6
відмовити у внесенні подання до Верховної ради України про звільнення	2
відмовити у внесенні подання Президенту України про звільнення	1
відмовити у внесенні подання до Верховної ради України про звільнення та звернутися із заявою до правоохоронних органів	1
відмовити у внесенні подання про звільнення та направити у ВККС	3
рекомендувати ВРЮ передати справу на розгляд ВККС	2
рекомендувати ВРЮ внести подання про звільнення	9
залишити без розгляду висновок ТСК	1

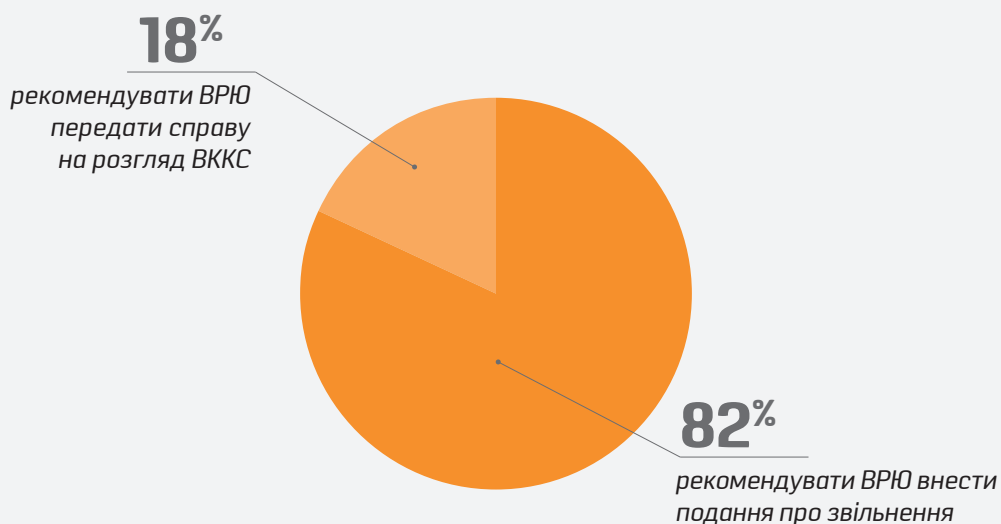
Рішення дисциплінарної секції та ВРЮ у процентному співвідношенні:

ВИД РІШЕНЬ

Таким чином моніторингом охоплено засідання ВРЮ щодо більше ніж 70% усіх суддів, справи яких розглядаються у ВРЮ та зафіксовано необхідні дані щодо усіх етапів процесу розгляду у ВРЮ дисциплінарних проваджень на підставі висновків ВРЮ та різних видів рішень ВРЮ за наслідками розгляду цих справ. Це дає підстави вважати, що зібраних даних є достатньо для досягнення мети моніторингу та підготовки висновків, які будуть відображати реальну ситуацію та будуть об'єктивними.

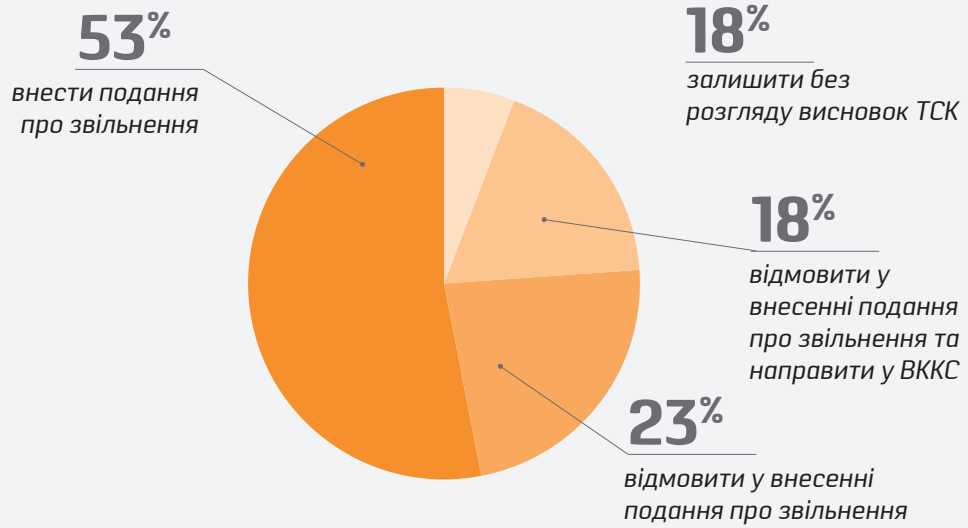
ЗМІСТ РІШЕНЬ ДИСЦИПЛІНАРНОЇ СЕКЦІЇ

РІШЕННЯ ВРЮ

3.4. Аналіз результатів моніторингу процесу розгляду висновків ТСК

На підставі зібраних даних моніторингу засідань ВРЮ по розгляду висновків ТСК відповідно до затвердженої методики здійснено їх аналіз на відповідність процесу дисциплінарних проваджень ВРЮ вимогам міжнародних стандартів та внутрішнього законодавства, керуючись наступними критеріями:

- розгляд справи незалежним, безстороннім, компетентним органом при дотриманні гарантій «справедливого суду»;
- право учасників на захист та представництво інтересів;
- право на належне і своєчасне повідомлення про розгляд справи;
- право на участь у засіданні;
- право на ознайомлення з матеріалами справи, подання доказів і пояснень, керуючись принципом змагальності процесу;
- публічність, відкритість та право усіх зацікавлених на доступ до інформації про хід результат розгляду справи;
- відсутність ознак упередженості, необ'єктивності, зовнішнього тиску та наявність видимості незалежності.

а. Розгляд справи незалежним, безстороннім, компетентним органом при дотриманні гарантій «справедливого суду»

Цей принцип реалізується через дотримання наступних основних правил:

- розгляд уповноваженим органом, склад якого сформований відповідно до стандартів, які гарантують значну міру його незалежності та неупередженості;
- розгляд відбувається з дотриманням вимог щодо строків та правил розгляду;
- відсутність ознак упередженості, необ'єктивності, зовнішнього тиску та наявності видимості незалежності.

1) Уповноважений орган, склад якого сформований відповідно до міжнародних стандартів

Дисциплінарне провадження повинен проводити незалежний орган влади або суд із наданням гарантій справедливого судового розгляду і права на оскарження рішення та покарання.⁶⁷

Правовий статус ВРЮ та її «уповноваженість» на розгляд таких питань не викликає сумніву. Її статус чітко визначено у Конституції і вона уповноважена розглядати питання про звільнення суддів. Викликали зауваження лише спосіб формування ВРЮ та представництво суддів у ВРЮ. Про політичну залежність та відсутність достатньої кількості представників суддів у ВРЮ вказано у рішенні ЄСПЛ «Олександр Волков проти України». ЄСПЛ вказав, що не менше половини складу ВРЮ повинні складати судді. Також суд звернув увагу, що негативом є участь у ВРЮ Генерального прокурора та Міністра юстиції (п.109–114 вказаного рішення).⁶⁸

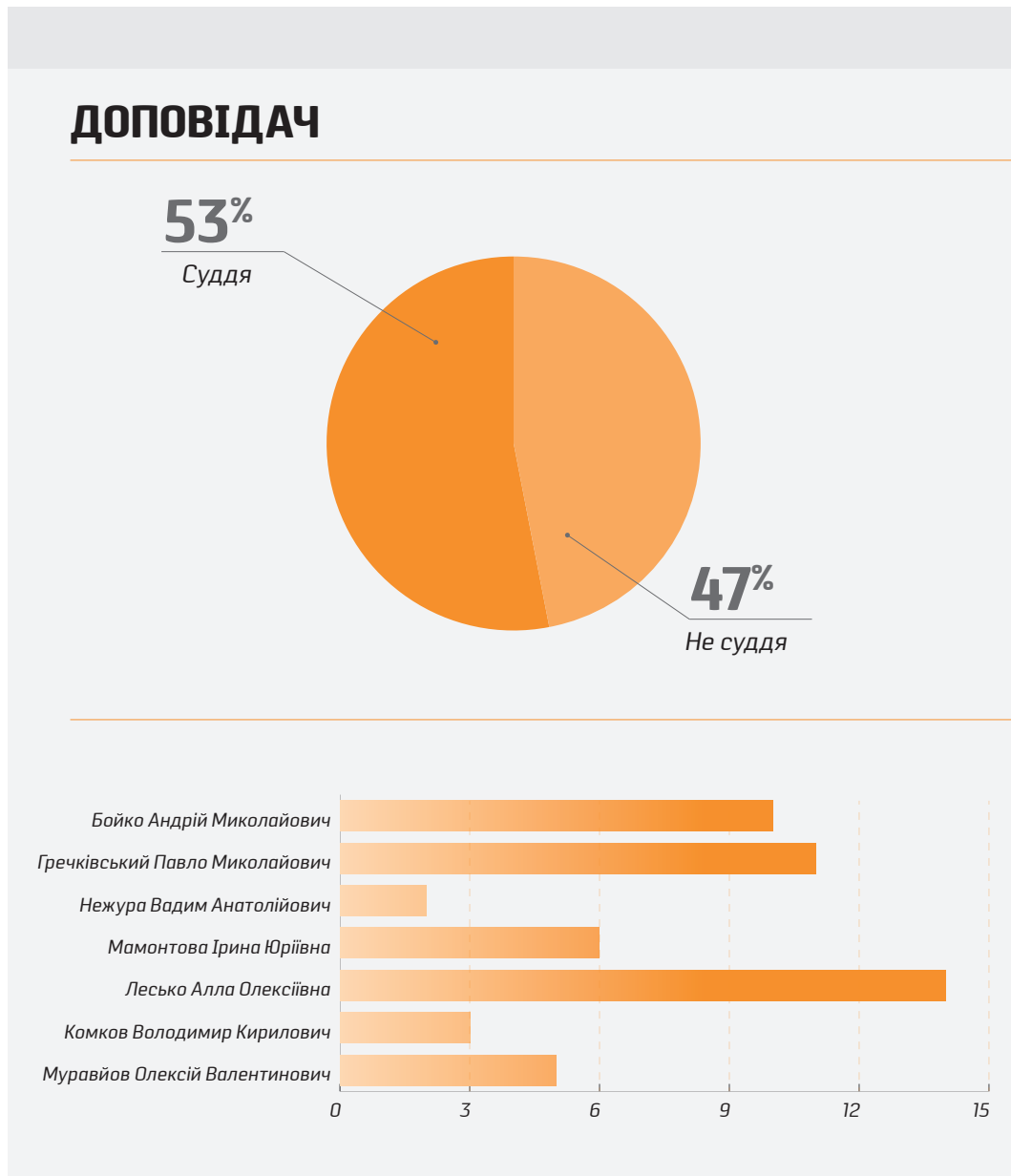
Питанням цього дослідження не є аналіз того, чи склад та спосіб обрання членів ВРЮ відповідає міжнародним стандартам. Але звернемо увагу, що на даний момент ВРЮ складається з 18 членів, 9 з яких є суддями. Головою ВРЮ також є суддя. Міністр юстиції та Генеральний прокурор є членами ВРЮ, але вони не брали участь у жодному із засідань, яке підлягало моніторингу. З відкритих джерел нам також не вдалось виявити випадків, де б вони брали участь у засіданнях по висновках ТСК. Це означає, що ці особи не мали жодного впливу на рішення ВРЮ у дисциплінарних провадженнях за висновками ТСК. У багатьох випадках розгляд відбувався складом ВРЮ, де судді становили більшість складу. У будь-якому випадку без голосів членів ВРЮ, які є суддями неможливо прийняти жодне рішення ВРЮ.

⁶⁷ п. 69 Рекомендації CM/Rec (2010) 12 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо суддів: незалежність, ефективність та обов'язки

⁶⁸ www.zakon2.rada.gov.ua/laws/show/974_947

Більше половини доповідачів по справах також були суддями.

Тобто усі 100% справ на підставі висновків ТСК розглядались органом, де не менше половини складу складалась із суддів, а тому можемо констатувати, що у даному випадку вимога міжнародних стандартів щодо складу таких органів витримана.

Разом з тим ми, якщо оцінювати ВРЮ не лише як дисциплінарний орган, але і «люстраційний» то такий склад, на нашу думку, суперечить концепції здійснення люстраційної перевірки «спеціально утвореною незалежною комісією у складі шанованих суспільством осіб» про що говорилось у розділі II цього Звіту.

2) Дотримання вимог щодо строків

Питання строків притягнення суддів до відповідальності за порушення присяги є зараз найбільш актуальним та дискусійним. Відповідно до ч. 4 ст. 96 ЗУ «Про судоустрій і статус суддів» в редакції, яка вступила в силу з 29 березня 2015 року

дисциплінарне стягнення до судді застосовується не пізніше трьох років із дня вчинення проступку без урахування часу тимчасової непрацездатності або перебування судді у відпустці.

ВРЮ займає позицію, що до 29 березня 2015 року взагалі не існувало обмеженя строку звільнення судді за порушення присяги, а тому зараз таке звільнення обмежується 3-річним строком.⁶⁹

Усі висновки ТСК стосуються рішень суддів, які були ухвалені у період Революції гідності, а саме – з 21 листопада 2013 по 21 лютого 2014 року. Тобто, з часу постановлення цих рішень минуло більше року, але менше 3 років.

Натомість судді, щодо яких розглядаються дисциплінарні провадження, вказують на те, що відповідно до частини четвертої статті 87 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» у редакції Закону від 7 липня 2010 року притягнення судді до дисциплінарної відповідальності обмежується річним строком з моменту вчинення проступку. У такому разі усі справи на підставі висновків ТСК повинні бути закриті у зв'язку із закінченням строків притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності.

На наше переконання власне позиція ВРЮ є правильною та відповідає законодавству. Це підтверджується і рішенням ЄСПЛ у справі «Олександр Волков проти України», у якому ЄСПЛ звернув увагу на те, що відсутність строку є порушенням міжнародних стандартів. Тобто, ЄСПЛ зафіксував, що такого строку справді не існувало. Для усунення такої ситуації було прийнято відповідні зміни та встановлено 3-річний строк притягнення до відповідальності і на наше переконання саме він повинен використовуватись при розгляді цих справ.

Звернемо увагу і на інші строки, які є важливими при розгляді справ на підставі висновків ТСК. Відповідно до п. 2 ст. 7 ЗУ «Про відновлення довіри до судової влади» ВРЮ має прийняти рішення на підставі висновку ТСК у строк не більше трьох місяців з дня надходження висновку у ВРЮ

Оскільки з відкритих джерел достовірно неможливо встановити, коли саме висновки ТСК передано у ВРЮ, то для перевірки виконання цієї норми ми відштовхувались від дати відкриття дисциплінарних справ, вказаних на офіційному сайті ВРЮ. На підставі цих даних ми визначили строки розгляду справ з моменту відкриття провадження до моменту прийняття остаточного рішення.

Встановлено, що 65% справ розглянуто у межах 90 днів і 35% – у строк, що перевищує 90 днів. Однак, тут треба врахувати, що фактична передача справ відбувалась раніше дати відкриття провадження, тому реальна кількість справ, яка розглянута з порушенням встановленого законом строку, більша.

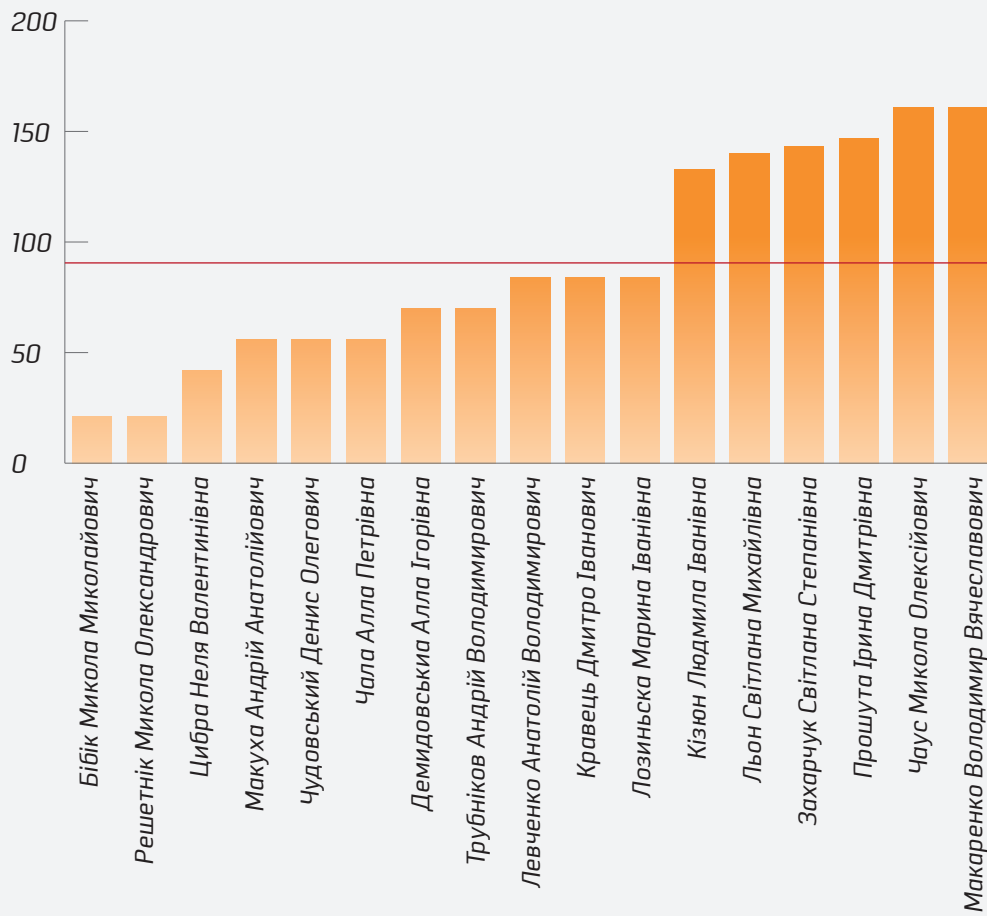
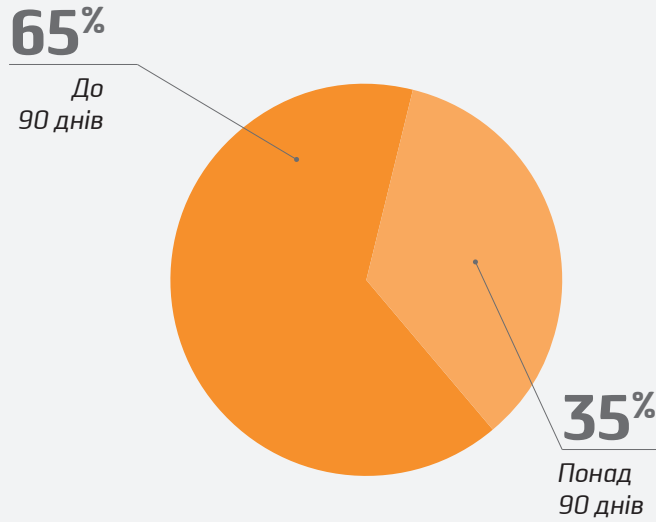
Також є зрозумілим, що усі інші справи, які продовжують знаходитись у ВРЮ, будуть вже розглянуті з порушенням 3-місячного строку. Відповідно до законодавства це не може бути підставою для припинення розгляду. Тим не менше у суспільстві є очікування на максимально оперативне вирішення цих питань, а тому будь-яке затягування строків негативно відображається на настроях суспільства.

При оцінці дотримання процесуальних гарантій важливим є і відсутність фактів порушення оголошеного часу початку засідань відповідно до порядку денного.

Моніторингом встановлено, що усі засідання розпочинались о 10:00. Спостерігачами не зафіксовано жодного факту значної затримки початку засідань, усі затримки були не більше, ніж на 10 хв.

СТРОКИ РОЗГЛЯДУ СПРАВ

З іншої сторони, усі справи призначались на одну годину і розглядались у порядку черговості. У зв'язку з цим ні заявники, ні судді чітко не знали, коли розпочнеться розгляд їх справи, окрім першої справи. У середньому розгляд однієї справи займав 80 хв. Були справи, які розглядались більше 3 годин. Окрім того ще в середньому 35 хв. члени ВРЮ проводили у нарадчих кімнатах. Іноді члени ВРЮ приймали рішення по 80 хв. Це призводило до того, що деякі засідання закінчувались після 22:00, а члени ВРЮ робили лише 30 хв. на обідню перерву. Незважаючи на комфортні умови очікування, така ситуація є виснажливою для учасників та й самих членів ВРЮ. Деякі учасники залишали засідання до моменту розгляду їх справи, оскільки очікування було більш тривалим, ніж вони розраховували. При розгляді однієї із справ судді, яка була вимушена чекати понад 10 годин, стало погано і їй надавали медичну допомогу.

Тому вважаємо, що такий порядок розгляду справ не є оптимальним і потребує перегляду.

Практично усі засідання дисциплінарної секції відбуваються у вівторок, а засідання ВРЮ – у четвер. Лише декілька разів, коли не встигали розглянути усі справи порядку денного, засідання проводились у інші дні. Така організація процесу є зручною для ВРЮ, однак у випадку значних затримок з розглядом справ вважаємо, що варто переглянути такий графік та проводити засідання ВРЮ частіше.

3) Процедура розгляду (кворум, порядок денний, озвучення доповідачем змісту справи, правила прийняття рішень)

Відповідно до ст. 24 ЗУ «Про Вищу раду юстиції» засідання ВРЮ вважається правомочним при умові присутності більшості від її конституційного складу (11 членів). Для дисциплінарної секції необхідна присутність не менше 2/3 складу (6 членів).

У ході спостереження усі засідання проходили при наявності кворуму. Жодного разу не зафіксовано перенесення засідання у зв'язку з відсутністю кворуму. Також не встановлено випадків, коли розгляд справ про перевірку суддів на підставі висновків ТСК відбувався в повному складі усіх членів ВРЮ. Міністр юстиції та Генеральний прокурор взагалі не брали участь у таких засіданнях. Це засвідчує, що доцільність представництва таких осіб у ВРЮ є дуже сумнівною.

Усі засідання відбувалися відповідно до попередньо опублікованого та затвердженого на засіданні порядку денного. Усі справи, які розглянуті були попередньо включені у порядок денний. Мали місце поодинокі випадки корегування порядку денного у зв'язку з обґрунтованою доцільністю (щоб розглянути справи, де з'явилися учасники або які вже декілька раз переносились). Лише одного разу порядок денний був змінений у зв'язку з виникненням конфліктної ситуації. Присутні на засіданні, де розглядалась справа стосовно судді Чауса М. О. почали вигукувати з місця і сперечатись з Головою ВРЮ. Для погашення конфлікту ВРЮ вирішила призупинити розгляд справи та перейти до розгляду іншої справи порядку денного. Після розгляду наступного питання, ВРЮ повернулася до розгляду справи Чауса М. О. На наше переконання така зміна не порушила прав учасників процесу.

В усіх справах, де відбувався розгляд по суті член ВРЮ – доповідач виступав з доповіддю справи та інформував присутніх про підстави прийняття матеріалів до розгляду, досліджені обставини, висновок ТСК та відповідної секції, а також відповідав на питання членів ВРЮ, якщо такі були.

Прийняття рішень відбувалось у відповідності до передбаченого законодавством порядку. У всіх випадках рішення приймалися з виходом до нарадчої кімнати та збереженням таємниці нарадчої кімнати.

У середньому по кожній справі ВРЮ знаходилась у нарадчій кімнаті 35 хв. Це засвідчує, що між членами ВРЮ по кожній справі йшли реальні обговорення і немає заздалегідь готових рішень.

У 100% випадків після прийняття рішень їх резолютивну частину одразу ж оголошували на засіданні ВРЮ

Відповідно до ч. 4 ст. 24 ЗУ «Про Вищу раду юстиції» рішення ВРЮ мають бути оприлюднені на офіційному веб-сайті Вищої ради юстиції не пізніше, ніж на наступний день із дня його прийняття. Це корелюється з п. 29 (параграф 2) Монреальської універсальної декларації про незалежність правосуддя, відповідно до якого рішення по [дисциплінарних] справах [щодо суддів] мають бути опубліковані незалежно від того, чи слухання проходили за закритими дверима чи були публічними. Оскільки значна частина моніторингу здійснювалась на підставі запису на момент моніторингу рішення по багатьох справах вже були опубліковані. Однак нам вдалось зафіксувати, що в основному це правило не виконується. Публікація деяких рішень здійснювалось із затримкою понад місяць (наприклад, рішення по справі судді Захарчук С. С.), три тижні (наприклад, рішення по справі судду Чауса М. О.). Деякі рішення на момент написання звіту ще не були опубліковані (по справі суддів Прошута І. Д., Макаренко В. В.).

Підсумовуючи, спостерігачами не виявлено фактів порушень процедур щодо кворуму, порядку денного, порядку оголошення справи, прийняття та оголошення рішення. Однак, систематично порушується строк публікації рішення на офіційному сайті ВРЮ

4) Відсутність ознак упередженості, необ'єктивності, зовнішнього тиску та наявність видимості незалежності

Оскільки така оцінка можлива за умови аналізу усіх даних моніторингу їх сукупності, то ці висновки ми надамо у кінці звіту.

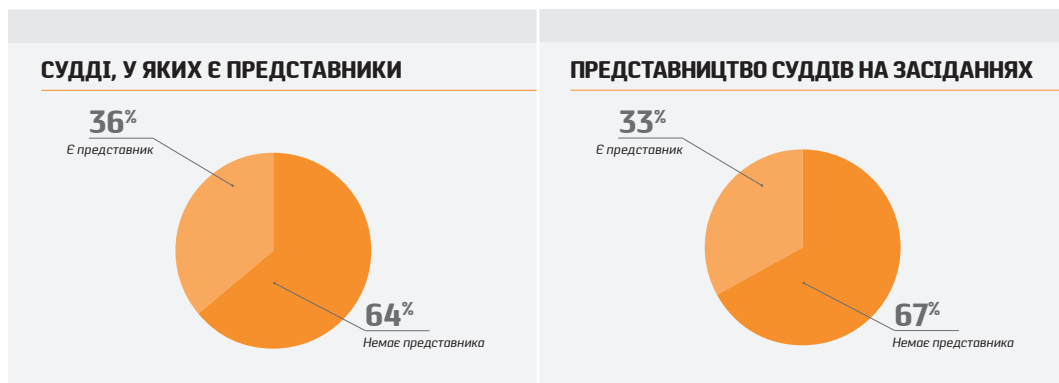

b. Право учасників на захист та представництво інтересів

Дисциплінарне провадження відносно судді повинне регулюватися такими процедурами, які гарантують повне право на захист⁷⁰.

При здійсненні моніторингу, в першу чергу враховувалося, чи немає ознак обмеження права судді на захист (*правову допомогу*), чи користувались вони послугами представника та чи надається можливість їх представнику повністю реалізувати свої повноваження.

Спостереженням встановлено, що з 33 суддів, справи яких попали під моніторинг, 12 користувались послугами юристів. З 51 засідання представники суддів були присутніми на 17.

Тобто, лише третина суддів скористалась своїм правом мати представника. При цьому спостерігачами не зафіксовано жодного факту, коли б суддя заявив про обмеження його права на захист і що він не має змоги отримати належну правову допомогу. На наше переконання той факт, що менше половини суддів скористалась правовою допомогою, обумовлений не наявністю якихось перешкод для реалізації цього права у ході дисциплінарних проваджень, а спроможністю самих суддів здійснювати фаховий захист своїх прав.

Право на представництво інтересів мають також і інші учасники провадження – заявники та потерпілі. Специфікою цих справ є те, що по багатьох з них заявниками були особи, які безпосередньо були не потерпілими, а їх адвокатами, просто активістами, представниками громадських організацій. Багато справ подано представниками прокуратури. Тому встановлено, що правовою допомогою та послугами представників користувались лише деякі заявники і лише у тому випадку, коли вони самі ж були потерпілими. Моніторингом встановлено, що лише 10% потерпілих мали представників і лише 10% засідань відбулось за участі цих представників.

⁷⁰ Висновок № 3 (2002) Консультативної Ради європейських суддів для Комітету Міністрів Ради Європи про принципи й правила, що регулюють професійну поведінку суддів, зокрема, етичні норми, несумісну з посадою поведінку та неупередженість – пункт 71 та пункт 77 (iii)

На відміну від суддів, які мають достатньо високу фахову підготовку, потерпілі такої не мають. Тому відсутність у них належної правової допомоги істотно впливає на можливість доведення ними своєї правової позиції та підтримки своєї заяви у ВРЮ. У зв'язку з цим в основному участь потерпілих зводилась лише до викладення ними фактів, за яких стосовно них приймалися рішення суддями. Часто вони не могли дати належну правову кваліфікацію вчиненому та не мали можливості підготувати належні документи для обґрунтування порушення суддею присяги.

Разом з тим, відсутність у потерпілих представників не є наслідком дій ВРЮ. У випадку наявності представника ВРЮ завжди надавала йому можливість взяти участь у засіданні та скористатися усіма правами. Жодних фактів обмеження потерпілих у їх праві на правову допомогу спостерігачами не зафіксовано.

Тому можна констатувати, що учасники розгляду справ у ВРЮ мають можливість у повній мірі користуватися правом на захист та представництво своїх інтересів, що відповідає вимогам як національного законодавства, так і міжнародним стандартам.

с. *Право на належне і своєчасне повідомлення про розгляд справи*

Відповідно до п. 10 ст. 95 ЗУ «Про судоустрій і статус суддів» розгляд дисциплінарної справи відбувається у відкритому засіданні, на яке запрошуються особа, за скаргою (заявою) якої відкрито справу, або її представник та суддя, стосовно якого відкрито справу. Пунктом 36 Регламенту Вищої ради юстиції передбачено 2 способи повідомлення осіб, які мають право брати участь у засіданнях ВРЮ:

- публікації повідомлення на сайті Вищої ради юстиції;
- направлення повідомлення поштою та/або іншими способами на відомі адреси проживання та роботи особи.

Перевірка факту повідомлень через сайт показала, що в усіх 100% випадків на офіційному сайті ВРЮ у розділі «Виклики осіб на засідання» про заплановані засідання були відповідні повідомлення для:

- судді;
- заявника.

Моніторингом сайту додатково встановлено, що в деяких випадках ВРЮ також запрошує таким чином представників судді та потерпілих. Однак не в усіх випадках. Зокрема, на засідання від 28 січня 2016 року по справі судді Захарчук С. С. запрошено лише суддю та заявника, хоча заявник мав двох представників. Натомість, на засідання від 18 лютого 2016 року по судді Чаусу М. О. було запрошено суддю, заявника та двох його представників. Хоча ВРЮ було відомо, що у судді Макаренко В. В. є представник, але його не було повідомлено про засідання, яке відбудеться 18.02.16.

Щодо форми повідомлення на сайті, то відзначимо, що на нашу думку вона не цілком зручна. Для того щоб отримати інформацію про виклик на засідання потрібно знати дату розгляду справи стосовно судді. По суті, про виклик на засідання можна зрозуміти з порядку денного, а не з самого виклику. Окрім того, форма публікації виклику не дозволяє оперативно знайти інформацію, користуючись функцією «Пошук». **Доцільно було б реалізувати можливість викликів із застосуванням технології розсилання смс-повідомлень чи повідомлень на електронну пошту.**

Важливим питанням є своєчасність повідомлення. Несвоєчасність повідомлення про розгляд дисциплінарної справи судді Волкова (за 5 днів до засідання) та фактичне отримання його вже після засідання стало однією з підстав для подання ним заяви до ЄСПЛ (див. п. 22 Рішення «Олександр Волков проти України»).

Спостереження показали, що у деяких випадках своєчасність повідомлень не є належною. Зауважимо, що дата повідомлення вказана у повідомленні, але дату публікації цього повідомлення взагалі неможливо встановити. Цей недолік однозначно потрібно усунути.

Якщо керуватись датами повідомлень, то більшість повідомлень публікуються за 7 і більше днів до дати засідання. Однак, є повідомлення, датовані за

три дні до засідання. Для прикладу, повідомлення суддів Гайдук С.В., Чауса М.О., Макаренка В.В. та заявників про засідання ВРЮ, яке відбулось 18 лютого 2016 року, датовані 15 лютом 2016 року, тобто за три дні до засідання. Вважаємо, що такий короткий строк не є достатнім, розумним та справедливим. Однак, в ході моніторингу не зафіксовано скарг з боку будь-яких учасників процесу на неналежність чи несвоечасність повідомлень.

Щодо письмових повідомлень, то спостерігачам не вдалось перевірити належність та своєчасність таких повідомлень у зв'язку з відсутністю відкритого доступу до такої інформації. Разом з тим, за словами окремих заявників письмові повідомлення надходять, але не завжди своєчасно. Щодо суддів, то очевидно, що такі повідомлення надсилаються в першу чергу за місцем роботи. Такий висновок можна зробити з того, що при неявці судді в основному ВРЮ володіла інформацією щодо причин неявки.

Протягом моніторингу спостерігачами не виявлено фактів запрошення на засідання шляхом відповідного повідомлення інших осіб, які не є учасниками розгляду.

ВРЮ взагалі не повідомляє про засідання осіб, стосовно яких судді ухвалювали рішення. Тому вони можуть дізнатися про засідання виключно від заявників або з відкритих джерел. На наше переконання, було б доцільно інформувати осіб, стосовно яких ухвалювалися рішення, про розгляд справи. По-перше, саме їх права було порушено при постановленні рішень, і вони вправі знати про факт розгляду дисциплінарних справ стосовно суддів. По-друге, саме вони є носіями інформації,

РОЗДІЛ 3. МОНІТОРИНГ ПРОЦЕСУ РОЗГЛЯДУ ВИСНОВКІВ ТСК З ПЕРЕВІРКИ СУДДІВ ВИЩОЮ РАДОЮ ЮСТИЦІЇ

яка є надзвичайно важливою для вирішення питання щодо того, чи порушив суддя присягу при постановленні відповідного рішення. При цьому ВРЮ має можливість встановити місце проживання цих осіб, оскільки воно завжди вказане у рішеннях судів, які є в матеріалах справи.

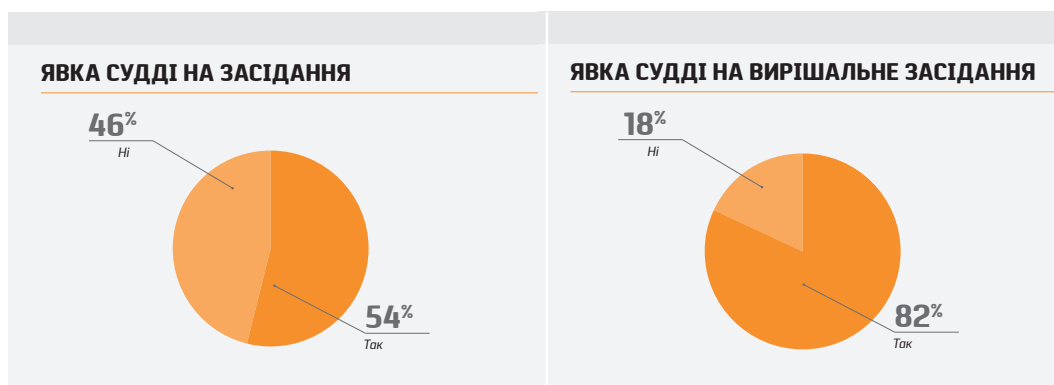
Підсумовуючи, можна прийти до висновку, що ВРЮ в цілому належно інформує учасників дисциплінарного провадження, а тому вимога законодавства та міжнародних стандартів витримується. Але не завжди своєчасність сповіщення є належним, а спосіб сповіщення на сайті не дозволяє перевірити дати публікації. Також вважаємо, що систему оповіщення заявників та потерпілих треба вдосконалити.

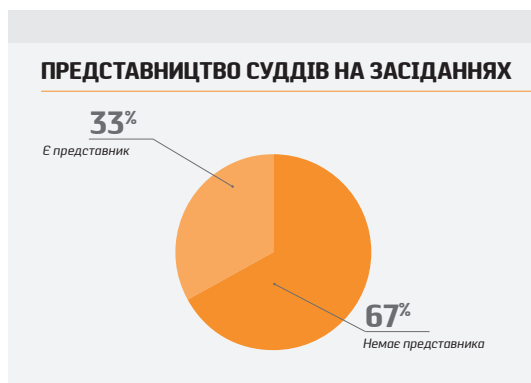
d. Право на участь у засіданні

Через право участі у засіданні реалізуються головні процесуальні гарантії права на справедливий розгляд.

Моніторингом встановлено, що у 46% випадків судді не з'являлись на засідання. Однак, майже в усіх випадках наслідком неявки було відкладення розгляду справи. Лише у трьох випадках (справи суддів Бібік М. М., Решетник М. О., Прошута І. Д.) остаточне рішення ВРЮ приймала за їх відсутності. Однак варто зазначити, що суддя Бібік М. М. знаходиться у розшуку, стосовно Решетника М. О. справу було залишено без розгляду, а суддя Прошута І. Д. чотири рази не з'являлась на засідання і як мінімум двічі була належно повідомлена про засідання ВРЮ

Таким чином лише у 18% випадків остаточне рішення приймалось за відсутності судді. В усіх інших випадках суддя був присутнім на таких засіданнях.

Як уже було зазначено вище, у 33% випадків судді користувались послугами юристів для представництва інтересів у ВРЮ Фактів перенесення розгляду справи у зв'язку із відсутністю або неналежним повідомленням представника судді не було. Як не було і фактів клопотань про відкладення виключно у зв'язку із неявкою представника.

У випадку неявки судді члени ВРЮ завжди встановлювали:

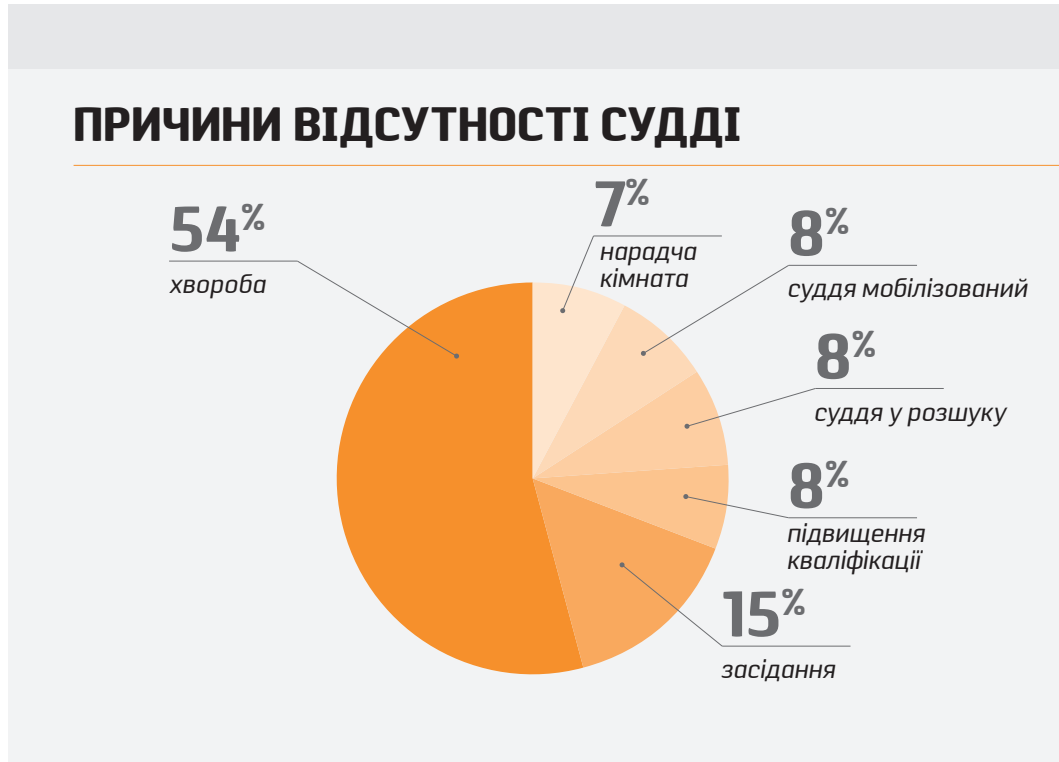
- факт письмового повідомлення судді про засідання;
- причину відсутності та поважність причини.

Лише в одному випадку ВРЮ прийняла рішення хоча у неї не було даних про надходження повідомлення судді за місцем реєстрації, про що було заявлено на засіданні (справа судді Бібіка М. М.). Але оскільки була інформація, що суддя знаходиться в розшуку, члени ВРЮ цілком логічно прийшли до висновку, що підстав вважати, що він отримає повідомлення за місцем знаходження немає, а тому продовжили розгляд справи.

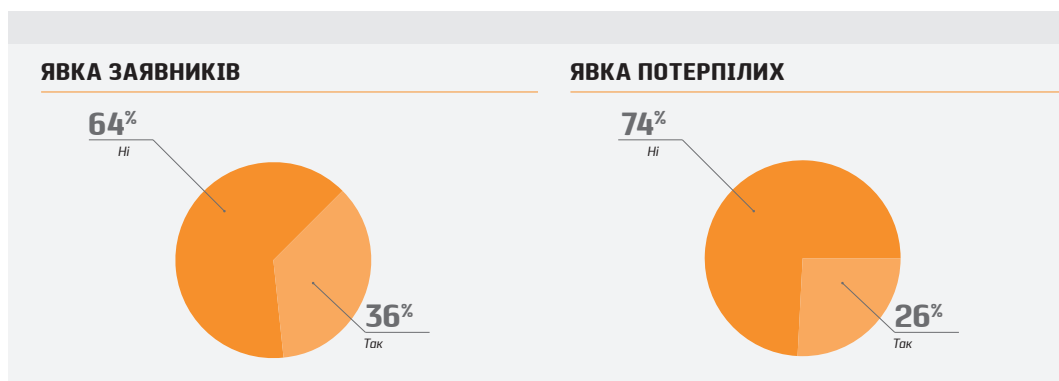
Щодо причин неявки, то зазвичай такими були наступні:

До речі, звернемо увагу на неузгодженості законодавства в частині наслідків повторної неявки судді. Зокрема, відповідно до п. 4 ст. 32 ЗУ «Про Вищу раду юстиції» повторне неприбуття судді без поважних причин є підставою для розгляду справи за його відсутності. Тобто, закон передбачає необхідність встановлювати поважність причин пропуску. Натомість, п. 11 ст. 95 ЗУ «Про судоустрій та статус суддів» вказує, що сама по собі повторна неявка цього судді на засідання є підставою для розгляду дисциплінарної справи за його відсутності. Таким чином існує колізія, яка може бути використана суддями для оскарження рішення ВРЮ. Зокрема, суддя Прошута І. Д. вчетверте не з'явилась та повідомила, що причиною неявки є призначене на той час судове засідання. Члени ВРЮ застосували п. 11. ст. 95 ЗУ «Про судоустрій та статус суддів», продовжили розгляд справи та прийняли остаточне рішення.

На наше переконання в усіх цих випадках у ВРЮ були достатні та справедливі підстави розглядати справу без участі судді.

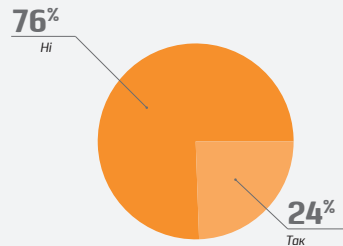
Явка заявників та потерпілих є набагато нижчою. За даними спостереження на засідання з'являються всього 36% заявників та 26% потерпілих. Ще менше заявників/потерпілих потрапляє на засідання, де ухвалюються остаточні рішення.

Неявка заявників та потерпілих не є підставою для відкладення розгляду справи. Разом тим, відповідно до п. 27 Регламенту ВРЮ, якщо запрошена особа не з'явилась на засідання секції чи Ради, секція за результатами обговорення визначається щодо можливості розгляду питання за відсутності цієї особи, а Рада приймає відповідну протокольну ухвалу. Тобто, якщо заявники, які були викликані, не з'явилися на засідання, то секція ВРЮ та ВРЮ повинні як мінімум обговорити можливість розгляду справи без участі такої особи. При здійсненні моніторингу не було зафіксовано фактів обговорення можливості розгляду справи при відсутності заявників, потерпілих чи їх представників. Але при цьому клопотань від заявників/потерпілих/їх представників про відкладення розгляду справ не було.

ЯВКА ЗАЯВНИКІВ / ПОТЕРПІЛИХ НА ОСТАТОЧНЕ ЗАСІДАННЯ

В цілому слід визнати, що усі учасники розгляду справ у ВРЮ мають можливість взяти участь у засіданні. ВРЮ не створює перешкод для реалізації цього права. Однак, у законодавстві та при фактичному його застосуванні наявний дисбаланс прав учасників процесу в частині наслідків неявки.

Розгляд можливий фактично лише у разі повторної неявки судді, тоді як неявка заявника не є перешкодою для розгляду справи. ВРЮ навіть не обговорює можливість відкладення розгляду справи у зв'язку із неявкою заявника. До певної міри це раціонально, оскільки заявник не завжди мотивований та має можливість з'явитись у засідання і, як показує практика, з'являється лише у третині випадків. Поширення на заявників такого ж принципу, що і на суддів, створює ризик значного затягування розгляду справ. Разом з тим, різні правила до заявника та судді щодо наслідків неявки суперечать принципу рівності сторін та не дають можливість повністю реалізувати принцип змагальності.

е. Право на ознайомлення з матеріалами справи, подання доказів і пояснень, керуючись принципом змагальності процесу

Відповідно до п. 11. ст. 96 ЗУ «Про судоустрій та статус суддів», ст. 32 ЗУ «Про Вищу раду юстиції» судді/його представнику надано наступні права:

- знайомитися з матеріалами перевірки;
- надавати усні та письмові пояснення;
- заявляти клопотання про виклик свідків;
- ставити запитання учасникам засідання;
- висловлювати заперечення;
- заявляти клопотання;
- надавати докази.

Ці права є ключовими процесуальними гарантіями, оскільки саме користуючись ними судді реалізують свої права на захист та справедливий суд. Реалізація цих прав здійснюється на засадах змагальності, що передбачає активну позицію учасників процесу. При цьому треба враховувати, що якщо щодо суддів застосовується принцип доведення вини, то принцип змагальності покладає власне на заявника обов'язок такого доведення.

1) Право на ознайомлення з матеріалами

Це право визнається одним з найважливіших у міжнародних стандартах. Обмеження права судді на ознайомлення з матеріалами люстраційних перевірок визнавалось ЄСПЛ процедурними недоліками законодавства про люстрацію (див. п. 104 *Остаточного рішення Венеціанської комісії*).⁷¹

Спостерігачі не мали змоги перевірити, чи скористались судді своїми правами на ознайомлення з матеріалами перевірки, однак можемо констатувати, що в ході моніторингу не виявлено, щоб суддя чи його представник повідомляли про обмеження цього права судді. Іноді самі члени ВРЮ юстиції запитували, чи ознайомлювався суддя з матеріалами справи. У більшості випадків судді підтверджували, що ознайомлювались.

Також зазначимо, що хоча законодавством це право прямо передбачено лише щодо судді, але спостерігачами зафіксовано випадок, коли таке право було надано і представникові заявника. Це був в принципі перший випадок, коли заявник чи його представник отримав можливість ознайомитися з матеріалами дисциплінарного провадження стосовно судді. З однієї сторони ця ситуація дає підстави вважати, що ВРЮ забезпечує справді рівні можливості для усіх учасників процесу у реалізації їх прав. З іншої – засвідчує, що в основному заявникам взагалі невідомо, що знаходиться у справі та на підставі яких матеріалів ВРЮ робить свої висновки. А це обмежує їх можливості на рівних з суддею виступати у процесі.

⁷¹ [www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/229B826C8AC787DEC2257D87004987C3](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/229B826C8AC787DEC2257D87004987C3)

2) Право на подання пояснення

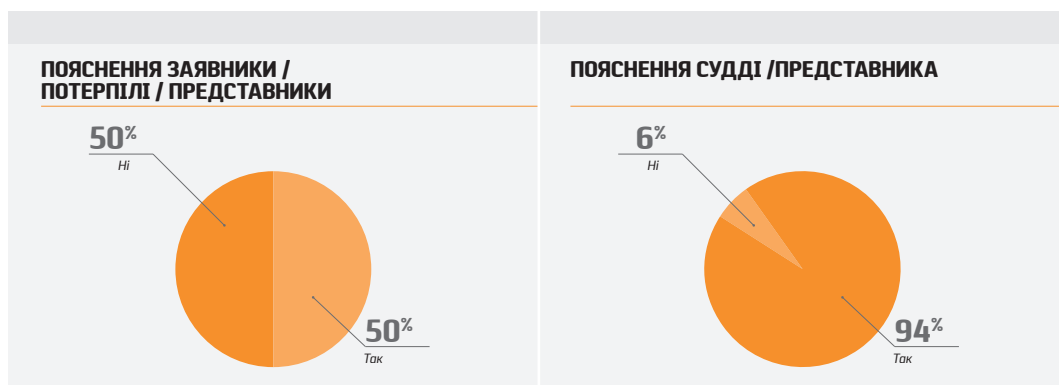
При розгляді дисциплінарної справи повинно гарантуватися справедливе ставлення до судді та можливість висловитися в повній мірі.⁷²

Практично в усіх випадках остаточне рішення приймалося за умови присутності судді та реалізації ним свого права на подання належних пояснень. Зафіксовано лише два випадки, коли остаточне рішення ВРЮ по суті висновку ТСК приймалося без заслуховування особистого пояснення судді (*стосовно судді Бібіка М. М. та судді Прошута І. Д.*). Відповідно до ст. 32 ЗУ «Про Вищу раду юстиції» в таких випадках письмові пояснення судді виголошуються на засіданні ВРЮ в обов'язковому порядку. Зрозуміло, що такий обов'язок існує у ВРЮ за умови подачі суддею такого пояснення. У справі судді Прошута І. Д. доповідач повністю зачитав її пояснення. Суддя Бібік М. М. не з'явився і письмових пояснень не надав, а тому вони не зачитувались.

У випадку наявності у судді представника ВРЮ на його запит завжди надавала йому можливість дати пояснення. Часто члени ВРЮ самі запитували, чи бажає представник дати відповідні пояснення.

Не виявлено жодного факту, коли б ВРЮ відмовила судді чи його представнику у дачі пояснень чи додаткових пояснень.

Те саме стосується заявників, потерпілих та їх представників. У випадку їх присутності на засіданні та виявленні бажання виступити, їм однозначно надавалась така можливість. Таким правом скористались усі заявники, потерпілі та їх представники, які були присутні на засіданнях ВРЮ. Однак, якщо судді/їх представники дали свої пояснення у 94% випадків, по яких прийнято остаточне рішення, то заявники/потерпілі/їх представники скористались цим правом лише у 50% випадків.

При дачі пояснень суддями, представниками суддів, заявниками, потерпілими чи їх представниками спостерігачі відмітили відсутність будь-яких обмежень у 90% випадків. І лише у 10% члени ВРЮ коректно обмежували пояснення, якщо вони явно відхилялись від теми.

В усіх випадках, коли суддя давав пояснення, та майже у всіх випадках, коли пояснення давав заявник/потерпілий, члени ВРЮ задавали їм питання. Спостерігачі не зафіксували очевидних фактів упередженості чи некоректності поставлених питань, що могло би вплинути на права суддів чи заявників/потерпілих.

Можна констатувати, що як судді та їх представники, так і заявники/потерпілі та їх представники при розгляді ВРЮ справ на підставі висновків ТСК мали можливість у повному обсязі реалізувати своє право на подання пояснень без жодних необґрунтованих обмежень.

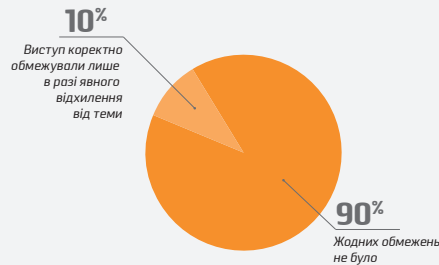
⁷² Монреальська універсальна декларація про незалежність правосуддя (Перша світова конференція по незалежності правосуддя, Монреаль, 1983 рік, пункт 28)

РОЗДІЛ 3. МОНІТОРИНГ ПРОЦЕСУ РОЗГЛЯДУ ВИСНОВКІВ ТСК З ПЕРЕВІРКИ СУДДІВ ВИЩОЮ РАДОЮ ЮСТИЦІЇ

Відзначимо, що ВРЮ доволі часто дозволяла виступати також особам, які не мали безпосереднього відношення до справи. Як мінімум, тричі на засіданнях виступали народні депутати, які були слухачами при розгляді. Якщо присутні в залі висловлювали бажання виступити і цей виступ стосувався справи, то члени ВРЮ давали таку можливість (наприклад, при розгляді справи судді Лисенка В. В.), якщо ж цей виступ не стосувався справи, то таку особу коректно позбавляли права виступу (наприклад, виступ із залу при розгляді справи судді Трубнікова А. В.).

ОБМЕЖЕННЯ ПОЯСНЕНЬ

3) Подання доказів та клопотань

Законодавством задекларовано змагальність процесу дисциплінарних проваджень. Це передбачає активну участь учасників процесу в дослідженні зібраних доказів, подання нових доказів (письмових та залучення свідків), заявлення клопотань про витребування матеріалів тощо. Усі ці права прямо передбачені законодавством для судді та його представника (п. 13 ст. 95 ЗУ «Про судоустрій та статус суддів»). Саме принцип змагальності та принцип рівності сторін дозволяють цими правами користуватися і заявникам/ потерпілим.

Відповідно до п. «т» «Керівних принципів забезпечення відповідності законів про люстрацію й подібних адміністративних заходів вимогам держави, заснованої на верховенстві права» 1996 року «особа в жодному разі не повинна люструватися без надання їй повного та належного процесуального захисту, у тому числі права на представництво адвокатом (який надається, якщо суб'єкт не може дозволити собі сплатити відповідні послуги), на оскарження наявних доказів проти неї, на доступ до всіх наявних викривальних і виправдувальних доказів, на наведення власних доказів».

Моніторингом встановлено, що члени ВРЮ при доповіді справи зазвичай не вказують, чи суддя або заявник подавали якісь клопотання чи докази. Тому у спостерігачів є можливість фіксувати лише ті докази та клопотання, про які зазначається безпосередньо на засіданнях. Протягом спостереження лише незначна частина суддів та їх представників подавала клопотання та додаткові матеріали прямо на засіданні. Те ж стосується і заявників. Лише у трьох справах (Гриньковської Н. Ю., Захарчук С. С. та Чауса М. М.) представники потерпілих заявляли клопотання про долучення до матеріалів справи нових доказів та витребування доказів. У всіх випадках ВРЮ долучала надані матеріали до справи, але повністю відмовила у задоволенні клопотань про витребування додаткових матеріалів.

Судді та їх представники практично не використовували своє право ставити питання учасникам процесу. Лише одного разу суддя поставив питання присутньому заявникові (питання від судді Чудовського Д. О.), однак навіть воно не стосувалось суті справи, яка розглядалась.

Спостерігачі не зафіксували жодного разу, коли б заявники / потерпілі чи їх представники ставили питання судді чи їх представнику. Зауважимо, що таке право прямо не передбачено законом.

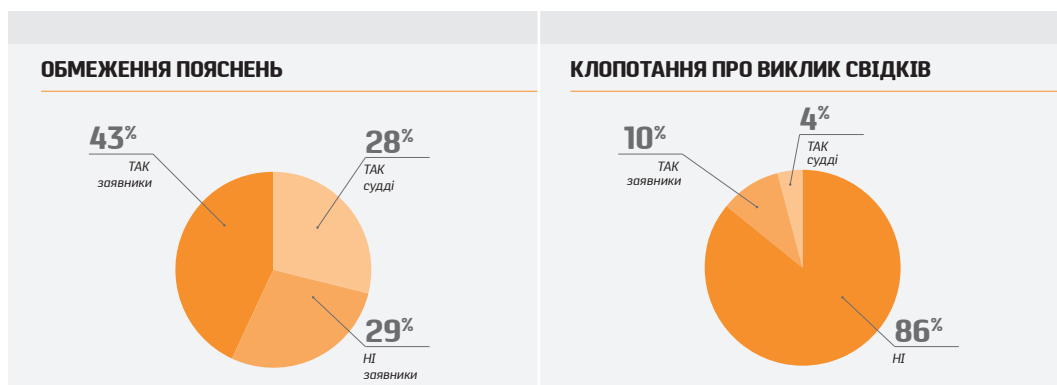
Члени ВРЮ ніколи не запитували, чи має бажання суддя або заявник/потерпілий поставити питання один одному. Разом з тим не виявлено, щоб клопотання про питання заявлялись, але його не задовольняли.

Не активно користувались судді і правом на заявлення клопотання про виклик свідків. У справах, що пройшли моніторинг, лише суддя Кравець Д.І. заявив клопотання про виклик свідка – державного виконавця, яка здійснювала виконання його ухвали. Клопотання було задоволено і свідок надав пояснення. З рішення ВРЮ 250/0/15-16 від 04 лютого 2016 р. також відомо, що суддя Кізюн Л.І. просила допитати у якості свідка її помічника.

Більш активно користувались правом на виклик свідків заявники. Зокрема, при розгляді справи за висновком ТСК № 31/02-15 від 19.05.2015 заявники заявили клопотання про виклик 2 свідків (іншої особи, стосовно якої суддя ухвалював рішення по аналогічній справі, та особу, яка була присутньою на засіданні, що є предметом розгляду). При розгляді висновку ТСК № 17/02-15 від 10.12.2015 представники заявника клопотали заслухати свідка – журналіста інтернет-видання Українська правда. Усі ці клопотання були задоволені і свідки надали пояснення.

Разом з тим, у справі по судді Гриньковській Н.Ю. представник заявника просив допитати у якості свідків колишнього голову Шевченківського суду та одного з членів ВРЮ, яка була безпосереднім учасником аналогічних подій, в умовах яких суддя Гриньковська Н.Ю. приймала рішення. Після обговорення у нарадчій кімнаті ВРЮ вирішила відмовити у задоволенні цих клопотань.

Щодо дослідження доказів, то жодного разу ВРЮ не пропонувала учасникам процесу ознайомитися з поданими матеріалами чи клопотаннями, висловитися щодо їх прийнятності, дати їм оцінку, висловити підтримку чи заперечення. Тобто, на відміну від процесів, які відбуваються у судах, участь сторін дисциплінарного провадження у дослідженні доказів є мінімальною.

Право на подання клопотань, доказів, виклик свідків, участь у дослідженні доказів є гарантією справедливого суду та реалізацією принципу змагальності лише за умови, що ВРЮ дасть оцінку усім дослідженим у засіданнях доказам та аргументує, чому взяла до уваги одні та відкинула інші докази. При цьому має бути забезпечено однаковий підхід до їх дослідження без будь яких проявів переваг, упередженості або несправедливості. ВРЮ має проявляти уважність щодо доказів, які надано усіма учасниками.⁷³ Також до актів ВРЮ повинні застосовуватись ті ж правила про законність та обґрунтованість рішення як і до судових рішень.

Таку оцінку неможливо зробити без аналізу самих рішень ВРЮ, що виходить за рамки нашого дослідження, оскільки зміст рішень ВРЮ не був предметом моніторингу. Однак, нами проаналізовано декілька рішень ВРЮ щодо справ, при розгляді

⁷³ П. 23 Висновку № 3 (2002) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету Міністрів Ради Європи щодо принципів та правил, які регулюють професійну поведінку суддів, зокрема, питання етики, несумісної поведінки та безсторонності (від 19 листопада 2002 р.).

яких були досліджені показання свідків чи надавались додаткові докази. Нами встановлено окремі факти, які засвідчують різний підхід до обґрунтування рішень і що досліджені на засіданнях докази не завжди відображаються або відображаються не повністю у цих рішеннях ВРЮ

Такі факти викликають серйозне занепокоєння, оскільки засвідчують відсутність однакового підходу до дослідження доказів та створення переваг для доказів, які подані суддями. Це несправедливо та може свідчити про упередженість.

Для прикладу, у рішенні ВРЮ № 923/0/15–15 від 3 грудня 2015 року по справі судді Кравця Д. І. є посилання на виклик свідка та показання цього свідка.⁷⁴ У рішенні по справі судді Чауса М. О. є посилання на пояснення та додаткові докази, які надав представник судді, однак зовсім немає посилань на пояснення потерпілого та його представників і на додані ними матеріали. Також не вказано, чому ВРЮ не бере до уваги подані представниками потерпілого докази.⁷⁵ У рішенні ВРЮ № 217/0/15–16 від 28 січня 2016 року немає жодного посилання на заслухані під час засідання ВРЮ пояснення двох свідків, на письмові клопотання та додаткові матеріали, які були подані представником заявника у ході засідання.⁷⁶

На підставі моніторингу можна констатувати, що учасники дисциплінарних проваджень мають право та можливість подавати клопотання, надавати нові докази, викликати свідків тощо. ВРЮ не перешкоджає реалізації таких прав і в основному задовольняє клопотання та заслуховує свідків. Однак, реальна кількість таких дій учасників процесу засвідчує, що ці права реалізуються не часто, а окремі – вкрай рідко. В основному все зводиться до надання пояснень та дослідження доказів, які вже є в матеріалах справи. У тих випадках, коли сторони подають нові докази, не цілком зрозуміло, чи вони мають будь-який вплив на вирішення справи, бо у рішеннях ВРЮ вони відображаються лише фрагментарно, а іноді взагалі не згадуються, що може свідчити про упередженість та необ'єктивність ВРЮ в окремих випадках.

Окремо звернемо увагу на реалізацію самою ВРЮ свого права на збір інформації, необхідної для вирішення справи по суті. Законодавством передбачено право члена ВРЮ знайомитися з матеріалами судових справ, робити з них копії, опитувати суддів та інших осіб, яким відомі обставини вчинення діяння, що має ознаки дисциплінарного правопорушення, отримувати за письмовим запитом від органів державної влади та органів місцевого самоврядування, громадян та їх об'єднань необхідну для проведення перевірки інформацію. Ця норма засвідчує, що ВРЮ має необхідний об'єм повноважень збору необхідної інформації.

У ході моніторингу не зафіксовано жодного випадку, коли б ВРЮ викликала та отримувала пояснення від будь-яких інших осіб, окрім безпосередніх учасників процесу. Навіть коли представники заявників заявляли клопотання про виклик для дачі пояснень голови суду, ВРЮ відмовила у задоволенні цього клопотання.

На жаль, в ході засідань, як правило, члени ВРЮ не зазначають, які документи ВРЮ витребувала при підготовці матеріалів справи. Тому спостерігачами зафіксовано лише 5 фактів, коли члени ВРЮ повідомляли про витребування документів за ініціативою членів ВРЮ, хоча ми переконані, що таких фактів було більше.

⁷⁴ www.vru.gov.ua/act/4758

⁷⁵ www.vru.gov.ua/act/5459

⁷⁶ www.vru.gov.ua/act/5291

f. Відкритість процесу та поширення інформації про хід та результати дисциплінарних проваджень

Відкритість та прозорість процесів є однією з гарантій об'єктивності, неупередженості, законності прийнятих рішень, а також їх легітимності в очах суспільства. В умовах, коли відповідальність суддів є однією з найактуальніших тем українського суспільства, відкритість таких процесів є необхідною умовою відновлення довіри до судової влади. Тому одним з найважливіших критеріїв оцінки дисциплінарних проваджень ВРЮ було встановлення рівня їх відкритості та належного інформаційного супроводу. Така відкритість мала з однієї сторони забезпечити гарантії об'єктивного та неупередженого розгляду, а з іншої – поінформованість суспільства про хід цих дисциплінарних проваджень та відновлення довіри до цих процедур.

Відповідно до новітніх міжнародних стандартів «уся дисциплінарна процедура має бути повністю прозорою. Слухання з дисциплінарних питань повинні бути відкритими, якщо лише суддя, щодо якого ведеться така процедура, не зажадає закритого слухання».⁷⁷

Звернемо увагу, що питання відкритості дисциплінарних процесів стосовно суддів є дискусійним. Зокрема, п. 26 Монреальської універсальної декларації про незалежність правосуддя (*Перша світова конференція по незалежності правосуддя, Монреаль, 1983 рік, пункт 29 (параграф 1)*) передбачає, що, слухання з дисциплінарних питань та питань усунення суддів з посади здійснюються в закритому режимі, втім, суддя може вимагати публічного слухання таких справ. Разом з тим стандарти удосконалюються і вказана вище рекомендація є підтвердженням, що у новітніх міжнародних стандартах спостерігається ствердження необхідності відкритості таких процесів та забезпечення права громадян на отримання об'єктивної інформації щодо функціонування судової системи. Так у п. 6 Висновку № 7 (2005) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету Міністрів Ради Європи з питання «Правосуддя та суспільство»⁷⁸ вказано, що розвиток демократії в європейських державах означає, що громадяни повинні отримувати належну інформацію про організацію органів публічної влади та умов, в яких створюються закони. Крім того, для громадян так само важливо знати про те, як функціонують установи судової системи. Адекватна інформація про функції судової влади та її роль у повній незалежності від інших гілок державної влади може, таким чином, ефективно сприяти більшому розумінню судів як наріжного каменю демократичних конституційних систем, а також обмежень в їхній діяльності (*п. 8 даного Висновку*). Публічний характер судових слухань є однією з фундаментальних процесуальних гарантій у демократичних суспільствах. Хоча міжнародне право та національне законодавство дозволяють винятки з принципу публічності судочинства, важливо, щоб такі винятки обмежувалися лише тими, що дозволені пунктом 1 статті 6 ЄКПЛ (*п. 45 даного Висновку*).

⁷⁷ Рекомендації Київської конференції з питань незалежності судової влади в країнах Східної Європи, Південного Кавказу та Центральної Азії «Судове 21 управління, відбір і підзвітність суддів» (Київ, 23–25 червня 2010 р., пункт 26)

⁷⁸ Схвалено на 6 засіданні КРЕС (Страсбург, 23–25 листопада 2005 р.), документ № CCJE (2005), ор. № 7

Як вже було згадано чинним законодавством передбачено:

1. встановлення принципу відкритості дисциплінарних проваджень. Закриті засідання можливі лише у випадку наявності аргументованого рішення про закритість засідань;
2. можливість безперешкодної участі будь-яких осіб у засіданнях;
3. можливість аудіо- та відеозаписів засідань, які підлягають оприлюдненню на офіційному веб-сайті ВРЮ

На наше переконання про реальну відкритість засідань також свідчать:

- наявність відкритої попередньої інформації про засідання ВРЮ на загально-доступних ресурсах;
- відсутність перешкод для участі у засіданнях усіх зацікавлених осіб;
- доступ до засідань представників ЗМІ;
- належні умови, у яких проводяться засідання;
- сприяння працівників ВРЮ особам, які бажають взяти участь у засіданнях;
- можливість ведення фото- та відео фіксації провадження присутніми у залі;
- наявність офіційного аудіо- чи відеозапису засідань ВРЮ;
- систематичне інформування про результати засідання на офіційному сайті та проведенням відповідних прес-брифінгів.

Завданням моніторингу було зафіксувати та оцінити факти реалізації як прямих норм законодавства, так і виконання вищевказаних умов справжньої відкритості та доступу до засідань та інформації про них.

У результаті моніторингу встановлено:

1) Відкритість засідання

У 100% випадків засідання були відкритими, як це передбачено чинним законодавством. Спостерігачами не зафіксовано фактів звернення учасниками процесу з клопотаннями про проведення закритого засідання.

На сайті ВРЮ вказано про єдиний випадок, коли було заявлено про закритий розгляд справи. Під час розгляду секцією дисциплінарної справи, відкритої за висновком ТСК від 10 червня 2015 року № 57/02–15, представник суддів заявив клопотання, зокрема, про закритий розгляд справи. Однак, дисциплінарна секція ухвалила відмовити у задоволенні зазначеного клопотання. Секретар дисциплінарної секції ВРЮ А. Лесько пояснила: «Розгляд справ у Вищій раді юстиції проводиться відкрито. Закритий розгляд допускається лише у виняткових випадках. Зазначена справа не містить підстав, які давали б можливість вважати випадок винятковим і проводити розгляд її у закритому режимі, оскільки розгляд висновків ТСК проводився публічно, висновки ТСК оприлюднені на сайті ВРЮ Жодних виняткових підстав, які давали б Вищій раді юстиції можливість прийняти рішення про розгляд справи у закритому режимі, не встановлено».⁷⁹

2) Анонси про засідання та порядок денний

Про усі заплановані засідання ВРЮ було розміщено анонс на офіційному сайті ВРЮ. При цьому інформація анонсів була повною та відповідала дійсності. Це свідчить, що усі зацікавлені особи могли заздалегідь отримати повну інформацію про заплановані засідання та порядок денний.

Однак, спостерігачі жодного разу не зафіксували, щоб інформація про засідання була розміщена на інформаційному стенді, яке знаходиться у приміщенні ВРЮ. Тобто, про засідання ВРЮ можна дізнатися виключно із сайту.

3) Доступ до засідання

В усіх випадках усі зацікавлені особи мали доступ до засідання (моніторинг цих випадків здійснювався за умови безпосереднього відвідування засідань ВРЮ). При цьому зацікавлені особи мали належні умови участі, та не зафіксовано жодного факту, коли у залі не було вільного місця чи у зв'язку з неналежними умовами хтось був обмежений у реальній можливості доступу до засідання.

Режим пропуску у саме приміщення ВРЮ також дуже лояльний і не створює будь-яких перешкод для участі усім зацікавленим у засіданнях ВРЮ.

4) Фіксація засідання

На усіх засіданнях вівся офіційний відеозапис, який транслиувався он-лайн на офіційному сайті ВРЮ (моніторинг цих випадків здійснювався за умови безпосереднього відвідування засідань ВРЮ). Зауважимо, що спершу засідання ВРЮ фіксувались на аудіозапис, що безумовно є менш зручною формою для зовнішнього спостереження. З жовтня 2014 року усі засідання фіксуються тільки на відео.

Після закінчення засідань записи усіх засідань, що підлягали моніторингу опубліковано на офіційному сайті ВРЮ.

При оцінці належності відеозапису спостерігачі відмічали його недостатню якість у 41,7% випадків. В основному претензії стосувалися якості звуку, він є недостатньо гучним та нечітким. Особливо це стосується записів перших відеозаписів (жовтень, листопад). На записі засідання дисциплінарної секції ВРЮ від 27.10.15 є пропуски з 6 до 10 хвилини та з 17 до 20 хвилини відеозапису. Але в цілому якість усіх записів є достатньою для встановлення змісту засідань та виступів їх учасників. Спостерігається динаміка покращення якості відеозаписів.

The screenshot shows the official website of the National Council of Judges (VRS) with the following content:

- Header:** VIŠČA RADA JUŠTIĆII, Офіційний сайт, 18.03.2016, Ukr, Eng.
- Navigation:** Склад Ради, Кандидати до складу ВРЮ, Законодавство, Судова практика, Історія Ради, Діяльність Вищої ради юстиції, Технічна фіксація засідань Вищої ради юстиції, Акти Вищої ради юстиції, Інформація для кандидата до складу ВРЮ, Інформація для кандидата у судді, Інформація для суддів, Вилучення осіб на засідання, Зважені свідки на дії суддів/прокурора, Тимчасова спеціальна комісія, Приймий громадян, Електронне звернення, Доступ до публічної інформації.
- Main Content:**
  - Прес-служба:** Засідання Вищої ради юстиції 05 листопада 2015 року, 05.11.2015, Частина 1.
  - Відео:** Засідання Вищої ради юстиції (video player).
  - Частина 2:** (text below video player).
- Calendar:** Тижневик фіксації засідань Вищої ради юстиції 2015. A grid showing sessions for each month from October to August 2015, with days of the week (Пн, Вт, Ср, Чт, Пт, Сб, Нд) and dates.
- Footer:** Анонси, Митрополит ЗМІ, «Вища Рада юстиції», Митрополитська діяльність, Секретаріат Ради, Прес-служба, Вилучення, Державні закупівлі, Статистика, Фінансовий веб, Контакти.

Відеозаписи засідань опубліковані у стрічці новин офіційного веб-сайту ВРЮ та в спеціальному розділі – Технічна фіксація засідань ВРЮ Але у цьому розділі опубліковані не усі записи, зокрема, немає запису засідання дисциплінарної секції ВРЮ за 06.10.15 та 27.10.15.

5) Участь активістів та журналістів

Розгляд справ ВРЮ стосовно суддів викликає досить значний суспільний інтерес. Однак, лише у 18% випадків спостерігачі зафіксували наявність на засіданнях громадських активістів. Ще у 16% випадків спостерігачі визначили, що активістів немає. В решті 66% випадках спостерігачі не змогли встановити їх наявність на засіданнях у зв'язку з тим, що вони жодним чином себе не ідентифікували.

Спостерігачами не виявлено жодного випадку обмеження присутнім фото- чи відео фіксації провадження. Усі присутні мали змогу вільно здійснювати фото- та відео зйомку.

У 58,3% випадків на засіданнях були присутніми журналісти і вони мали усі належні умови для їх роботи. У інших випадках спостерігачі не мали можливості перевірити наявність журналістів, оскільки моніторинг здійснювався шляхом перегляду відеозапису. Це говорить про значний інтерес журналістів до цих справ.

6) Інформування та робота із ЗМІ

Щодо роботи ВРЮ з пресою, то ВРЮ втілює надзвичайно активну та відкриту комунікаційну стратегію. У ході моніторингу у більшості випадків зафіксовано вихід після засідання або під час перерви Голови ВРЮ або Голови дисциплінарної секції до преси для прес-брифінгу. Журналісти мають усі умови та можливості для отримання найактуальнішої інформації.

Відзначимо також оперативність та вичерпність розміщеної інформації на офіційному сайті ВРЮ, а також активність ВРЮ у соціальних мережах. На сайті завжди є повна інформація про результат кожного засідання. Сам сайт є досить зручним у користуванні, інформативним та інтуїтивно зрозумілим.

ВРЮ активно поширює інформацію і в соціальних мережах, зокрема має сторінку у Facebook,⁸⁰ де достатньо часто інформація з'являється в режимі он-лайн у вигляді репортажів. Інформація з цієї сторінки поширюється у багато інших груп, які стосуються діяльності ВРЮ

На наше переконання, ця позиція позитивно впливає на авторитет ВРЮ, сприяє поінформованості суспільства, налагоджує конструктивний діалог. Це дає підстави стверджувати, що на даний момент ВРЮ є найвідкритішим органом судової влади.

7) Належність умов

Приміщення та зал, де проходять засідання ВРЮ є максимально зручними та комфортними для їх відвідувачів, у залі достатньо місць, доступ до нього є вільним, у коридорі також є сидячі місця для очікування. Зацікавленим особам доступний ще один зал, де можна зняти верхній одяг та в комфортних умовах очікувати чи готуватися до необхідного засідання. Є ліфт. Туалети доступні усім відвідувачам. У приміщенні ВРЮ функціонує буфет, який також доступний для усіх відвідувачів.

⁸⁰ <https://www.facebook.com/highcouncilofjustice/?fref=ts>

Спостерігачі не зафіксували жодного випадку відмови у сприянні працівниками ВРЮ учасникам процесу чи спостерігачам. При усіх зверненнях, які вдалось зафіксувати спостерігачам, таке сприяння надавалось.

8) Загальний висновок

У цілому, оцінюючи відкритість засідань ВРЮ, можна прийти до однозначного висновку, що ВРЮ не лише виконує усі вимоги чинного законодавства щодо відкритості процесу, але вживає активних додаткових дій для забезпечення можливості максимально широкого доступу до самих засідань усіх зацікавлених, а також до інформації про ці засідання та про їх результати. Усі присутні на засіданнях мають максимально зручні умови та отримують усе необхідне сприяння від працівників ВРЮ

Тому слід констатувати, що розгляд дисциплінарних проваджень, що є предметом моніторингу, здійснюється в умовах безпрецедентної відкритості та публічності, які можуть стати еталонними для України. На переконання експертів, які готували цей висновок така відкритість є безумовним позитивом та сприятиме підвищенню рівня довіри суспільства до судової влади.

g. Відсутність ознак упередженості, необ'єктивності, зовнішнього тиску та наявність видимості незалежності

Міжнародні стандарти вимагають, щоб судді за будь-яких обставин залишались неупередженими, «тобто вільними від будь-яких зв'язків, прихильностей, необ'єктивності, які впливають або можуть створювати враження впливу на спроможність суддів здійснювати судочинство незалежно.»⁸¹

Аналіз відбувся на підставі встановлення спостерігачам та оцінки об'єктивних даних, які можуть свідчити про:

- факти тиску чи публічного впливу на діяльність ВРЮ;
- упередженість чи конфлікт інтересів членів ВРЮ;
- реалізацію членами ВРЮ та учасниками процесу правил про відводи;
- дотримання етики поведінки, культури спілкування, повага до прав учасників процесу;
- сприйняття самого процесу як незалежного та безстороннього зовнішніми спостерігачами.

1) Тиск через публічні акції та залучення публічних осіб

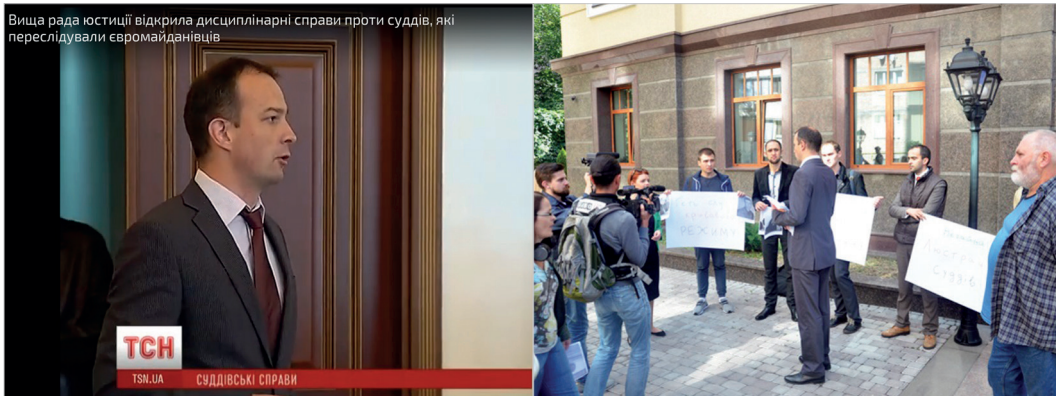
Завданням моніторингу було звертати увагу на будь-які обставини, які б могли засвідчувати наявність зовнішнього незаконного впливу чи тиску на ВРЮ під час ходу засідань ВРЮ. У сучасних умовах України доволі частими є випадки, коли резонансні справи проходять за участі великої кількості активістів чи супроводжуються акціями протестів, агресивною поведінкою, образами тощо. На переконання експертів, сама по собі участь активістів та акції протесту не можуть вважатись неправомірним тиском, але у певних випадках форма та характер дій можуть вплинути на рішення у неправомірний спосіб.

З офіційного сайту ВРЮ, а також з відкритих джерел⁸² відомо, що 10.09.15 біля стін ВРЮ відбувся невеликий мітинг, а на засіданні ВРЮ народний депутат Єгор Соболев висловив свою позицію та дав негативну оцінку рішенням ВРЮ розглядати висновки ТСК за процедурою дисциплінарного провадження. Немає інформації, що з боку учасників, які підтримували народного депутата були агресивні чи неправомірні дії, які б завадили нормальній роботі ВРЮ. Також немає інформації про виклик правоохоронців. ВРЮ ж ці дії розцінила як неправомірне втручання народного депутата в роботу ВРЮ і зробила офіційну заяву.⁸³

⁸¹ Висновок No 1 (2001) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету Міністрів Ради Європи щодо стандартів незалежності судової влади та незмінюваності суддів (від 1 січня 2001 р.)

⁸² <https://www.youtube.com/watch?v=iXUE8niONpA>, www.zaxid.net/news/showNews.do?proti_28_suddiv_yaki_sudili_yevromaydanivtsiv_vidkrili_distiplinari_spravi&objectId=1365081

⁸³ www.vru.gov.ua/news/1044

Нас цікавило, чи будуть продовження акцій протестів та участь відомих політиків у подальших засіданнях ВРЮ, що може розцінюватись ВРЮ як вплив на неї, а також чи матиме будь-який видимий вплив заяви Єгора Соболева на подальшу роботу ВРЮ

У ході спостереження було зафіксовано лише 1 випадок, коли група активістів була присутня у залі засідань ВРЮ з плакатами та іноді порушувала звичайний хід процесу вигуками з залу. Однак, ця акція стосувалась справи, яка не є предметом моніторингу, а тому жодного впливу на ВРЮ у частині розгляду справ за висновками ТСК не могла мати. Інших випадків мітингів, зборів, акцій протестів під час, до чи після засідань ВРЮ стосовно справ за висновками ТСК спостерігачами не встановлено. Не вдалось знайти такої інформації і у відкритих джерелах.

Ще один випадок за участі народних депутатів та виникнення ситуації, яку можна назвати конфліктною мав місце 28 січня 2016 року при розгляді справи стосовно судді Чауса М. О. Один з присутніх у залі (*не народний депутат*) почав вигукувати із залу та вступив у словесну суперечку з Головою ВРЮ Після нетривалої суперечки ця особа самостійно вийшла із залу та більше не перешкоджала засіданню. Присутні ж на засіданні народні депутати виступили, коли їм було надано слово. Тому немає підстав вважати, що вони здійснювали вплив у непроцесуальний спосіб. Про відсутність незаконного впливу свідчить і відсутність реакції ВРЮ на такі дії.

Таким чином можна прийти до висновку, що ВРЮ працювала в умовах відсутності зовнішнього тиску, а ті акції, які мали місце, були одиничними та не впливали на роботу та рішення ВРЮ

2) Факти упередженості чи конфлікту інтересів членів ВРЮ

Упереджене ставлення та конфлікт інтересів є грубими порушеннями права на справедливий суд. Такі факти стали однією з підстав для задоволення ЄСПЛ заяви Олександра Волкова проти України.⁸⁴ У п. 104 даного рішення ЄСПЛ роз'яснив, що «згідно з усталеною практикою Суду існування безсторонності для цілей пункту 1 статті 6 Конвенції повинно встановлюватися згідно з: (а) суб'єктивним критерієм, врахувавши особисті переконання та поведінку конкретного судді, тобто чи мав суддя особисту упередженість або чи був він об'єктивним у цій справі, та (б) об'єктивним критерієм, іншими словами, шляхом встановлення того, чи забезпечував сам суд та, серед інших аспектів, його склад, достатні гарантії для того, щоб виключити будь-який обґрунтований сумнів у його безсторонності».

Наявність/відсутність фактів упередженості виявлялось через спостереження за діями членів ВРЮ протягом розгляду справ, а також на підставі тверджень учасників процесу та заяв про відвід/самовідвід.

⁸⁴ див. п. 97 Рішення.

РОЗДІЛ 3. МОНІТОРИНГ ПРОЦЕСУ РОЗГЛЯДУ ВИСНОВКІВ ТСК З ПЕРЕВІРКИ СУДДІВ ВИЩОЮ РАДОЮ ЮСТИЦІЇ

При аналізі дій членів ВРЮ, а саме їх питань, коментарів, культури спілкування з суддями, заявниками та іншим учасниками процесу спостерігачами не виявлено очевидних фактів упередженості ставлення.

За наявності реального конфлікту інтересів чи упередженості ставлення наймовірніше про це буде заявлено учасниками процесу. Тому спостерігачі в першу чергу фіксували такі факти на підставі виступів самих учасників. Під час виступів судді та їх представники доволі часто заявляли, що усі ці справи мають політичний підтекст. Однак такі заяви мали загальний характер без конкретизації. Деякі факти, можливого конфлікту інтересів наводились лише суддею О. Саніним, але вони стосувались членів ТСК, а не ВРЮ. На даний момент рішення по даному висновку ТСК не постановлено, а тому невідомо, чи врахує ВРЮ ці пояснення при ухваленні рішення.

З іншої сторони, заявники та їх представники заявляли, що ВРЮ не повністю використовує свої права для з'ясування усіх обставин справ та не приймає до уваги факти, які мають значення для правильного вирішення справи. При розгляді справи Чауса М.О. адвокат заявника Андрій Богдан заявив, що йому відомо про те «як будуть голосувати члени ВРЮ», однак на пропозицію конкретизувати своє твердження він не зміг вказати конкретні факти.

У зв'язку з цим можна констатувати, що спостерігачам не вдалось виявити односторонніх зовнішніх ознак неупередженості ВРЮ при розгляді цих справ.

3) Заявлення відводів

Відповідно до ст. 26 ЗУ «Про Вищу раду юстиції» член ВРЮ підлягає відводу якщо буде встановлено, що він особисто, прямо чи побічно заінтересований в результаті справи, є родичем особи, стосовно якої розглядається питання, або якщо будуть встановлені інші обставини, що викликають сумнів у його неупередженості.

Зауважимо, що на підставі даних спостерігачів лише у 2 випадках ВРЮ повідомляла учасників процесу про право відводу. У інших випадках про таке право не зазначалось або зазначалось таким чином, що особи, які слухають процес не почули про право заявляти відвід.

Щодо фактичних відводів, то у справі стосовно судді Чудовського Д.О., останній 05 листопада 2015 р. заявив відвід семи членам ВРЮ (Лесько А.О., Бойку А.М., Нежурі В.А., Комкову В.К., Мамонтовій І.Ю., Беяневичу В.Е., Муравйову О.В.) у зв'язку з їх упередженістю. Мотивував свій висновок тим, що 06 жовтня 2015 року дисциплінарною секцією ВРЮ за результатами розгляду аналогічних дисциплінарних справ за висновками ТСК стосовно суддів Червонозаводського районного суду міста Харкова Васильєвої О.О. та Чудовського Д.О. прийнято два протилежні висновки. Цей відвід було належним чином розглянуто та по кожному члену ВРЮ прийнято окреме рішення. ВРЮ прийшла до висновку про відсутність підстав вважати, що будь-який з цих членів ВРЮ особисто, прямо чи побічно заінтересований в результаті справи, є родичем особи, стосовно якої розглядається питання, або інших обставин, що викликають сумнів у їх неупередженості. Окремо зазначимо, що у підсумку і по судді Чудовському, і по судді Васильєвій були прийняті аналогічні рішення – зробити подання про їх звільнення у зв'язку з порушенням присяги.

З метою повноти картини нами на підставі даних офіційного сайту ВРЮ проаналізовано інші факти відводів.

№	Вид відводу	Заявник	Причина	Результат
1	Самовідвід	Мірошниченко А.М.	дружні стосунки та спільне місце роботи з суддею	задоволено
2	Самовідвід	Мамонтова І.Ю.	разом працювали з суддею	задоволено
3	Самовідвід	Мірошниченко А.М.	дружні стосунки та спільне місце роботи з суддею	задоволено

Таким чином за весь період розгляду справ на підставі висновків ТСК було за-
явлено 10 відводів, з яких 7 відводів [суддя Чудовський Д. О.] та 3 самовідводи. Така
невелика кількість відводів засвідчує відсутність очевидних фактів особистої
зацікавленості членів ВРЮ у результаті розгляді справ. Самовідводи засвідчують,
що члени ВРЮ намагаються уникнути ситуацій, у яких можна було б сумнівати-
ся у неупередженості їх рішень.

4) Етика поведінки та культура спілкування

Однією з ознак неупередженості є однакове ставлення до усіх учасників з до-
триманням правил етики поведінки та культури спілкування.

При проведенні одного з досліджень дисциплінарних процедур щодо суддів
встановлено, що одним з факторів, який має один з найбільших негативних впливів
на учасників проваджень, зокрема, суддів, є звичайний брак поваги до прав суддів
з боку дисциплінарного органу.⁸⁵ Тому спостерігачами зверталась особлива увага
на шанобливе ставлення до учасників процесу, етику поведінки та культуру спіл-
кування у ході дисциплінарного провадження, в першу чергу з боку членів ВРЮ.

Під час моніторингу спостерігачі не виявили фактів некоректного чи упере-
дженого ставлення членів ВРЮ до суддів чи інших учасників процесу. Усі члени
ВРЮ ставились до учасників з належною повагою, у спілкуванні дотримувались
відповідних правил культури спілкування та етики поведінки. Якщо членам ВРЮ
доводилось обмежувати осіб у виступі чи робити будь-які зауваження це робилось
у коректній формі та з належним обґрунтуванням.

Не було порушень і з боку учасників процесів. Усі вели себе відповідно до за-
гальноприйнятих правил культури поведінки, з повагою ставились до ВРЮ та її
членів, не перешкоджали проведенню засідань. Єдиний випадок словесного кон-
флікту між присутнім у залі та членом ВРЮ був швидко вичерпаним і його не мож-
на назвати грубим порушенням етики поведінки.

Тому можна констатувати, що під час розгляду справ, які є предметом моні-
торингу, як члени ВРЮ, так і учасники процесу дотримувались правил культури
спілкування, етики поведінки та відносились з належною повагою один до одного.

5) Сприйняття самого процесу як незалежного та безстороннього зовнішніми спостерігачами.

На підставі моніторингу засідань спостерігачі, керуючись своїм внутрішнім
переконанням, та базуючись на емпіричних фактах спостереження, давали оцін-
ки ходу дисциплінарних проваджень. Зауважимо, що при цьому вони керувалися
зовнішніми ознаками засідань ВРЮ і аналізували їх на предмет дотримання про-
цесуальних норм, без їх аналізу по змісту та відповідності матеріальним нормам.

За результатами спостережень спостерігачі прийшли до наступних висновків:

- ВРЮ дотримувалась вимог законодавства та не порушувала прав учас-
ників процесу;
- не виявлено будь-яких фактів, які свідчать про незаконний вплив на членів
ВРЮ чи наявність сумнівів у їх упередженості;

⁸⁵ див. Аналітичний звіт підготовлено Інститутом прикладних гуманітарних досліджень (м.Харків,
Президент Інституту – Буроменський М.В), в рамках реалізації завдання за грантом від Проекту
USAID «Справедливе правосуддя»

РОЗДІЛ 3. МОНІТОРИНГ ПРОЦЕСУ РОЗГЛЯДУ ВИСНОВКІВ ТСК З ПЕРЕВІРКИ СУДДІВ ВИЩОЮ РАДОЮ ЮСТИЦІЇ

- розгляд було проведено з дотриманням етичних норм та культури спілкування;
- розгляд даної справи з боку стороннього спостерігача мав вигляд об'єктивного процесу, який здійснювався професійним, незалежним і безстороннім органом у чіткій відповідності до вимог чинного законодавства, рішення якого викликає довіру.

Така оцінка спостерігачами засвідчує, що за зовнішніми ознаками процес розгляду висновків ТСК повністю відповідав вимогам законодавства та забезпечував його учасникам усі права, а з боку сторонніх спостерігачів він мав вигляд об'єктивного процесу, який здійснювався професійним, незалежним і безстороннім органом.

Разом з тим, експерти звертають увагу, що для повної та всебічної оцінки об'єктивності та повноти розгляду ВРЮ висновків ТСК необхідним є аналіз не лише зовнішніх ознак процесу, але і змісту процесуальних дій сторін та ВРЮ. Зокрема, має бути дано аналіз причин відмов у задоволенні окремих клопотань, повноті використання ВРЮ своїх прав щодо отримання інформації, важливої для розгляду справ, аргументованості рішень ВРЮ тощо. Ці питання виходять за межі даного дослідження, тому усі висновки зроблені без їх врахування.

3.5. Оскарження висновків ВРЮ

Право на оскарження рішення дисциплінарного/люстраційного органу є одним із ключових міжнародних стандартів. Рішення про дисциплінарне покарання, відсторонення від посади чи звільнення мають бути предметом незалежної перевірки.⁸⁶ Мають існувати засоби судового захисту проти дисциплінарних рішень. Їх можна оскаржувати в вищому національному суді.⁸⁷

Відповідно до ст. 27 ЗУ «Про Вищу раду юстиції» акти Вищої ради юстиції можуть бути оскаржені в порядку, встановленому Кодексом адміністративного судочинства України.

Більшість суддів, стосовно яких ВРЮ прийнято рішення здійснити подання про їх звільнення оскаржили ці рішення. За інформацією з офіційного сайту ВРЮ станом на 4 березня 2016 року 19 із 22 суддів, щодо яких ВРЮ за висновками Тимчасової спеціальної комісії прийнято рішення про внесення подання про звільнення за порушення присяги судді, оскаржили рішення Ради до Вищого адміністративного суду України. ВАСУ вже скасував шість рішень ВРЮ (з них чотири судді вже наразі звільнені указами Президента України), а саме: стосовно суддів Оболонського районного суду міста Києва Літвінова В. Є., Бориспільського міськрайонного суду Київської області Левченка А. В., Шевченківського районного суду міста Києва Кравця Д. І., Чорнобаївського районного суду Черкаської області Цибри Н. В., Святошинського районного суду міста Києва Чалої А. П., Червонозаводського районного суду міста Харкова Васильєвої О. О.⁸⁸

Аналіз рішень ВАСУ не входить до предмету нашого дослідження. Для загальної картини ми лише відзначимо основні аргументи, які стали підставою для скасування рішень ВРЮ:

1. порушення ВРЮ строків притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності.

На переконання ВАСУ повинен застосовуватись річний строк притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності. Законодавством не було встановлено, що строк притягнення судді до дисциплінарної відповідальності є безмежним (немає часових рамок), тому висновок про таке є надуманим і фактично новою нормою права, що свідчить про свавілля такого тлумачення. У разі, якщо законодавець не встановив безпосередньо нормою спеціальний строк притягнення до дисциплінарної відповідальності з підстав порушення присяги судді, відповідним суб'єктам необхідно застосовувати загальний строк притягнення до дисциплінарної відповідальності суддів.⁸⁹

⁸⁶ Основні принципи незалежності судових органів, схвалені резолюціями 40/32 та 40/146 Генеральної Асамблеї ООН від 29 листопада та 13 грудня 1985 року, пункт 20.

⁸⁷ Рекомендація № R(94) 12 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам «Незалежність, дієвість та роль суддів» від 13 жовтня 1994 року – Принцип VI-3; Висновок № 10 (2007) Консультативної ради європейських суддів (КРЕС), пункт 64

⁸⁸ www.vru.gov.ua/news/1350

⁸⁹ www.reyestr.court.gov.ua/Review/55644919

Коментуючи це рішення І. Бенедисюк наголосив: «Вища рада юстиції вважає і вважає, що при накладенні такого виду дисциплінарного стягнення як звільнення за порушення присяги судді підлягає застосуванню трирічний строк давності, визначений у частині четвертій статті 96 Закону України „Про судоустрій і статус суддів“ у редакції Закону України „Про забезпечення права на справедливий суд“».⁹⁰

На наше переконання, позиція ВАСУ є надуманою, а трактування законодавства ВРЮ відповідає його справжньому змісту. Однак, для встановлення однозначної практики необхідне рішення ВСУ. Відповідно до даних ВРЮ скарги на рішення ВАСУ вже подано до Верховного суду України.

2. висновок ТСК був зроблений на підставі заяви, яку подано неуповноваженою особою – заступником Генерального прокурора України, а сама заява не відповідає вимогам законодавства.

Для прикладу у Постанові ВАСУ від 22 лютого 2016 по справі № 800/437/15 вказано наступне: «суду не надано належних і допустимих доказів про існування у нього повноважень діяти від імені державного органу, оскільки станом на 05 грудня 2014 року Генеральний прокурор України, його перший заступник та інші заступники відсутніми не були. Зміст звернення заступника Генерального прокурора України ОСОБА_13 від 05 грудня 2014 року до ТСК, не містить обґрунтування, в чому ж полягає, на думку автора звернення, юридичний склад порушення суддею Святошинського районного суду м.Києва ОСОБА_6 присяги судді, а йдеться лише про невмотивованість, на думку заявника, ухвали суду від 19 лютого 2014 року та міститься вказівка ТСК провести перевірку, прийняти конкретний висновок: про порушення суддею присяги і направити його разом з матеріалами до Вищої ради юстиції».⁹¹

3. ВРЮ не довела наявності в діях судді ознак порушення присяги, а фактично переглянула рішення судді.

Так у Постанові ВАСУ від 29 лютого 2016 року, справа № 800/436/15 вказано: «визначальним у незалежності судді під час здійснення правосуддя є принцип, за яким суддя не може нести відповідальність за ухвалене ним судові рішення, і Вища рада юстиції не наділена повноваженнями щодо перевірки правильності оцінки судом доказів у справі, законності та обґрунтованості судового рішення. Вища рада юстиції в рішенні від 17 листопада 2015 року № 871/0/15-15, не дає підстав вважати, що вони були істотними та такими, що порочать звання судді і можуть викликати сумнів у його об'єктивності, неупередженості та незалежності, у чесності та непідкупності судових органів, а тому оспорюване позивачем рішення підлягає скасуванню, як незаконне».⁹²

Таким чином, у рішеннях ВАСУ вказано не лише про проблеми із строками притягнення до дисциплінарної відповідальності, але й стосовно обґрунтованості рішень про доведеність факту порушення присяги. На наше переконання ВРЮ потрібно звернути увагу на цей недолік та врахувати позицію ВАСУ при розгляді наступних справ.

У будь-якому випадку зараз існує ситуація неоднозначності, яка створила значний резонанс у суспільстві. Крапку у цьому питанні повинен поставити ВСУ.

⁹⁰ www.vru.gov.ua/news/1350

⁹¹ www.reyestr.court.gov.ua/Review/56158527

⁹² www.reyestr.court.gov.ua/Review/56220782

Висновки та рекомендації до Розділу III

1) Висновки

- Моніторинг засідань ВРЮ показав, що розгляд дисциплінарних проваджень стосовно суддів на підставі висновків ТСК проводиться з чітким дотриманням як міжнародних стандартів, так і внутрішнього законодавства. У ході спостереження не виявлено будь-яких порушень прав учасників процесів. За зовнішніми ознаками розгляд справ дійсно мав вигляд належного процесу, який здійснюється компетентним і безстороннім органом без будь-якого зовнішнього впливу. Спостерігачі поставили найвищі показники дотримання ВРЮ усіх стандартів. Окремо заслуговує на відзначення безпрецедентна відкритість усього процесу розгляду та самої ВРЮ, а також відмінний інформаційний супровід діяльності ВРЮ

Незважаючи на значний суспільний резонанс стосовно цієї категорії справ, у ході моніторингу ми не виявили ознак «політизації» процесу, надмірного впливу громадськості чи створення будь-яких факторів, які б сигналізували про прийняття членами ВРЮ рішень в умовах неправомірного тиску.

Разом з тим спостереженням встановлено різний підхід до врахування і навіть відображення досліджених під час засідання доказів у окремих рішеннях ВРЮ. Окремі докази в рішеннях без будь-якого обґрунтування не були вказані у рішеннях взагалі, деяким надавалась перевага без належної аргументації. Ці факти мають бути окремо перевірені, оскільки це може свідчити про порушення принципу безсторонності ВРЮ при розгляді справ, що не лише є неправомірно, але й суттєво може підірвати і так незначний авторитет суддівських органів у суспільстві.

- На наше переконання, процедура перевірки суддів на підставі висновків ТСК є необґрунтовано та занадто складною. До остаточного рішення справа проходить три складних етапи – 1) розгляд справи ТСК; 2) розгляд дисциплінарною секцією ВРЮ; 3) розгляд ВРЮ

Дисциплінарна секція ВРЮ розглядає справи фактично у тому ж порядку, що і ВРЮ. По суті, це дублювання процесів. При цьому висновки дисциплінарної секції ВРЮ не є обов'язковими та нерідко змінюються ВРЮ. Це призводить до затягування процесу, що суперечить меті Закону України «Про відновлення довіри до судової влади».

- Процедура перевірки суддів на підставі висновків ТСК відбувалась у повній відповідності до процедури дисциплінарних проваджень та відповідно до законодавства, яке передбачає такі процедури. ЗУ «Про відновлення довіри до

судової влади» застосовувався лише в частині, що ВРЮ зобов'язана розглянути висновки ТСК. Однак, це не означає обов'язок ВРЮ приймати аналогічні висновки. На дату підготовки звіту ВРЮ прийняла інші рішення, як мінімум по 14 висновках ТСК. При цьому, висновок ТСК, по суті, відіграє лише роль заяви про ініціювання дисциплінарного провадження.

Фактично та юридично ВРЮ розглянула усі справи у рамках нової процедури. Тому, на наше переконання, якщо процес перевірки суддів ТСК та на підставі ЗУ «Про відновлення довіри до судової влади» ще можна вважати люстраційним, то розгляд цих справ ВРЮ вже не є люстрацією, оскільки він здійснюється відповідно до процедури, яка є загальною для усіх та з дотриманням правил, які є загальними для усіх. Метою люстрації є не покарання, а усунення від виконання важливих для держави функцій осіб, які причетні до дій, які є небезпечними для держави (див. п. 25 *Остаточного висновку Венеціанської комісії*).⁹³ ВРЮ ж розглядала ці справи як звичайні дисциплінарні провадження без будь-якої прив'язки до того, що стало причиною ініціації таких справ та якою є мета прийняття ЗУ «Про відновлення довіри до судової влади».

На наше переконання такий порядок розгляду суттєво знівельював як самі висновки ТСК, так і ЗУ «Про відновлення довіри до судової влади». Після цього взагалі не зрозуміло, для чого формувалась ТСК та готувались вказані висновки.

З іншої сторони, ми погоджуємось з позицією Голови ВРЮ, що це проблема не ВРЮ, а закону, яким не передбачено особливого порядку розгляду цих справ у ВРЮ⁹⁴ Тому ВРЮ по суті консервативно трактує закон та виконує його.

- Рішення, яке вказане у висновку ТСК не обов'язкове для ВРЮ, і на практиці ВРЮ активно користується цим правилом. У 50% справ, які підлягали моніторингу, рішення ВРЮ відрізнялось від рішення ТСК. Загалом же ж ВРЮ підтримала лише 61% рішень ТСК. Цікаво, що дисциплінарна секція у 82% випадків підтримала висновок ТСК.

Зауважимо, що ВРЮ виробила певне правило – якщо висновок ТСК базується тільки на 1 рішенні судді, то навіть при наявності фактів порушень суддею законодавства, ВРЮ відмовляється вносити подання про звільнення такого судді (*справа суддів Трубніков А. В., Кізюн Л. І., Захарчук С. С., Чаус М. О., Льон С. М., Макаренко В. В., Лозинської М. І.*). На наше переконання це правило хоча і має логіку, але йому все ж таки бракує достатньої аргументації.

- На нашу думку, принцип змагальності при розгляді ВРЮ висновків ТСК реалізується не в повній мірі та не може бути повністю реалізований за існуючої практики здійснення дисциплінарних проваджень стосовно суддів.

⁹³ п. 25 Нова демократична держава повинна мати вагомі причини для усунення від державної служби на тимчасовій основі осіб, які займали посади високого рівня за попереднього недемократичного режиму чи які були залучені до скоєння тяжких порушень прав людини. Такі дії обмежують ризик того, що новий режим буде повалено чи із самого початку запламовано недемократичною практикою. Це зміцнює довіру громадськості до нової влади й дозволяє суспільству отримати новий, свіжий старт. Водночас важливо пам'ятати, що люстрація не є та не має бути формою кримінального переслідування. Її не потрібно використовувати як заміну кримінальному покаранню, коли таке покарання є юридично обґрунтованим, або як засіб помсти чи відплати

⁹⁴ www.vru.gov.ua/news/1043

По-перше, це пов'язано з нормами законодавства. Ми вже згадували, що в переліку прав судді та заявника існує суттєвий дисбаланс на користь судді. Обмеженість можливостей заявника не дозволяє йому на рівних змагатися з суддею.

По-друге, практика застосування законодавства та здійснення дисциплінарних проваджень показує, що роль заявника є справді незначною, а процес не може бути суто змагальним.

По-третє, дисциплінарне провадження, як і кримінальне провадження, не є питанням лише інтересу заявника/ потерпілого. У першу чергу сама судова влада та усе суспільство зацікавлене, щоб суддя, який допустив порушення, був покараний або звільнений. Роль покарання тут грає і виховну, і превентивну роль не лише для конкретно взятого судді. Тому дисциплінарне провадження не може бути суто змагальним, а питання доведення факту порушення не повинно залежати виключно від заявника.

- Керуючись принципом змагальності, ВРЮ практично усунулась від встановлення усіх обставин, які впливали на суддів, які приймали рішення, що стали предметом перевірки. На наше переконання для правильної ідентифікації та кваліфікації вчиненого, а також для належної оцінки об'єктивності та неупередженості, мотивів та мети ухвалення рішень потрібно виходити за межі дослідження лише обставин прийняття кожного конкретного рішення. Потрібно дослідити взаємозв'язок між ними та подіями Революції гідності, наявність факторів, які впливали на безсторонність суду, законність та обґрунтованість його рішень, перевірити факти про наявність незаконного впливу на суддів, зокрема через голів суду, встановити інші факти прийняття аналогічних рішень та перевірити доводи заявників про особливий підхід суддів до «майданівських» категорій справ. Однак моніторингом не зафіксовано самостійних дій ВРЮ, спрямованих на встановлення даних обставин (окрім питань, які задавались окремими членами ВРЮ). Клопотання ж учасників проваджень про виклик певних осіб та витребування матеріалів, на підставі яких можна встановити ці обставини не задовольнялись.

Без аналізу причин масового порушення суддями присяги є ризик, що окремі судді будуть звільнені, але ці причини залишаться і в подальшому можуть спровокувати повторення ситуації.

- У випадку продовження розгляду справ відповідно до темпів уже усталеної практики, яка зафіксована моніторингом (36 висновків за 7 місяців роботи), то для повного розгляду усіх заяв, які надійшли у ТСК і залишились не розглянутими (252 заяви стосовно 268 суддів) потрібно ще мінімум 24 місяці. А це означає, що на момент проведення не менше ніж половини цих перевірок закінчатись строки притягнення суддів до відповідальності (усі рішення прийняті у період з 21.11.13 до 21.02.14). Тому для того, щоб досягнути цілей прийняття ЗУ «Про відновлення довіри до судової влади» необхідно прискорити темпи розгляду цих справ мінімум в 5 разів.
- Для проведення комплексного моніторингу процесу перевірки суддів, які приймали рішення про обмеження прав громадян під час Євромайдану потрібно:

РОЗДІЛ 3. МОНІТОРИНГ ПРОЦЕСУ РОЗГЛЯДУ ВИСНОВКІВ ТСК З ПЕРЕВІРКИ СУДДІВ ВИЩОЮ РАДОЮ ЮСТИЦІЇ

- ▶ провести аналіз рішень ВРЮ, прийнятих в ході розгляду справ на підставі висновків ТСК на предмет їх обґрунтованості та відповідності міжнародним стандартам;
- ▶ продовжити моніторинг розгляду ВРЮ заяв, які не були розглянуті ТСК, але передані ВРЮ;
- ▶ провести моніторинг та аналіз процесів оскарження суддями рішень ТСК, ВРЮ у Вищому адміністративному суді України та Верховному суді України;
- ▶ провести моніторинг розгляду висновків ТСК, які були надіслані у ВККС.

2) Рекомендації

- **Стосовно наявних процедур розгляду дисциплінарних проваджень:**
  - ▶ забезпечити своєчасне повідомлення усіх учасників дисциплінарних проваджень, у т.ч. осіб, стосовно яких приймалися рішення. Строк таких повідомлень повинен бути не меншим, ніж за 5 днів до дати засідання;
  - ▶ удосконалити систему сповіщення учасників дисциплінарних проваджень про заплановані засідання. Пропонується змінити спосіб інформування на сайті таким чином, щоб була можливість пошуку по даних сторін. Також впровадити можливість сповіщення електронною поштою чи смс-повідомленнями;
  - ▶ удосконалити процедуру розгляду справ. Пропонується, щоб кожна справа призначалась на визначену годину, щоб сторони могли мати впевненість у тому, коли розгляд справи розпочнеться;
  - ▶ забезпечити своєчасну публікацію готових рішень на сайті ВРЮ;
  - ▶ рішення ВРЮ повинні бути обґрунтованими та базуватися на усіх доказах, які були досліджені при розгляді справи. Про це має бути вказано у рішеннях, а також наведені аргументи прийняття одних доказів та відхилення інших. Невиконання цих правил може привести не лише до скасування цих рішень як необґрунтованих, але й виникненні сумнівів у безсторонності ВРЮ при вирішенні цих справ.
- **Розробити чіткий план заходів для пришвидшення розгляду усіх заяв стосовно суддів, поданих на підставі ЗУ «Про відновлення довіри до судової влади» для того, щоб ці заяви були розглянуті до закінчення строку притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності.**
- **Повністю укомплектувати штат членів ВРЮ та обрати ще двох членів, що дозволить зменшити навантаження на кожного члена та більш оперативно розглядати відповідні справи.**

- **Внести зміни у законодавство та чітко визначити особливості процедури для розгляду справ на підставі ЗУ «Про відновлення довіри до судової влади».**

- **Внести зміни у законодавство в частині усунення диспропорції прав усіх учасників процесу. Чітко передбачити рівність прав судді та заявника.**

- **Для проведення комплексного моніторингу процесу перевірки суддів, які приймали рішення про обмеження прав громадян під час Євромайдану потрібно:**
  - ▶ провести аналіз рішень ВРЮ, прийнятих в ході розгляду справ на підставі висновків ТСК на предмет їх обґрунтованості та відповідності міжнародним стандартам;
  - ▶ продовжити моніторинг розгляду ВРЮ заяв, які не були розглянуті ТСК, але передані ВРЮ;
  - ▶ провести моніторинг та аналіз процесів оскарження суддями рішень ТСК, ВРЮ у Вищому адміністративному суді України та Верховному суді України;
  - ▶ провести моніторинг розгляду висновків ТСК, які були надіслані у ВККС.

Додаток № 1

Аналітична довідка щодо висновків ТСК

№	Висновок ТСК	Посилання на рішення ЄСПЛ, інших міжнародних установ 11/56 немає посилань на міжнародні акти	Чи було рішення судді, стосовно якого проводиться перевірка, скасовані / частково скасовані у апеляції <i>Оскаржувалось у 47/56</i>	Чи був присутній суддя на засіданні <i>23/66</i>	Чи були присутні заявники <i>9/56</i>	Справа передана в ВРЮ чи в ВККС <i>40 ВРЮ/ 16 ВККС</i>
1	№ 1/02–14 від 24 вересня 2014 року	Відсутні	Скасовано.	Ні	Ні	ВРЮ
2	№ 2/02–14 від 24 вересня 2014 року	1. «Нечипорук і Йонкало проти України» (ЄСПЛ); 2. «Фокс, Кемпбелл і Гартлі проти Сполученого Королівства» (ЄСПЛ); 3. «Харченко проти України» (ЄСПЛ); 4. «Хайредінов проти України» (ЄСПЛ); 5. ст. 5 ЄКПЛ; 6. ст. 6 ЄКПЛ.	1. Залишено без змін. 2. Скасовано.	Ні	Так	ВРЮ
3	№ 3/02–14 від 24 вересня 2014 року	1. Бангалорські принципи поведінки суддів. 2. Рекомендації № (94) 12 «Незалежність, дієвість та роль суддів».	Скасовано.	Ні	Так	ВРЮ
4	№ 4/02–14 від 24 вересня 2014 року	1. ст. 11 ЄКПЛ.	Залишено без змін.	Ні	Так	ВРЮ
5	№ 5/02–14 від 24 жовтня 2014 року	1. «Нечипорук і Йонкало проти України» (ЄСПЛ); 2. «Фокс, Кемпбелл і Гартлі проти Сполученого Королівства» (ЄСПЛ); 3. «Луценко проти України» (ЄСПЛ); 4. «Хайредінов проти України» (ЄСПЛ); 5. «Моорен проти Німеччини» (ЄСПЛ); 6. «Нештак проти Словаччини» (ЄСПЛ); 7. ст. 5 ЄКПЛ; 8. ст. 6 ЄКПЛ.	Частково.	Представник.	Ні	ВРЮ
6	№ 6/02–14 від 24 жовтня 2014 року	Відсутні	Скасовано.	Так	Ні	ВККС.
7	№ 7/02–14 від 24 жовтня 2014 року	Відсутні	Скасовано.	Ні	Так	ВККС.

№	Висновок ТСК	Посилання на рішення ЄСПЛ, інших міжнародних установ П/56 немає посилань на міжнародні акти	Чи було рішення судді, стосовно якого проводиться перевірка, скасовані / частково скасовані у апеляції Оскаржувалось у 47/56	Чи був присутній суддя на засіданні 23/66	Чи були присутні заявники 9/56	Справа передана в ВРЮ чи в ВККС 40 ВРЮ/ 16 ВККС
8	№ 8/02-14 від 24 жовтня 2014 року	1. «Нечипорук і Йонкало проти України» (ЄСПЛ); 2. «Фокс, Кемпбелл і Гартлі проти Сполученого Королівства» (ЄСПЛ); 3. «Харченко проти України» (ЄСПЛ); 4. «Хайредінов проти України» (ЄСПЛ); 5. ст. 5 ЄКПЛ.	Залишено без змін.	Представник.	Ні	ВРЮ
9	№ 9/02-14 від 24 березня 2015 року	1. «Нечипорук і Йонкало проти України» (ЄСПЛ); 2. «Фокс, Кемпбелл і Гартлі проти Сполученого Королівства» (ЄСПЛ); 3. «Луценко проти України» (ЄСПЛ); 4. «Харченко проти України» (ЄСПЛ); 5. «Хайредінов проти України» (ЄСПЛ); 6. «Моорен проти Німеччини» (ЄСПЛ); 7. «Нештак проти Словаччини» (ЄСПЛ); 8. ст. 5 ЄКПЛ.	Частково.	Так + представник.	Ні	ВРЮ
10	№ 10/02-15 від 24 березня 2015 року	1. «Надточій проти України»; 2. «Гурепка проти України»; 3. ст. 6 ЄКПЛ		Ні	Ні	ВРЮ
11	№ 11/02-15 від 24 березня 2015 року	1. «Гурепка проти України» (ЄСПЛ); 2. Рекомендації № R (91)1 Комітету Міністрів Ради Європи; 3. Резолюції (77)31 принципів справедливої адміністративної процедури.		Ні	Так	ВРЮ
12	№ 12/02-15 від 24 березня 2015 року	1. Бангалорські принципи поведінки суддів; 2. Рекомендації № (94)12 «Незалежність, дієвість та роль суддів».	Скасовано.	Так	Ні	ВРЮ
13	№ 13/02-15 від 24 березня 2015 року	1. «Нечипорук і Йонкало проти України» (ЄСПЛ); 2. «Фокс, Кемпбелл і Гартлі проти Сполученого Королівства»; 3. ст. 5 ЄКПЛ.	Скасовано.	Ні	Так	ВРЮ

**РОЗДІЛ 3. МОНІТОРИНГ ПРОЦЕСУ РОЗГЛЯДУ
ВИСНОВКІВ ТСК З ПЕРЕВІРКИ СУДДІВ ВИЩОЮ РАДОЮ ЮСТИЦІЇ**

№	Висновок ТСК	Посилання на рішення ЄСПЛ, інших міжнародних установ П/56 немає посилань на міжнародні акти	Чи було рішення судді, стосовно якого проводиться перевірка, скасовані / частково скасовані у апеляції <i>Оскаржувалось у 47/56</i>	Чи був присутній суддя на засіданні <i>23/66</i>	Чи були присутні заявники <i>9/56</i>	Справа передана в ВРЮ чи в ВККС <i>40 ВРЮ/ 16 ВККС</i>
14	№ 14/02-15 від 07 квітня 2015 року	1. «Нечипорук і Йонкало проти України» (ЄСПЛ); 2. «Фокс, Кемпбелл і Гартлі проти Сполученого Королівства» (ЄСПЛ); 3. «Луценко проти України» (ЄСПЛ); 4. ст. 5 ЄКПЛ; 5. «Хайредінов проти України» (ЄСПЛ); 6. «Моорен проти Німеччини» (ЄСПЛ); 7. «Нештак проти Словаччини» (ЄСПЛ).	Скасовано.	Представник судді.	Ні	ВРЮ
15	№ 15/02-15 від 07 квітня 2015 року	1. Бангалорські принципи поведінки суддів; 2. Рекомендації № (94) 12 «Незалежність, дієвість та роль суддів».	Не оскаржувалася.	Так	Ні	ВККС.
16	№ 16/02-15 від 07 квітня 2015 року	1. «Нечипорук і Йонкало проти України» (ЄСПЛ); 2. «Фокс, Кемпбелл і Гартлі проти Сполученого Королівства» (ЄСПЛ); 3. «Харченко проти України» (ЄСПЛ).	Відмова заявника від апеляційної скарги.	Так	Ні	ВРЮ
17	№ 17/02-15 від 07 квітня 2015 року	1. Бангалорські принципи поведінки суддів; 2. Рекомендації № (94) 12 «Незалежність, дієвість та роль суддів».	Апеляційна скарга повернута.	Ні	Ні	ВРЮ
18	№ 18/02-15 від 07 квітня 2015 року	Відсутні	Скасовано.	Так	Ні	ВККС.
19	№ 19/02-15 від 22 квітня 2015 року	Відсутні		Так	Ні	ВРЮ
20	№ 20/02-15 від 22 квітня 2015 року	1. «Нечипорук і Йонкало проти України» (ЄСПЛ); 2. «Фокс, Кемпбелл і Гартлі проти Сполученого Королівства» (ЄСПЛ); 3. «Луценко проти України» (ЄСПЛ); 4. «Хайредінов проти України» (ЄСПЛ); 5. ст. 5 ЄКПЛ.	Відмовлено у відкритті апеляційного провадження.	Ні	Ні	ВРЮ
21	№ 21/02-15 від 22 квітня 2015 року	1. ст. 11 ЄКПЛ; 2. Керівні принципи зі свободи мирних зібрань (БДПЛ ОБСЕ); 3. «Платформа „Лікарі за життя“ проти Австрії» (ЄСПЛ).	Не оскаржувалося.	Ні	Ні	ВККС.
22	№ 22/02-15 від 22 квітня 2015 року	1. ст. 5 ЄКПЛ; 2. «Луценко проти України» (ЄСПЛ); 3. «Хайредінов проти України» (ЄСПЛ); 4. «Моорен проти Німеччини» (ЄСПЛ); 5. «Нештак проти Словаччини» (ЄСПЛ).	Апеляційна скарга відкликана.	Представник.	Так	ВРЮ
23	№ 23/02-15 від 22 квітня 2015 року	1. ст. 2 ЄКПЛ; 2. ст. 11 ЄКПЛ.	Не оскаржувалося.	Ні	Ні	ВККС.

№	Висновок ТСК	Посилання на рішення ЄСПЛ, інших міжнародних установ П/56 немає посилань на міжнародні акти	Чи було рішення судді, стосовно якого проводиться перевірка, скасовані / частково скасовані у апеляції Оскаржувалось у 47/56	Чи був присутній суддя на засіданні 23/66	Чи були присутні заявники 9/56	Справа передана в ВРЮ чи в ВККС 40 ВРЮ/ 16 ВККС
24	№ 24/02-15 від 22 квітня 2015 року	1. ст. 6 ЄКПЛ; 2. «Гурепка проти України» (ЄСПЛ); 3. Бангалорські принципи поведінки суддів; 4. Рекомендації № (94) 12 «Незалежність, дієвість та роль суддів».	Скасовано частково (змінено).	Так	Так	ВРЮ
25	№ 25/2-15 від 22 квітня 2015 року	1. ст. 6 ЄКПЛ; 2. «Надточій проти України» (ЄСПЛ); 3. «Гурепка проти України» (ЄСПЛ); 4. «Швидка проти України» (ЄСПЛ).	Не оскаржувалося.	Ні	Ні	ВРЮ
26	№ 26/2-15 від 19 травня 2015 року	1. ст. 5 ЄКПЛ; 2. «Луценко проти України» (ЄСПЛ); 3. «Хайредінов проти України» (ЄСПЛ); 4. «Моорен проти Німеччини» (ЄСПЛ); 5. «Нештак проти Словаччини» (ЄСПЛ).	Скасовано.	Ні	Ні	ВРЮ
27	№ 27/2-15 від 19 травня 2015 року	1. Бангалорські принципи поведінки суддів. 2. Рекомендації № (94) 12 «Незалежність, дієвість та роль суддів». (Комітет Міністрів Ради Європи).	Скасовано.	Ні	Ні	ВРЮ
28	№ 28/2-15 від 19 травня 2015 року	1. «Нечипорук і Йонкало проти України» (ЄСПЛ); 2. «Фокс, Кемпбелл і Гартлі проти Сполученого Королівства» (ЄСПЛ); 3. «Луценко проти України» (ЄСПЛ); 4. «Хайредінов проти України» (ЄСПЛ); 5. «Моорен проти Німеччини» (ЄСПЛ); 6. «Нештак проти Словаччини» (ЄСПЛ); 7. ст. 5 ЄКПЛ.	Скасовано.	Так	Ні	ВРЮ
29	№ 29/2-15 від 19 травня 2015 року	1. Бангалорські принципи поведінки суддів.	Скасовано.	Ні	Ні	ВРЮ
30	№ 30/2-15 від 19 травня 2015 року	1. ст. 11 ЄКПЛ.	Не оскаржувалося.	Так	Ні	ВККС.
31	№ 31/2-15 від 19 травня 2015 року	Відсутні	Скасовано.	Ні	Ні	ВРЮ
32	№ 32/02-15 від 19 травня 2015 року	1. ст. 8 ЄКПЛ; 2. «Бук проти Німеччини» (ЄСПЛ).	---	Так	Ні	ВККС.
33	№ 33/2-15 від 3 червня 2015 року	Відсутні	Скасовано.	Ні	Ні	ВРЮ
34	№ 34/2-15 від 3 червня 2015 року	Відсутні	Не оскаржувалося.	Ні	Ні	ВККС.
35	№ 35/02-15 від 03 червня 2015 року	Відсутні	Скасовано.	Ні	Ні	ВРЮ

РОЗДІЛ 3. МОНІТОРИНГ ПРОЦЕСУ РОЗГЛЯДУ
ВИСНОВКІВ ТСК З ПЕРЕВІРКИ СУДДІВ ВИЩОЮ РАДОЮ ЮСТИЦІЇ

№	Висновок ТСК	Посилання на рішення ЄСПЛ, інших міжнародних установ П/56 немає посилань на міжнародні акти	Чи було рішення судді, стосовно якого проводиться перевірка, скасовані / частково скасовані у апеляції Оскаржувалось у 47/56	Чи був присутній суддя на засіданні 23/66	Чи були присутні заявники 9/56	Справа передана в ВРЮ чи в ВККС 40 ВРЮ/ 16 ВККС
36		1. «Нечипорук і Йонкало проти України» (ЄСПЛ); 2. «Фокс, Кемпбелл і Гартлі проти Сполученого Королівства» (ЄСПЛ); 3. «Луценко проти України» (ЄСПЛ); 4. ст. 5 ЄКПЛ.	---	Ні	Ні	ВРЮ
37	№ 37/02-15 від 03 червня 2015 року	Відсутні	Скасовано.	Так	Ні	ВРЮ
38	№ 38/02-15 від 03 червня 2015 року	1. ст. 5 ЄКПЛ; 2. «Нечипорук і Йонкало проти України» (ЄСПЛ); 3. «Фокс, Кемпбелл і Гартлі проти Сполученого Королівства» (ЄСПЛ); 4. «Луценко проти України» (ЄСПЛ); 5. «Хайредінов проти України» (ЄСПЛ); 6. «Моорен проти Німеччини» (ЄСПЛ); 7. «Нештак проти Словаччини» (ЄСПЛ).	Частково.	Ні	Ні	ВРЮ
39	№ 39/02-15 від 03 червня 2015 року	1. Бангалорські принципи поведінки суддів.	Залишено без змін.	Ні	Ні	ВККС.
40	№ 40/02-15 від 03 червня 2015 року	1. «Луценко проти України»; 2. «Хайредінов проти України»; 3. ст. 5 ЄКПЛ; 4. «Моорен проти Німеччини»; 5. «Нештак проти Словаччини».	Частково.	Ні	Ні	ВРЮ
41	№ 41/02-15 від 09 червня 2015 року	Відсутні	Залишено без змін.	Так	Ні	ВККС.
42	№ 42/02-15 від 09 червня 2015 року	1. «Крут проти Туреччини» (ЄСПЛ); 2. «Нечипорук і Йонкало проти України» (ЄСПЛ); 3. «Фокс, Кемпбелл і Гартлі проти Сполученого Королівства» (ЄСПЛ); 4. «Харченко проти України» (ЄСПЛ); 5. «Хайредінов проти України» (ЄСПЛ); 6. ст. 5 ЄКПЛ.	Залишено без змін.	Представник.	Ні	ВРЮ
43	№ 43/02-15 від 09 червня 2015 року	1. «Курт проти Туреччини» (ЄСПЛ); 2. ст. 5 ЄКПЛ.	Скасовано.	Представник.	Ні	ВККС.
44	№ 44/02-15 від 09 червня 2015 року	1. «Нечипорук і Йонкало проти України» (ЄСПЛ); 2. «Фокс, Кемпбелл і Гартлі проти Сполученого Королівства» (ЄСПЛ); 3. «Харченко проти України» (ЄСПЛ); 4. «Хайредінов проти України» (ЄСПЛ).	Залишено без змін.	Ні	Ні	ВРЮ

№	Висновок ТСК	Посилання на рішення ЄСПЛ, інших міжнародних установ П/56 немає посилань на міжнародні акти	Чи було рішення судді, стосовно якого проводиться перевірка, скасовані / частково скасовані у апеляції Оскаржувалось у 47/56	Чи був присутній суддя на засіданні 23/66	Чи були присутні заявники 9/56	Справа передана в ВРЮ чи в ВККС 40 ВРЮ/ 16 ВККС
45	№ 45/02-15 від 09 червня 2015 року	1. «Курт проти Туреччини» (ЄСПЛ); 2. «Нечипорук і Йонкало проти України» (ЄСПЛ); 3. «Фокс, Кемпбелл і Гартлі проти Сполученого Королівства» (ЄСПЛ); 4. «Харченко проти України» (ЄСПЛ); 5. «Хайредінов проти України» (ЄСПЛ); 6. ст. 5 ЄКПЛ.	Скасовано.	Ні	Ні	ВРЮ
46	№ 46/02-15 від 09 червня 2015 року	1. «Нечипорук і Йонкало проти України» (ЄСПЛ); 2. «Фокс, Кемпбелл і Гартлі проти Сполученого Королівства» (ЄСПЛ); 3. «Харченко проти України» (ЄСПЛ); 4. «Хайредінов проти України» (ЄСПЛ).	Частково.	Ні	Ні	ВРЮ
47	№ 47/02-15 від 09 червня 2015 року	1. «Нечипорук і Йонкало проти України» (ЄСПЛ); 2. «Фокс, Кемпбелл і Гартлі проти Сполученого Королівства» (ЄСПЛ); 3. «Харченко проти України» (ЄСПЛ); 4. «Хайредінов проти України» (ЄСПЛ).	Залишено без змін.	Ні	Ні	ВРЮ
48	№ 48/02-15 від 09 червня 2015 року	1. «Нечипорук і Йонкало проти України» (ЄСПЛ); 2. «Фокс, Кемпбелл і Гартлі проти Сполученого Королівства» (ЄСПЛ); 3. «Харченко проти України» (ЄСПЛ); 4. «Хайредінов проти України» (ЄСПЛ).	Залишено без змін.	Так	Ні	ВККС.
49	№ 49/02-15 від 09 червня 2015 року	1. «Нечипорук і Йонкало проти України» (ЄСПЛ); 2. «Фокс, Кемпбелл і Гартлі проти Сполученого Королівства» (ЄСПЛ); 3. «Харченко проти України» (ЄСПЛ); 4. «Хайредінов проти України» (ЄСПЛ); 5. ст. 5 ЄКПЛ.	Залишено без змін.	Представник.	Ні	ВККС.
50	№ 50/02-15 від 09 червня 2015 року	1. «Курт проти Туреччини» (ЄСПЛ); 2. «Нечипорук і Йонкало проти України» (ЄСПЛ); 3. «Фокс, Кемпбелл і Гартлі проти Сполученого Королівства» (ЄСПЛ); 4. «Харченко проти України» (ЄСПЛ); 5. «Хайредінов проти України» (ЄСПЛ).	Залишено без змін.	Ні	Ні	ВРЮ

РОЗДІЛ 3. МОНІТОРИНГ ПРОЦЕСУ РОЗГЛЯДУ
ВИСНОВКІВ ТСК З ПЕРЕВІРКИ СУДДІВ ВИЩОЮ РАДОЮ ЮСТИЦІЇ

№	Висновок ТСК	Посилання на рішення ЄСПЛ, інших міжнародних установ П/56 немає посилань на міжнародні акти	Чи було рішення судді, стосовно якого проводиться перевірка, скасовані / частково скасовані у апеляції Оскаржувалось у 47/56	Чи був присутній суддя на засіданні 23/66	Чи були присутні заявники 9/56	Справа передана в ВРЮ чи в ВККС 40 ВРЮ/ 16 ВККС
51	№ 51/02-15 від 09 червня 2015 року	1. «Курт проти Туреччини» (ЄСПЛ); 2. «Нечипорук і Йонкало проти України» (ЄСПЛ); 3. «Фокс, Кемпбелл і Гартлі проти Сполученого Королівства» (ЄСПЛ); 4. «Харченко проти України» (ЄСПЛ); 5. «Хайредінов проти України» (ЄСПЛ).	Залишено без змін.	Ні	Ні	ВККС.
52	№ 52/02-15 від 09 червня 2015 року	1. «Курт проти Туреччини» (ЄСПЛ); 2. «Нечипорук і Йонкало проти України» (ЄСПЛ); 3. «Фокс, Кемпбелл і Гартлі проти Сполученого Королівства» (ЄСПЛ); 4. «Харченко проти України» (ЄСПЛ); 5. «Хайредінов проти України» (ЄСПЛ).	Скасовано частково.	Ні	Ні	ВРЮ
53	№ 53/02-15 від 10 червня 2015 року	1. «Курт проти Туреччини» (ЄСПЛ); 2. «Нечипорук і Йонкало проти України» (ЄСПЛ); 3. «Фокс, Кемпбелл і Гартлі проти Сполученого Королівства» (ЄСПЛ); 4. «Харченко проти України» (ЄСПЛ).	Залишено без змін.	Ні	Ні	ВРЮ
54	№ 54/02-15 від 10 червня 2015 року	1. ст. 6 ЄКПЛ; 2. «Нечипорук і Йонкало проти України» (ЄСПЛ); 3. «Фокс, Кемпбелл і Гартлі проти Сполученого Королівства» (ЄСПЛ); 4. «Харченко проти України» (ЄСПЛ); 5. «Хайредінов проти України» (ЄСПЛ).	Залишено без змін.	Представник.	Ні	ВРЮ
55	№ 55/02-15 від 10 червня 2015 року	1. «Нечипорук і Йонкало проти України» (ЄСПЛ); 2. «Фокс, Кемпбелл і Гартлі проти Сполученого Королівства» (ЄСПЛ); 3. «Харченко проти України» (ЄСПЛ); 4. «Хайредінов проти України» (ЄСПЛ).	Скасовано.	Ні	Так	ВРЮ
56	№ 56/02-15 від 10 червня 2015 року	1. «Нечипорук і Йонкало проти України» (ЄСПЛ); 2. «Фокс, Кемпбелл і Гартлі проти Сполученого Королівства» (ЄСПЛ); 3. «Харченко проти України» (ЄСПЛ); 4. «Хайредінов проти України» (ЄСПЛ)	Залишено без змін.	Ні	Ні	ВРЮ
57	№ 57/02-15 від 10 червня 2015 року	1. «Курт проти Туреччини»; 2. ст. 5 ЄКПЛ; 3. ст. 6 ЄКПЛ.	Залишено без змін.	1 – так 5 – ні	Ні	ВРЮ

Додаток № 2

Перелік засідань ВРЮ, які були предметом моніторингу

№	Дата засідання	Вид засідання	№ висновку ТСК	Дата висновку ТСК	Суддя	Результат засідання
1	01.10.2015	ВРЮ	№ 2/02-14	24.09.2014	Бібік Микола Миколайович	внести подання Президенту України про звільнення
2	01.10.2015	ВРЮ	№ 8/02-14	24.10.2014	Решетнік Микола Олександрович	залишити без розгляду висновок ТСК
3	01.10.2015	ВРЮ	№ 9/02-15	24.03.2015	Макуха Андрій Анатолійович	відкласти розгляд дисциплінарної справи
4	01.10.2015	ВРЮ	№ 26/02-15	19.05.2015	Панасюк Олексій Григорович	відкласти розгляд дисциплінарної справи
5	01.10.2015	ВРЮ	№ 3/02-14	24.09.2014	Сіромашенко Наталя Володимирівна	відкласти розгляд дисциплінарної справи
6	01.10.2015	ВРЮ	№ 14/02-15	07.04.2015	Макарчук Владислава Володимирівна	відкласти розгляд дисциплінарної справи
7	06.10.2015	дисциплінарна секція ВРЮ	№ 10/02-15	24.03.2015	ЧУДОВСЬКИЙ Денис Олегович	рекомендувати Вищій раді юстиції внести подання про звільнення
8	06.10.2015	дисциплінарна секція ВРЮ	№ 47/02-15	09.06.2015	Демидовська Алла Ігорівна	рекомендувати Вищій раді юстиції внести подання про звільнення
9	06.10.2015	дисциплінарна секція ВРЮ	№ 1/02-14	24.09.2014	Кравець Дмитро Іванович	рекомендувати Вищій раді юстиції внести подання про звільнення
10	06.10.2015	дисциплінарна секція ВРЮ	№ 25/2-15	22.04.2015	ВАСИЛЬЄВА Олена Олександрівна	рекомендувати Вищій раді юстиції передати справу на розгляд ВККС
11	06.10.2015	дисциплінарна секція ВРЮ	№ 36/02-15	03.06.2015	Макаренко Володимир Вячеславович	рекомендувати Вищій раді юстиції внести подання про звільнення
12	06.10.2015	дисциплінарна секція ВРЮ	№ 17/02-15	10.12.2015	Чаус Микола Олексійович	рекомендувати Вищій раді юстиції внести подання про звільнення
13	27.10.2015	дисциплінарна секція ВРЮ	№ 37/02-15	03.06.2015	Лисенко Володимир Васильович	рекомендувати Вищій раді юстиції внести подання про звільнення
14	27.10.2015	дисциплінарна секція ВРЮ	№ 16/02-15	07.04.2015	ЛІЩУК Тарас Олегович	рекомендувати Вищій раді юстиції внести подання про звільнення

РОЗДІЛ 3. МОНІТОРИНГ ПРОЦЕСУ РОЗГЛЯДУ ВИСНОВКІВ ТСК З ПЕРЕВІРКИ СУДДІВ ВИЩОЮ РАДОЮ ЮСТИЦІЇ

№	Дата засідання	Вид засідання	№ висновку ТСК	Дата висновку ТСК	Суддя	Результат засідання
15	27.10.2015	дисциплінарна секція ВРЮ	№ 44/02-15	09.06.2015	ШВАЧАЧ Юлія Олександрівна	рекомендувати Вищій раді юстиції внести подання про звільнення
16	27.10.2015	дисциплінарна секція ВРЮ	№ 13/02-15	24.03.2015	ЛІТВІНОВ Віталій Євгенович	рекомендувати Вищій раді юстиції внести подання про звільнення
17	27.10.2015	дисциплінарна секція ВРЮ	№ 31/02-15	19.05.2015	Захарчук Світлана Степанівна	рекомендувати Вищій раді юстиції передати справу на розгляд ВККС
18	27.10.2015	дисциплінарна секція ВРЮ	№ 4/02-14	24.09.2014	ЛІЧЕВЕЦЬКИЙ Ігор Олександрович, МЕЛЬНИЧУК Володимир Петрович, САНІН Богдан Володимирович	відкласти розгляд дисциплінарної справи
19	05.11.2015	ВРЮ	№ 9/02-15	24.03.2015	Макуха Андрій Анатолійович	внести подання до Верховної Ради України про звільнення
20	05.11.2015	ВРЮ	№ 38/02-15	03.06.2015	Цибра Неля Валентинівна	внести подання до Верховної Ради України про звільнення
21	05.11.2015	ВРЮ	№ 10/02-15	24.03.2015	Чудовський Денис Олегович	внести подання Президенту України про звільнення
22	05.11.2015	ВРЮ	№ 20/02-15	22.04.2015	Чала Алла Петрівна	внести подання до Верховної Ради України про звільнення
23	05.11.2015	ВРЮ	№ 44/02-15	09.06.2015	ШВАЧАЧ Юлія Олександрівна	відкласти розгляд дисциплінарної справи
24	05.11.2015	ВРЮ	№ 16/02-15	07.04.2015	ЛІЩУК Тарас Олегович	відкласти розгляд дисциплінарної справи
25	17.11.2015	ВРЮ	№ 50/02-15	09.06.2015	Татаурова Ірина Миколаївна	відкласти розгляд дисциплінарної справи
26	03.12.2015	ВРЮ	№ 47/02-15	09.06.2015	Демидовська Алла Ігорівна	внести подання до Верховної Ради України про звільнення
27	03.12.2015	ВРЮ	№ 56/02-15	10.06.2015	Трубніков Андрій Володимирович	відмовити у внесенні подання про звільнення та направити у ВККС
28	03.12.2015	ВРЮ	№ 27/2-15	19.05.2015	Левченко Анатолій Володимирович	внести подання до Верховної Ради України про звільнення
29	03.12.2015	ВРЮ	№ 55/02-15	10.06.2015	Гриньковська Наталія Юрівна	відкласти розгляд дисциплінарної справи
30	03.12.2015	ВРЮ	№ 1/02-14	24.09.2014	Кравець Дмитро Іванович	внести подання Президенту України про звільнення
31	03.12.2015	ВРЮ	№ 28/02-15	19.05.2015	Лозинська Марина Ігорівна	відмовити у внесенні подання про звільнення та направити у ВККС
32	03.12.2015	ВРЮ	№ 16/02-15	07.04.2015	Ліщук Тарас Олегович	відкласти розгляд дисциплінарної справи
33	03.12.2015	ВРЮ	№ 36/02-15	03.06.2015	Макаренко Володимир Вячеславович	відкласти розгляд дисциплінарної справи
34	03.12.2015	ВРЮ	№ 40/02-15	03.06.2015	Кізіон Людмила Іванівна	відкласти розгляд дисциплінарної справи

№	Дата засідання	Вид засідання	№ висновку ТСК	Дата висновку ТСК	Суддя	Результат засідання
35	03.12.2015	ВРЮ	№ 11/02-15	24.03.2015	Прошута Ірина Дмитрівна	відкласти розгляд дисциплінарної справи
36	03.12.2015	ВРЮ	№ 45/02-15	09.06.2015	Калініченко Лариса Степанівна	відкласти розгляд дисциплінарної справи
37	03.12.2015	ВРЮ	№ 46/02-15	09.06.2015	Калініченко Олена Борисівна	відкласти розгляд дисциплінарної справи
38	24.12.2015	ВРЮ	№ 24/02-15	22.04.2015	Льон Світлана Михайлівна	відкласти розгляд дисциплінарної справи
39	24.12.2015	ВРЮ	№ 31/02-15	24.12.2015	Захарчук Світлана Степанівна	відкласти розгляд дисциплінарної справи
40	12.01.2016	дисциплінарна секція ВРЮ	№ 4/02-14	24.09.2014	Лічевенцький І.О., Мельничук В.П., Київський апеляційний адміністративний суд, Санін Б.В., Окружний адміністративний суд м. Києва	відкласти розгляд дисциплінарної справи
41	14.01.2016	ВРЮ	№ 24/02-15	22.04.2015	Льон Світлана Михайлівна	відкласти розгляд дисциплінарної справи
42	14.01.2016	ВРЮ	№ 31/02-15	19.05.2015	Захарчук Світлана Степанівна	відкласти розгляд дисциплінарної справи
43	28.01.2016	ВРЮ	№ 24/02-15	22.04.2015	Льон Світлана Михайлівна	відмовити у внесенні подання до Верховної Ради України про звільнення
44	28.01.2016	ВРЮ	№ 31/02-15	19.05.2015	Захарчук Світлана Степанівна	відмовити у внесенні подання про звільнення та направити у ВККС
45	28.01.2016	ВРЮ	№ 17/02-15	10.12.2015	Чаус Микола Олексійович	відкласти розгляд дисциплінарної справи
46	28.01.2016	ВРЮ	№ 55/02-15	10.06.2015	Гриньковська Наталія Юрівна	відкласти розгляд дисциплінарної справи
47	28.01.2016	ВРЮ	№ 11/02-15	24.03.2015	Прошута Ірина Дмитрівна	відкласти розгляд дисциплінарної справи
48	04.02.2016	ВРЮ	№ 40/02-15	03.06.2015	Кізюн Людмила Іванівна	відмовити у внесенні подання до Верховної Ради України про звільнення
49	04.02.2016	ВРЮ	№ 11/02-15	24.03.2015	Прошута Ірина Дмитрівна	внести подання до Верховної Ради України про звільнення
50	18.02.2016	ВРЮ	№ 17/02-15	10.12.2015	Чаус Микола Олексійович	відмовити у внесенні подання до Верховної Ради України про звільнення звернутися із заявою до правоохоронних органів
51	18.02.2016	ВРЮ	№ 36/02-15	03.06.2015	Макаренко Володимир Вячеславович	відмовити у внесенні подання Президенту про звільнення

Додаток № 3

Методика

Аналізу висновківехвалених Тимчасовою спеціальною комісією з перевірки суддів на предмет їх відповідності українському законодавству, міжнародним нормам та світовим практикам

Федорчук Н. Б.

(Методика підготовлена 7.11.2015 з метою визначення способів проведення оцінки висновків ТСК та планування структури і змісту Звіту)

Зміст

1. Ідентифікація міжнародних стандартів в сфері люстрації суддів
2. Ідентифікація релевантних процесуальних і матеріальних норм українського законодавства
3. Рішення та узагальнення практики Європейського суду з прав людини
4. Ідентифікація схожих досвідів інших держав та співвідношення з українським
5. Критерії оцінки ефективності роботи **Тимчасової спеціальної комісії з перевірки суддів судів загальної юрисдикції** (далі – ТСК або Комісія)
6. Критерії та інструменти оцінки висновків ТС

Вступ

З метою підготовки методики було проаналізовано низку міжнародних актів, висновків та рекомендацій, актів національного законодавства, міжнародну судову практику. Аналіз показав наступне: 1) загальне схвалення Європейськими міжнародними інституціями застосування люстрації (очищення) влади з метою захисту молоді демократії; 2) неоднорідний підхід до люстраційних стандартів з боку Ради Європи; 3) з точки зору українського законодавства ТСК має особливий характер повноважень, як і юридичну природу, він не повторює жодний минулий досвід таких органів. В останній частині методики було виокремлено п'ять ключових критеріїв, згідно яких проведено аналіз буде надана оцінка висновкам ТСК (п. 6 Методики), а за підсумками складено Звіт.

1) Визначення міжнародних стандартів в сфері люстрації суддів

Насамперед слід дати відповідь на питання, до яких міжнародних документів ми звертатимемося у пошуку стандартів. Наш попередній аналіз показав широкий спектр таких документів. Більшість з них приймалися після розпаду радянського блоку в 1990-х: у Чехії, Польщі, Німеччині, Естонії, Албанії, Сербії та Македонії, а також в Кенії. Міжнародні акти щодо незалежності і неупередженості суддів залишаються в силі.

Примітно, що люстрація чітко асоціюється з пост-радянськими та пост-тоталітарними державами, де утиск прав і фундаментальних свобод мав системний і тривалий характер, та імплементавався на рівні державної політики. Така політика втілювалася в життя посадовими особами, в тому числі суддями. Однак по спливу 24 років після розпаду СРСР характер державного режиму змінився. Якщо в Польщі та інших країнах Центральної Європи небезпеку для демократичних цінностей несли комуністична ідеологія і зв'язки з спецслужбами, то в Україні таку небезпеку несли олігархічно-корупційні елементи і зв'язки. Вони ж використали радянські методи – репресії і переслідування – під час подій з 21 листопада 2013 по 22 лютого 2014 р.

Серед міжнародних актів і документів, для цілей аналізу висновів і складання звіту використано такі:

- ▶ Європейська конвенція з прав людини, Рим, 4.11.1950.
- ▶ Резолюція ПАРЄ 1096 (1996) «Про заходи щодо подолання наслідків минулих комуністичних тоталітарних систем».⁹⁵
- ▶ Вказівки щодо забезпечення дотримання люстраційними законами та подібними адміністративними заходами вимог правової держави.⁹⁶
- ▶ Рада безпеки ООН, Звіт Генерального секретаря «Верховенство права та правосуддя в державах перехідного типу та пост-конфліктних суспільствах».⁹⁷
- ▶ Рекомендації № (94) 12 «Незалежність, дієвість та роль суддів», ухвалені Комітетом Міністрів Ради Європи.
- ▶ Бангалорські принципи поведінки суддів, схвалені резолюцією 2006/23 Економічної і Соціальної Ради ООН від 27.08.2006.
- ▶ Висновок № 3 (2002) Консультативної ради європейських суддів «Щодо принципів та правил, які регулюють професійну поведінку суддів, зокрема, питання етики, несумісної поведінки та безсторонності».
- ▶ Оцінка Закону про відновлення довіри до судової влади в Україні, 8.04.2014.⁹⁸
- ▶ Європейська комісія за демократію через право (Венеційська Комісія). Висновок щодо Закону України «Про очищення влади»

(закон про люстрацію). Страсбург, CdI (2015) 023.⁹⁹

⁹⁵ Resolution 1096 (1996) Measures to dismantle the heritage of former communist totalitarian systems.

⁹⁶ Guidelines to ensure that lustration laws and similar administrative measures comply with the requirements of a state based on the rule of law.

⁹⁷ UN Security Council, Report of the Secretary-General The rule of law and transitional justice in conflict and post-conflict societies

⁹⁸ Assessment of the law on the restoration of trust in the judiciary in Ukraine of 8 April 2014. Prepared by Mr. Gerhard Reissner and Dr. Lorena Bachmaier Winter.

⁹⁹ Європейська комісія за демократію через право (Венеційська Комісія), CdI(2015)023. Остаточний висновок про Закон України «Про очищення влади» (Закон Про люстрацію). Страсбург, 19-06-2015, #788/2014.

Основні європейські стандарти в сфері люстрації суддів можна звести до таких:

- Особиста вина. Вина особи повинна бути доведена в кожному окремому випадку.
- Право на захист. Конституційні норми про презумпцію невинуватості та про право на апеляцію рішення зберігаються і тут, а тому повинні діяти класичні гарантії захисту для тих, хто є об'єктом перевірки.
- Захист верховенства права та незалежності і справедливості суду. Це функція та завдання, як вбачається з стандартів ПАРЕ.
- Превентивність цілей. Мета люстраційного процесу це захист новоствореної демократії, а не покарання чи помста.¹⁰⁰ Якщо говорити більш вузько, Закон та його імплементація повинні гарантувати, що кримінальні провадження та покарання щодо осіб, щодо яких проводиться перевірка, повинні здійснюватися уповноваженими на те органами – прокуратурою та судом – і у відповідності до спеціалізованого процесуального законодавства.
- Люстрація повинна мати чіткі обмеження у часі. Як у періоді застосування, так і у періоді, за який здійснюється перевірка.
- Люстрація повинна здійснюватись спеціально утвореною незалежною комісією у складі шанованих суспільством осіб, які пропонуються головою держави і затверджуються парламентом.
- Надання всіх гарантій належної правової процедури. Це включає не лише право на захисника, а й право бути обізнаним із доказами та оспорювати їх, право на доступ до всіх наявних обвинувальних та виправдувальних доказів, право надавати свої докази, право на відкритий процес, якщо цього вимагає суб'єкт, право на оскарження в незалежному судовому органі.
- Люстрація має бути обмежена лише посадами, щодо яких існують підстави вважати, що особа, яка їх обіймає, може їх використати з метою спричинення суттєвих загроз правам людини або демократії.

2) Ідентифікація релевантних процесуальних і матеріальних норм українського законодавства

Для повної і об'єктивної оцінки висновків ТСК та правильного визначення методик і інструментів для такого аналізу, необхідно ідентифікувати релевантні норми чинного українського законодавства.

● А) Закон «Про відновлення довіри до судової влади»

▶ Мета створення і функціонування ТСК

Закон встановлює мету перевірки суддів, а саме: утвердження верховенства права та законності у діяльності судів; відновлення довіри до судової влади; з'ясування фактів, що свідчать про порушення суддями присяги, наявність підстав для притягнення суддів до дисциплінарної або кримінальної відповідальності; утвердження в діяльності суддів принципів незалежності та неупередженості. У нашому Звіті ми проаналізуємо, чи було досягнуто мету перевірки суддів та чи висновки ТСК сприяли досягненню цих цілей.

¹⁰⁰ Резолюція ПАРЕ 1096 (1996) «Про заходи щодо подолання наслідків минулих комуністичних тоталітарних систем»

► **Мандат ТСК**

ТСК було створено на основі Закону про відновлення довіри до судової влади (*далі – Закон*). Даний Закон надав юридичний мандат для функціонування Комісії та проведення перевірки суддів. Офіційним приводом до початку перевірки судді Комісією є не власна ініціатива Комісії, а заява третіх осіб (*чиї права були порушені або їх представників*). Усі заявлені третіми особами порушення мали відбутися в визначений часовий діапазон: з 21 листопада 2013 р. по 11 квітня 2014 р. (*вступу Закону в силу*).

ТСК брала до розгляду лише обмежені Згідно норм закону, суддя підлягає перевірці у разі, якщо приймав рішення про обмеження прав громадян на зібрання, про обрання запобіжного заходу та накладення адміністративних стягнень у зв'язку з участю в масових акціях протесту, а також санкціонував проведення слідчих дій у зв'язку з участю в таких акціях.

У звіті ми проаналізуємо, чи наданий ТСК мандат, термін діяльності і умови функціонування відповідали міжнародним стандартам та чи вплинуло це на прийняття Комісією рішень.

► **Повноваження ТСК**

Згідно ст. 6 Закону, ТСК для здійснення своїх повноважень може витребувати та одержувати необхідну інформацію від судових та правоохоронних органів. Вона також має право ознайомлюватися з судовими справами, отримувати пояснення від суддів та вивчати особові справи.

Для дотримання принципу об'єктивності, член Тимчасової спеціальної комісії має право ознайомлюватися з матеріалами, поданими на розгляд Тимчасової спеціальної комісії, брати участь у їх обговоренні та перевірці, наводити свої доводи та міркування, надавати відповідні документи.

У Звіті ми проаналізуємо, чи не порушують дані норми закону міжнародних стандартів у сфері люстрації. Також, чи достатньо у законі гарантій захисту судді в процесі його перевірки.

► **Предмет та природа діяльності по перевірці суддів**

Вимоги Закон «Про відновлення довіри до судової влади» до висновку – це обґрунтованість такого висновку. Однак більше нічого не сказано про те, що ж закладається в розуміння обґрунтованості такого висновку. З існуючої судової практики обґрунтованість рішень це є один з основних критеріїв та вимог до судових рішень, і означає підтвердження рішень належними, достовірними та релевантними фактами. ВРЮ ж оцінює наявність фактів, які свідчать про порушення суддею присяги. Якщо виявлено підстави для притягнення судді до дисциплінарної відповідальності – матеріали передаються у ВККС.

● **Б) Закон «Про очищення влади»**

Оскільки згідно п. 13 ч. 2 ст. 3 Закону судді також підпадають під його дію, тут одразу було закладено певний конфлікт, про що відзначали експерти Венеціанської комісії, які проводили оцінку Закону «Про очищення влади» (*п. 34 Висновку*). Згідно ч. 4 статті 5 Закону, «організація проведення перевірки професійних суддів покладається на голову суду, в якому працює суддя.» А організація проведення перевірки членів Вищої ради юстиції та Вищої кваліфікаційної комісії суддів України – відповідно на керівника органу, в якому працює особа.

В Звіті буде проаналізовано норми Закону про очищення влади та Закону про відновлення довіри до судової влади в частині, яка стосується співвідношення норм про люстрацію (*очищення*) та перевірку,

● **В) Закон «Про судоустрій та статус суддів»**

▶ **Порушення присяги vs порушення, що тягнуть накладення дисциплінарних стягнень**

ТСК приймало два типи висновків: висновки щодо порушення суддями присяги, які направлялися у Вищу раду юстиції, та висновки щодо вчинення суддями дисциплінарного проступку, які спрямовувалися у Вищу кваліфікаційну комісію суддів. Перша група висновків може мати своїм наслідком звільнення судді з посади, в іншому (ВККС) – накладення дисциплінарного стягнення.

Щодо обох типів висновків ми у Звіті ми дослідимо відмінність між двома типами висновків та їх відповідність статті 97 Закону про судоустрій та статус суддів Дисциплінарне стягнення щодо судді, та п. 4 ч. 2 ст. 92 цього ж Закону.

▶ **Незалежність судді**

Утвердження в діяльності суддів принципу незалежності також віднесено до однієї з цілей прийняття даного закону і функціонування ТСК. І оскільки незалежність суддів є основоположним (ст. 1 та ст. 6 Закону Про судоустрій та статус суддів) та Конституційним принципом здійснення правосуддя – ми розглянемо обґрунтованість висновків щодо порушення суддями незалежності при відправленні правосуддя.

● **Г) Закон «Про забезпечення права на справедливий суд»**

Стаття 2 та 7 встановлюють основоположні принципи і підкреслюють нову парадигму співпраці держави та людини, де повага до прав і свобод людини та справедливий суд йдуть «нога-в-ногу» і є спорідненими поняттями.

Ці норми вказали на важливість дотримання і забезпечення судом прав людини, що не було дотримано під час подій Євромайдану і потягнуло за собою започаткування перевірки суддів.

3. Рішення та узагальнення практики ЄСПЛ

Україна не перша держава, яка проводить люстраційні заходи щодо посадових осіб, хоча з своїми чіткими особливостями, про які зазначено у вступі. Тому важливо порівняти українських досвід з досвідом інших держав у сфері люстрації суддів та врахувати міжнародну судову практику, зокрема Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ).

Суд розглянув ряд справ на предмет відповідності принципам конституційності та відповідності Європейській конвенції процедур люстрації в таких державах: Словаччина, Литва, Латвія, Польща та Румунія. Така практика вказує на упущення інших держав в проведенні люстраційних процесів, а тому доповнює стандарти у цій сфері.

ЄСПЛ також здійснив оцінку люстраційного законодавства деяких держав на предмет відповідності положенням Європейської конвенції з прав людини. Деякі з розглянутих Судом справ мають відношення до люстрації суддів. Суд неодноразово вказував про право держави захищати незалежність держави та демократичний порядок шляхом вжиття люстраційних заходів щодо осіб, які брали участь або співпрацювали з тоталітарними режимами. В той же час, якщо держава вживає заходів люстрації, то Суд вимагає, що особи, щодо яких проводиться перевірка, повинні «користуватися процесуальними гарантіями відповідно до Конвенції щодо будь-якого судового розгляду, пов'язаного із застосуванням таких заходів»¹⁰¹.

¹⁰¹ § 115, Турек проти Словаччини, 14.02.2006. www.hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-72354#%7B%22itemid%3A%5B%22001-72354%22%7D%7D

Можна виокремити такі принципи, запроваджені Європейським судом:

- особа, щодо якої здійснюється люстраційна перевірка, має право на справедливий люстраційний процес та гарантії «справедливого суду», закладені у ст. 6 пар. 1 Європейській конвенції з прав людини. Стосовно особи, щодо якої проводиться перевірка, також діє принцип змагальності і рівності сторін, що є частиною поняття справедливого суду (*Рассмуссен проти Польщі, 28.04.2009, Бобек проти Польщі, 10.12.2007, Жічкус проти Литви, 7.04.2009*);
- при здійсненні люстраційної перевірки слід брати до уваги конкретну поведінку особи та застосовувати особистий підхід (*Адамсон проти Латвії, 1.12.2008*);
- якщо дотримано три критерії: класифікація діяння згідно національного законодавства, тяжкість (*природа*) проступку та покарання – при люстраційних перевірках повинні бути дотримані процесуальні гарантії ст. 6 Конвенції в частині кримінальних проваджень (*Матіек проти Польщі, 24.04.2007*);
- доступ до матеріалів «люстраційної справи» та усіх доказів, що в ній є, можливість робити нотатки, подавати докази та користуватися послугами захисника (*Рассмуссен проти Польщі, 28.04.2009*);
- мінімізація негативного впливу процесу на захист приватності (*права особи на приватне життя, ст. 8 Конвенції*). Це передбачає збереження і нерозкриття секретних матеріалів та матеріалів люстраційного процесу (*Турек проти Словаччини, 14.02.2006, Рассмуссен проти Польщі, 28.04.2009*).

4) Ідентифікація схожих досвідів інших держав та співвідношення з українським

Вже зараз очевидно, що проблеми з організацією люстраційного процесу по перевірці суддів в Україні прямо відбилися на результативності роботи Комісії. На сьогоднішній день з 309 призначених перевірок Комісія завершила лише 66. Іншими словами, учасникам Комісії вдалося завершити перевірку лише по 21% заявах, які були визнані підвідомчими згідно Закону.

Тому ми спробуємо проаналізувати у Звіті норми закону Про відновлення довіри до судової влади та принципи організації роботи Комісії:

1. Створення і організація роботи люстраційних органів
2. Розумний термін (*часові обмеження*) проведення люстрації
3. Досвід люстрації суддів та особливості процедури люстрації суддів

Вивчення іноземного досвіду дасть можливість співставити досвід роботи ТСК та схожих органів в інших державах, провести порівняльний аналіз норм закону матеріальний та процесуальний аналіз норм Закону «Про відновлення довіри до судової влади» та практику їх імплементації, ми надамо оцінку відповідності міжнародним стандартам наступних етапів роботи ТСК:

- Юридична природа ТСК та особливості здійснення перевірки суддів.
- Який оптимальний термін для проведення люстрації та чи можна вважати один рік діяльності ТСК достатнім.
- Аналіз процедур ТСК та їх близькість до люстраційних чи дисциплінарних процедур.

- Формування ТСК та яким чином було реалізовано норми закону про умови формування Комісії.
- Завдання ТСК та відповідність процедури перевірки суддів та прийняття висновків ТСК цілям і завданням, закладеним у законі.

5) Критерії оцінки ефективності роботи ТСК

Попри намагання членів Комісії розглянути якомога більшу кількість справ та дати їм об'єктивну оцінку, завершити роботу Комісії з низки причин не вдалося. Можливо, не лише короткий термін став причиною неможливості завершення роботи Комісії.

Тому в Звіті ми проаналізуємо, чи не виходять за рамки міжнародних стандартів базові умови роботи Комісії:

1. термін, на який створювалася ТСК;
2. повноваження, які надавалися ТСК;
3. конкуренція ТСК та люстраційного органу Міністерства юстиції;
4. чи відповідали умови функціонування ТСК міжнародним стандартам;
5. члени ТСК та умови їх роботи.

6) Критерії та інструменти оцінки висновків ТСК

Оскільки природа діяльності ТСК з однієї сторони люстраційна а з іншої – встановлення фактів порушення присяги і принципу незалежності, ми проведемо аналіз висновків ТСК керуючись наступними критеріями:¹⁰²

- Обґрунтованість висновків.
  - ▶ Обґрунтованість порушення присяги (*справи ВРЮ*)
  - ▶ Обґрунтованість вчинення дисциплінарних проступків (*справи ВККС*)
- Законність.
- Відповідність принципам Європейської конвенції з прав людини.
- Відповідність процедури люстраційним стандартам.
- Відповідність стандартам незалежності та неупередженості суду.

Щодо п. 1 (*обґрунтованість висновків*) – ми розглянемо, чи підтверджуються висновки достовірними та достатніми доказами. Також, чи надала Комісія доказам достатньо об'єктивну і повну оцінку, чи у всіх випадках використано інструментарій щодо перевірки особистих характеристик і особових справ суддів, їх попередню діяльність та умови призначення в судовий корпус.

Щодо п. 2 (*законність висновків*) ми проаналізуємо, чи відповідає висновок:

- ▶ процесуальним та
- ▶ матеріальним нормам закону.

¹⁰² Цей список не є вичерпний та буде доповнюватися або змінюватися по мірі просування роботи.

З процесуальної точки зору, чи було розглянуто справи повноважним складом Комісії, чи були дотримані гарантії права заявника та особи, щодо якої проводиться перевірка, чи були «сторони» належно проінформовані про засідання і чи не виходять за рамки повноважень, наданих Законом.

З матеріальної точки зору, чи відповідають справи ТСК вимогам щодо змісту перевірки і чи відповідають на виходять за рамки критерії щодо терміну вчинених суддями порушень. Зокрема, йдеться про обмеження щодо змісту перевірки суддів та чи не виходять за часові рамки оспорюваних рішень [\(стаття 2 Закону\)](#).

Провівши аналіз на предмет відповідності вимогам Конвенції з права людини [\(п. 3\)](#), ми зрозуміємо чи відповідала процедура проведення люстраційних дій стандартам про справедливий суд, про змагальність та рівноправності сторін, гарантіям захисту осіб, щодо яких проводилася перевірка [\(ст. 6 Конвенції\)](#), гарантіям про захист приватного життя [\(ст. 8 Конвенції\)](#),

Щодо п. 4 [\(відповідність висновків стандартам люстрації\)](#) ми спробуємо піддати аналізу висновки з точки зору відповідності саме люстраційним стандартам, виокремленими у Резолюції ПАРЄ 1096 [\(1996\)](#) «Про заходи щодо подолання наслідків минулих комуністичних тоталітарних систем» та Вказівкам щодо забезпечення дотримання люстраційними законами та подібними адміністративними заходами вимог правової держави.

Слід пам'ятати, що основна причина масових порушень прав людини, що відбулася в період Євромайдану і що поклало основу перевірці суддів, крилася у порушенні принципу незалежності та неупередженості суддів при розгляді справ та прийнятті рішень. ЄСПЛ звертає увагу, що люстраційні заходи щодо суддів повинні вживатися з врахування особливої процедури притягнення суддів до відповідальності.

Враховуючи що більшість суддів, що розглядали справи з 21 листопада 2013 по час вступу закону в силу, були призначені пожиттєво і щодо них діє особливий порядок звільнення з посад, ТСК аргументувала прийняття рішень суддями з порушенням принципів незалежності та неупередженості.

Тому щодо п. 5 [\(відповідність стандартам незалежності та неупередженості суду\)](#) ми з'ясуємо чи були проаналізовано та дано належну оцінку з сторони ТСК дотримання принципів незалежності і неупередженості суддів при прийнятті рішень, та чи була доведена особиста вина суддів у тих діях, які лягли в основу звернення громадян у Комісію.

Насамкінець, для повноти оцінки і Звіту, будуть проведені інтерв'ю з ключовими учасниками процесу, зокрема, авторами законів про відновлення довіри до судової влади та проектів змін до цього закону, членами ВРЮ, членами ВККС, членами ТСК [\(список буде уточнено\)](#).

7.11.2015

